

Erfaringer fra tre utsatte byområder

Hvilke erfaringer har personer som bor eller jobber i byområder med levekårsutfordringer?

Utarbeidet for Kunnskapsdepartementet

Rapport 2020 - 07

Proba-rapport nr. 2020-07, Prosjekt nr 19095.

ISSN: 1891-8093

TT/JP, GMV 09.06.2020

--

Offentlig

--

Erfaringer fra tre utsatte byområder

Hvilke erfaringer har personer som bor eller jobber i byområder med levekårsutfordringer?

Utarbeidet for Kunnskapsdepartementet

Forord

Proba samfunnsanalyse har på oppdrag for By- og levekårsutvalget gjennomført en undersøkelse av erfaringer hos personer som bor eller jobber i områder med levekårsutfordringer. Undersøkelsen er hovedsakelig basert på intervjuer gjennomført vinteren 2020. Vi vil takke alle som har bidratt med å dele erfaringene sin med oss. Vi vil også takke Ane Seip Flatten i Kunnskapsdepartementet for godt samarbeid.

Prosjektleder har vært Trude Thorbjørnsrud. Jens Plahte og Gro Vestøl har vært prosjektmedarbeidere.

Innhold:

SAMMENDRAG OG KONKLUSJONER	1
1 INNLEDNING OG METODE	5
1.1 Innledning	5
1.2 Bakgrunn	5
1.3 Problemstillinger	5
1.4 Vår forståelse av problemstillingene	6
1.5 Undersøkellesdesign og metode	8
1.5.1 Valg av case-byområder	8
1.6 Case-studiene	9
1.6.1 Intervjuundersøkelser	9
1.6.2 Spørreundersøkelse	10
1.6.3 Tiltak mot corona	10
1.7 Validitet og generalisering	11
2 ERFARINGER I DELBYDEL GRORUD	12
2.1 Beskrivelse av bydelens geografi, type boligområder, tjenestetilbud, butikker, skoler	12
2.1.1 Levekår og demografi	13
2.1.2 Omfang av dårlige levekår	14
2.2 Levekårsutfordringer – hva sier velferdstjenestene?	14
2.3 Boforhold og bomiljø	15
2.3.1 Leie og eie	15
2.4 Om boligprisutvikling og attraktivitet	18
2.5 Nærmiljøkvaliteter	18
2.5.1 Nærmiljø og trivsel	18
2.5.2 Omdømme, trygghet og erfart kriminalitet	21
2.5.3 Fire beboere forteller om hvordan det er å bo på Grorud	23
2.6 Oppvekst	24
2.6.1 Oppvekst og fritid	25
2.6.2 Skole og læringsmiljø	26
2.6.3 Hvordan har ungdommene på Grorud det?	29
2.7 Oppsummering	32
3 ERFARINGER FRA SLETTHEIA I KRISTIANSAND	34
3.1 Beskrivelse av byområdet	34
3.1.1 Levekår	35
3.2 Levekårsutfordringer – hva erfarer tjenesteleverandørene i området?	35
3.1 Boforhold og bomiljø	37
3.1.1 Leie og eie	37
3.1.2 Boligprisutvikling	38
3.1.3 Vedlikehold	38
3.2 Nærmiljøkvaliteter	40
3.2.1 Trivsel	40
3.2.2 Sosiale relasjoner og naboskap	41
3.2.3 Omdømme	42
3.2.4 Trygghet	42
3.3 Oppvekst	43
3.3.1 Oppvekst og fritid	44
3.3.2 Skole- og læringsmiljø	46
3.3.3 Andre tiltak	51
3.4 Oppsummering	52

4	ERFARINGER PÅ HOLMEN-TROSVIK I FREDRIKSTAD	54
4.1	Innledning	54
4.1.1	Fredrikstad.....	54
4.1.2	Byområdet Holmen-Trosvik.....	55
4.1.3	Velferdstjenestenes kjennskap til levekårsutfordringene i området Holmen-Trosvik	57
4.2	Boforhold og bomiljø	58
4.2.1	Blandet bomiljø.....	58
4.2.2	Boligprisutviklingen i området	61
4.2.3	Vedlikehold av boliger	61
4.3	Nærmiljøkvaliteter	62
4.3.1	Stedstilhørighet og erfaringer med omdømme	62
4.3.2	Trygghet og kriminalitet.....	63
4.3.3	Sosiale relasjoner og naboskap.....	65
4.3.4	Frivillige organisasjoner i nærmiljøet (og i byen)	66
4.4	Barn og unges oppvekstmiljø.....	66
4.4.1	Fattigdom og utenforskap blant barn og unge.....	66
4.4.2	Organiserte aktiviteter og frivillig engasjement.....	67
4.4.3	Skole og læringsmiljø	68
4.4.4	Små avstander og blandede skolemiljø.....	70
4.5	Offentlige tiltak og tjenester.....	70
4.5.1	Infrastruktur – veianlegg og avløp.....	70
4.5.2	Lokal innflytelse og medvirkning	71
4.6	Oppsummering	72
5	SAMMENLIGNING AV BYOMRÅDENE.....	73
5.1	Levekårsutfordringer i disse byområdene.....	73
5.1.1	Bomiljø.....	73
5.1.2	Nærmiljøkvaliteter	74
5.1.3	Oppvekst	75
5.1.4	Tiltak	76
6	LITTERATUR	79
	VEDLEGG	81

Sammendrag og konklusjoner

Bakgrunn

Opphopning av levekårsutfordringer i enkelte byområder er en utfordring. Personer med innvandrerbakgrunn er overrepresentert i slike byområder. Lavekårsutfordringer er et sammensatt problem, og omfatter blant annet dårlig bomiljø, arbeidsledighet, barnefattigdom, ungdomskriminalitet, frafall fra utdanning, dårlig helse og rusmiddelproblematikk. Regjeringen nedsatte i oktober 2018 By- og levekårsutvalget – som skal utrede levekårs- og integreringsutfordringer i områder i og rundt de store byene i Norge.

På oppdrag fra By og levekårsutvalget har vi gjennomført en undersøkelse av erfaringene til mennesker som bor og jobber i områder, som skårer høyt på indikatorer som måler levekårsutfordringer. Målet med undersøkelsen har vært å få mer kunnskap om hva lokale aktører i byområder med opphopning av levekårsproblemer ser som utfordringer og styrker i nærområdet, og hva slags innsats de mener bør prioriteres. Undersøkelsen er finansiert av Kunnskapsdepartementet.

Undersøkelsen omfatter byområdene Grorud i Oslo, Slettheia i Kristiansand og Holmen-Trosvik i Fredrikstad.

Problemstilling og metode

I studien har vi undersøkt hvordan de ulike aktørene opplever nærmiljøkvalitetene, og hvilke faktorer som påvirker nærmiljøkvalitetene i positiv og negativ retning. Herunder hva aktørene mener om barn og unges oppvekstvilkår, bo- og nærmiljø og hva som kjennetegner bosettingsmønster, boligmasse og bruken av denne.

Undersøkelsen er basert på casestudier i tre byområder. Vi har gjennomført intervjuer med beboere, ansatte i offentlige tjenester, næringsdrivende og frivillige aktører i disse områdene. Vi har også gjennomført en enkel spørreundersøkelse med beboere.

Konklusjoner og tilrådninger

Felles for byområdene Grorud, Slettheia og Holmen-Trosvik er at de har en høy andel beboere med innvandrerbakgrunn. En del av disse er utenfor arbeid på grunn av manglende språkferdigheter og manglende formell kompetanse. For øvrig er det en del levekårsproblematikk i områdene som har sammenheng med rus og psykisk uhelse. Grorud har dessuten en relativt høy andel uføretrygdede. Det ser ut til at utfordringer knyttet til marginalisering på grunn av språkproblemer og utenforskap er økende på Grorud og Slettheia. Mens området Holmen-Trosvik i noen grad ser ut til å ha blitt mer attraktivt for personer med høyere utdanning og inntekt de senere år.

Sammensatte bomiljøer

Alle områdene er sammensatte av ulike typer boliger. De er også sammensatte befolkningsmessig. Det er dessuten store lokale forskjeller innen hvert byområde, selv om områdene er relativt små geografisk sett. En del av beboerne bor i småhusbebyggelse eller veletablerte borettslag, og gir uttrykk for å trives godt i nærmiljøet.

I alle byområdene er det en del utleievirksomhet. Særlig gjelder det Trosvik-Holmen området. Det er en felles erfaring fra områdene at en del av utleieboligene har dårlig standard, og at det kan være utfordringer knyttet til vedlikehold i bygninger/blokker med mye utleie. På Grorud er utfordringer i bomiljø særlig knyttet til enkelte blokker med mange små leiligheter beregnet på en eller to personer. I noen av disse leilighetene bor det familier. På Slettheia knyttes utfordringene særlig til kommunale boliger. På Holmen-Trosvik er det i en del av småhusbebyggelsen mye utleie og til dels manglende

vedlikehold. På Slettheia fortelles det om utfordringer knyttet til utleie, der familier brått og uventet kan oppleve å måtte flytte fra området. Ikke minst er dette en utfordring når familiene får bistand fra kommunale tjenester lokalisert i området.

Både Slettheia og Grorud har mange boliger som er organisert som borettslag. Det er svært lite av dette på Holmen-Trosvik. Enkelte beboere på Slettheia forteller om konflikter i borettslaget knyttet til oppussing, men vi har ikke datagrunnlag for å si om slike konflikter er vanlige eller uvanlige i borettslag.

Det er en erfaring fra disse byområdene at eneboliger blir kjøpt opp og gjort om til utleiemaskiner, det vil si at de omgjøres til boliger med mange små hybler. Beboerne i området oppfatter dette som svært uheldig. En utfordring som påpekes på Grorud er at lave boligpriser og små leiligheter medfører at mange får mulighet til å kjøpe leilighet på Grorud gjennom startlån. En del av disse kan tidligere ha hatt rusproblemer eller annen omfattende problematikk. En opphopning av denne gruppen beboere er uheldig.

Lave boligpriser i disse områdene gjør at de for mange blir en inngangsport til å eie egen bolig. Noen beboere gjør boligkarriere innenfor området, spesielt ser dette ut til å gjelde Slettheia. Men det er også en erfaring at mange flytter ut av områdene etter hvert. Vi har ikke inntrykk av at lave boligpriser hindrer folk i å flytte fra disse områdene. Holmen-Trosvik har størst flyttehyppighet. Det må antas å ha sammenheng med at det er en høy andel som leier leilighet. Både på Slettheia og Holmen-Trosvik erfarer skolen at flytting i noen grad skaper utfordringer for skolemiljøet. På Grorud oppfattes det ikke å være spesielt høy flyttehyppighet.

Nærmiljø

Manglende vedlikehold av fasader og uteområder ser ut til å være mest uttalt på Holmen-Trosvik og Slettheia. På Grorud oppfattet beboerne at tidligere bydelssatsinger har bidratt til en oppgradering av området, og at manglende vedlikehold i dag er knyttet til enkeltblokker. På Holmen-Trosvik gis det uttrykk for at området forfordes når det gjelder kommunal infrastruktur, særlig avløp og veinett. Det er også mye trafikk gjennom området.

I alle disse tre byområdene uttrykker majoriteten av beboerne vi har vært i kontakt med at de trives med å bo der. De fremhever blant annet nærhet til natur, nærhet til sentrum og hyggelige naboer. Mulighetene til å bo i hus med hage til en overkommelig pris, fremheves også. Særlig blant beboerne på Grorud finner vi at mange har en sterk stedsidentitet. I alle de tre byområdene opplever beboerne at områdets omdømme er dårlig, og at det ryktet bydelen har ikke samsvarer med realitetene.

Mange opplever godt naboskap og forteller at de kjenner naboene sine. Men andre forteller at de ikke kjenner noen i blokka der de bor, og ikke vet hvem naboene er. Noen opplever at enkelte naboer har en atferd som skaper utrygghet. Dette er først og fremst knyttet til rus og psykisk uhelse.

Vi finner at alle tre områdene av de fleste beboere oppleves som ganske trygge. Grorud oppleves som noe mindre trygt enn Slettheia og Holmen-Trosvik. Det er særlig knyttet bekymringer til barn og unges opplevelse av trygghet. Når det gjelder kriminalitet og/eller synlig rusproblematikk er det flest som har sett dette på Slettheia. Denne kriminaliteten er særlig knyttet til narkotikabruk og omsetning. På Grorud er utrygghet knyttet til ungdom som «henger» ute. I tillegg har beboere hørt om, og noen har sett episoder med vold. Det er også noe narkotikaomsetning. Intervjuene tyder på at det tidligere var en del kriminalitet og uro knyttet til noen kommunale boliger på Holmen-Trosvik, men at kommunen har endret tildelingspraksis av kommunale boliger slik at det nå er mindre uro.

Oppvekst

I alle de tre byområdene oppfattes det å være utfordringer knyttet til barn og unges oppvekstmiljø. Spesielt på Grorud og Slettheia erfarer skolene at de har en økende andel elever med minoritetsspråklig bakgrunn, og at dette fører til flere utfordringer knyttet til språk. Det er også en økende andel som har utfordringer knyttet til atferd og manglende oppfølging hjemme. Skolene som har elever fra Holmen-Trosvik påpeker at de har en heterogen elevmasse fordi de har elever fra flere bydeler. Skolene i disse områdene erfarer at en del elever har behov for ekstra innsats. Ved flere av skolene er de ansatte usikre på om skolen klarer å ivareta elevenes behov – de opplever at det er mange skjulte behov. Skolene mener det særlig er behov for flere lærerressurser. Det er dessuten behov for flere ansatte som har kompetanse på traumbasert omsorg og norsk som andrespråk.

Flere av skolene har gode erfaringer med å tilby lavterskelaktiviteter på skolene, og at skolen i større grad samarbeider med andre tjenester som er til stede på skolen. Andre skoler ønsker å bli en mer åpen skole som har ulike tilbud utover skoletid og mer samarbeid med andre tjenester slik at de sammen kan jobbe mer forebyggende.

Foreldrene vi har intervjuet er i stor grad fornøyde med læringsmiljøet ved skolen, men de opplever at enkelte klasser har relativt store problemer med bråk og uro.

I alle de tre byområdene er det enkelte områder som mangler lekeplasser og muligheter for utfoldelse for barn. Samtidig er det andre deler som er oppgradert og som har bidratt til å løfte nærmiljøet. Disse oppgraderingene er beboerne svært fornøyde med.

Barn og unge har mange fritidstilbud i form av organiserte aktiviteter, men lav deltakelse er en utfordring. Dette knyttes særlig til manglende økonomi. Idrettslagene har satt i verk ulike lavterskeltiltak for å rekruttere flere barn og unge.

Flere aktører erfarer at en del av ungdommene fra disse byområdene strever. De kommer ofte fra hjem med materielle utfordringer. Mange av disse ungdommene har minoritetsbakgrunn og foreldre som ofte har liten kunnskap om det norske samfunnet. Særlig på Grorud og Slettheia har vi fått inntrykk av at en del ungdommer har behov for et sted å være hvor de også kan møte trygge voksne.

Tiltak

Levekårsproblematikken i disse byområdene krever tiltak på flere politikkområder der utdannings- og arbeidsmarked er sentralt. Det samme gjelder boligpolitikk og integrering. Arbeid og kvalifisering har ikke vært et sentralt tema for vår undersøkelse, men basert på intervjuer med ansatte i velferdstjenester og skole erfarer vi at tiltak relatert til norskopplæring og yrkesopplæring er svært viktig. Dette gjelder både for voksne og ungdom med minoritetsbakgrunn. Etablering av flere lokale arbeidsplasser vil være gunstig, ikke minst for å bidra til at flere kvinner kan komme i arbeid.

For å unngå opphopning av levekårsproblemer i enkelte byområder er det viktig å ha en variert bebyggelse. Det i seg selv vil bidra til en mer variert beboermasse etter livsfase og familietype. Det er videre ønskelig å unngå opphopning av rimelige leieleiligheter eller kommunale leiligheter i en blokk. Det er viktig å unngå å stimulere til konsentrasjoner av vanskeligstilte i områder som i utgangspunktet synes å være mindre attraktive for boligkjøpere.

Det er svært viktig at de omtalte byområdene fortsatt har bomiljøer som er attraktive for personer som ikke har spesielle levekårsutfordringer. Det vil bidra til å gi bedre livssjanser for alle barn og unge som vokser opp i området. Dersom andelen elever med minoritetsbakgrunn blir svært høy fører det i seg selv til at mange familier vil velge bort disse byområdene fordi de frykter at læringsmiljøet på skolen blir for preget av mange elever med språkutfordringer.

For å styrke læringsmiljøet i skolene er det essensielt at skoler i utsatte områder har tilstrekkelig med lærerressurser. En organisering der offentlige instanser som barnevern og PPT i større grad er til stede på skolene vil være fornuftig. Spesielt virker det hensiktsmessig at barnevernet i større grad kan jobbe forebyggende.

Det er viktig å ha tiltak som bidrar til å skape trygghet for barn og unge. Vi ser at det er gode erfaringer med å ha skolen som en møteplass for mange aktiviteter. Det er en lav terskel for å oppsøke aktiviteter som foregår på skolen. Det gir barn og unge aktivitets-tilbud, muligheter til å møte trygge voksne og det kan bidra til at skolen får en sterkere og tydeligere rolle i lokalmiljøet.

Oppgradering av utemiljøer og bebyggelse er viktig for beboernes trivsel. Et godt vedlikeholdt fysisk miljø er viktig for alle beboere, og bidrar til å gjøre byområdene attraktive. Bomiljøene blir også mer attraktive ved å tilby gode tjenester til befolkningen. Dette gjelder særlig gode skoler.

Tiltak som forebygger kriminalitet og bidrar til trygghet er viktige. Dette omfatter tiltak som lys, tilstedeværelse av personer som natteravnere, vektere og politi. Samt at politiet reagerer raskt dersom noe skjer.

Målrettet subsidiering av idrettslag i utsatte byområder ser ut til å være nødvendig for å sikre deltakelse og inkludering. Tilskudd fra kommunens idrettsråd til subsidiering av kontingent, til støtte til kjøp av personlig utstyr og til hjelpetrenerordninger i idrettslagene framstår som effektive tiltak til relativt lave kostnader.

Vi ser at det i utsatte byområder kan oppstå en utfordrende ungdomskultur. Det er viktig å ha lavterskeltilbud i form av for eksempel fritidsklubber, og vi ser at det er svært viktig at det er tilstrekkelig antall voksne på disse tilbudene. Det er viktig for å skape trygghet og for å kompensere for mangel på voksne i hverdagen.

Sosiale møteplasser som for eksempel kvinnekafeen til Røde Kors og mødregrupper på Slettheia er populære, både som arenaer for sosialisering og informasjon. Dette er en type lavterskel relasjonsskapende møtesteder basert på samarbeid med frivillige aktører som bør opprettholdes og utvides. Noen bydeler, som for eksempel Grorud, har en økende andel eldre. Det er viktig at disse også har et tilbud.

Mange av beboerne i disse områdene har et engasjement for byområdet sitt. Det er viktig å legge til rette for at de kan bidra til aktiviteter på skolen, i idrettslaget, i borettslaget, i menigheter og i fritidsklubben, og til andre sosiale og miljøskapende tiltak. I den forbindelse vil vi påpeke at ABCD-tilnærmingen i Fredrikstad ser ut til å ha blitt tatt godt imot, og at den ser ut til å styrke medvirkning og frivillig innsats.

1 Innledning og metode

1.1 Innledning

Regjeringen nedsatte i oktober 2018 By- og levekårsutvalget – som skal utrede levekårs- og integreringsutfordringer i områder i og rundt de store byene i Norge. På oppdrag fra utvalget har Proba gjennomført en undersøkelse av erfaringene til mennesker som bor og jobber i områder med levekårsutfordringer. Oppdraget er finansiert av Kunnskapsdepartementet.

Hovedformålet med undersøkelsen har vært å få økt kunnskap om hva lokale aktører i byområder med opphopning av levekårsproblemer ser som utfordringer og styrker i nærområdet, og hva slags innsats de mener bør prioriteres.

Det er tidligere gjennomført stedsanalyser og kvantitative undersøkelser, som blant annet ungdomsundersøkelser i utsatte byområder. Vår undersøkelse er ment å være et supplement til kunnskap som er fremkommet i tidligere undersøkelser. Undersøkelsen er basert på case-studier i tre utvalgte byområder.

1.2 Bakgrunn

Opphopning av levekårsutfordringer er en utfordring i en rekke land, og slike tendenser sees også i Norge. Personer med innvandrerbakgrunn er overrepresentert i byområder med levekårsutfordringer, og i NOU 2017:2 *Integrasjon og tillit*, heter det at det er risiko for at økende økonomisk ulikhet kan spille sammen med kulturelle forskjeller og svekke grunnlaget for samhørighet, tillit og samfunnsmodellens legitimitet (2017:2).

Levekårsutvalgets mandat beskriver den geografiske konsentrasjonen av levekårsutfordringer som et mangefasettert problem, sammensatt blant annet av dårlig bomiljø, få møteplasser og aktivitetstilbud, trangboddhet, arbeidsledighet, barnefattigdom, ungdomskriminalitet, frafall fra utdanning, dårlig helse, rusmiddelproblematikk etc. (By- og levekårsutvalget, 2019). En slik forståelse av levekårsutfordringer er også lagt til grunn i andre kilder. Veiviseren.no er et digitalt verktøy til bruk i utvikling og utøvelse av boligpolitiske tiltak i offentlig sektor på alle nivåer. Her heter det at:

Levekårsutsatte områder kjennetegnes av en geografisk konsentrasjon av både fysiske, sosiale og strukturelle utfordringer. Slike områder risikerer å komme inn i negative spiraler, der befolkningssammensetning, nærmiljøkvaliteter, omdømme og boligpriser gjensidig forsterker hverandre i negativ retning. Over tid vil en slik utvikling kunne føre til stadig større forskjeller mellom de levekårsutsatte områdene og byen for øvrig (Veiviseren, 2020).

Vi har lagt til grunn at undersøkelsen skulle bygge på et bredt perspektiv, der fenomenet *byområder med levekårsutfordringer* betraktes som et avgrenset geografisk område særpreget av en rekke ulike sosiale problemer, og at det i undersøkelsen skulle legges vekt på å belyse konsekvenser av sammenfall av utenforskap og innvandrerbakgrunn, og hvilke tiltak som kan være relevante og hensiktsmessige for å øke kvaliteten på nærmiljøet.

1.3 Problemstillinger

I undersøkelsen har vi kartlagt erfaringer, opplevelser, oppfatninger og meninger hos lokale aktører, som beboere, næringslivsaktører, ansatte i offentlige etater, og personer engasjert i frivillig arbeid. I undersøkelsen fokuserer vi på temaene: *oppvekst- og nærmiljø-*

kvaliteter, bomiljø og boliger og omdømme. Det førstnevnte temaet er gitt størst vekt. Problemstillingene har vært følgende:

- Hvordan opplever de ulike aktørene nærmiljøkvalitetene, og hvilke faktorer påvirker nærmiljøkvalitetene i positiv og negativ retning?
 - Opplevs området som trygt? Hvilke faktorer bidrar til trygghet og utrygghet?
 - Opplever beboerne og andre aktører at det er gode sosiale bånd?
 - Hvordan opplevs det fysiske miljøet?
 - I hvilken grad er de ulike aktørene engasjert og aktive i prosesser og tiltak med hensikt å forbedre nærmiljøet?
 - Hvordan opplevs områdenes omdømme blant beboerne og andre aktører i lokalmiljøet?
- Hvilke oppvekstvilkår har barn og unge?
 - Mener ulike aktører at skolen tilbyr god faglig opplæring, et godt læringsmiljø og et trygt skolemiljø?
 - Er skolen i stand til å ivareta behovene til elevene?
 - Hva kan være gode tiltak for å møte eventuelle utfordringer i skolen?
 - Føler ungdommene i området tilknytning til samfunnet rundt seg? Hvordan opplevs barn og unges oppvekstmiljø?
 - Har barn et tilfredsstillende nærmiljø og er det fritidstilbud til barn og unge i form av organiserte aktiviteter og møteplasser?
 - Hva er eventuelt vesentlige mangler og hva betyr det for barn og unge?
- Hva er kjennetegner bosettingsmønsteret, boligmassen og bruken av den?
 - Er det noen særtrekk ved de som eier egen bolig? Er det noen særtrekk ved de som leier bolig?
 - Har boligprisutviklingen i området vært som forventet? Gir boligprisutviklingen de forventede mulighetene til å eventuelt flytte til en større/bedre bolig etter hvert?
 - Skjer det en endring i andelen boliger som leies ut? Hvordan opplevs forskjeller i bomiljøet i boligselskaper med høy og lav andel utleie?
 - Blir boligblokker og boligselskaperens uteområder tilstrekkelig vedlikeholdt? Er det utfordringer med å opprettholde vedlikeholds nivået? Er det tendenser til at dette blir vanskeligere?
 - Planlegger og ønsker beboerne å bli boende? Påvirker flytthypighet skolehverdag og/eller bomiljø?
- Hva mener de ulike aktørene om offentlige tiltak og tjenester i området?
 - Hva fungerer godt, hva fungerer ikke så godt? Hva bør eventuelt gjøres annerledes?

1.4 Vår forståelse av problemstillingene

I undersøkelsen har vi beskrevet erfaringer hos ulike grupper av *lokale aktører*: Næringsliv og offentlig sektor, frivillig sektor, og beboere. Det har vært et mål med undersøkelsen å få innsikt i disse aktørenes *erfaringer*, det vil si deres subjektive kunnskaper, opplevelser, følelser og meninger knyttet til at de bor og/eller jobber på et sted som er definert som et byområde med opphopning av levekårsutfordringer.

De metodiske implikasjonene av dette er at vi i hovedsak har basert undersøkelsen på kvalitative intervjuer med et utvalg personer i disse aktørgruppene. Vi har tatt sikte på å identifisere de viktigste utfordringene og problemene slik de kommer til uttrykk hos informantene.

Det er, som beskrevet ovenfor, vanlig å karakterisere grupper eller enkeltpersoner med levekårsutfordringer ved bruk av variabler som lav inntekt, lav utdanning, høyt forbruk av offentlige velferds- og sosialtjenester, dårlig boligstandard og dårlig helse.

Nærmiljøkvaliteter er egenskaper ved et bestemt avgrenset område, som regel knyttet til fysisk miljø, forekomst av kriminalitet og rusmisbruk, opplevelse av tilhørighet og trygghet. Nærmiljø er en samlebetegnelse for de ulike fysiske og sosiale forholdene i, og egenskapene ved et lokalmiljø. Gode nærmiljøer kan karakteriseres ved opplevelse av trygghet, tilhørighet, deltakelse, gode sosiale relasjoner og trivsel blant beboere, næringsdrivende, tjenesteytere og andre med tilhørighet til stedet. Omvendt kan dårlige nærmiljøkvaliteter handle om opplevelse av utrygghet, utenforskap, isolering, manglende eller dårlige sosiale relasjoner og lav trivsel. Nærmiljøkvaliteter kan handle om tilstedeværelse av gode og attraktive tjenester og tilbud, som for eksempel skoler, offentlige velferdstjenester, ungdomsklubber, kulturskoler, m.m. Videre kan det frivillige engasjementet som idrettslag, andre fritidsorganisasjoner, velforeninger, borettslag og sameier, og politiske og religiøse organisasjoner spille en viktig rolle. De fysiske forholdene i et område er også med på å definere nærmiljøet, og dreier seg for eksempel om tilgang til grøntområder, parker, møteplasser, barnehager, offentlig kommunikasjon og tilstanden på boligmassen og bygninger for øvrig. Videre er det ikke bare de ulike nærmiljøkvaliteter isolert sett som er av betydning, men også hvordan de ulike komponentene i nærmiljøet fungerer sammen, og hvordan de sosiale relasjonene fungerer.

Trygghet blir i en rekke studier av oppvekst og nærmiljø trukket frem som en viktig kvalitet, og handler om den enkeltes subjektive opplevelse. Trygghetsfølelsen kan påvirkes av blant annet omfanget av kriminalitet, uro, bråk og synlig rusmisbruk, men også utforming av området, for eksempel god gatebelysning, trygge trafikk- og transportforhold, og tilstedeværelse av politi, utekontakter og natteravnere (Paulsen m.fl., 2012). Objektive faktorer som statistikk, medieomtale, samt andres subjektive oppfatninger (i form av lokalmiljøets omdømme) vil også kunne ha betydning for opplevelsen av trygghet.

Manglende tilknytning til storsamfunnet kan forstås som geografisk utenforskap, altså «opplevelsen av å bo i områder der man føler seg glemt av storsamfunnet og der man mangler mange av de nærmiljøkvalitetene som gjør at et område oppleves som trygt og godt», som er den definisjonen som ligger til grunn for Groruddalssatsingen (Oslo kommune, 2019).

Oppvekstmiljøet har betydning for og bidrar til å legge til rette for deltakelse på ulike arenaer som skole, lokalsamfunn, og senere arbeidsliv, i tillegg til å legge til rette for etablering av sosiale relasjoner. Et godt oppvekstmiljø er viktig for at barn og unge skal kjenne seg trygge og oppleve mestring (Folkehelseinstituttet, 2019). Oppvekstmiljøet utgjøres av både fysisk miljø og ulike sosiale institusjoner. I forhold til det fysiske miljøet trekker blant andre Paulsen m.fl. frem viktigheten av møteplasser der barn og unge kan treffes og utfolde seg. Det kan for eksempel være et tun utenfor eller mellom boligblokker, lekeplasser, parker, o.l. Eksempler på viktige sosiale institusjoner i nærmiljøet kan være ungdomsklubber eller idrettslag, der barn og ungdom kan møtes på uforpliktende måter.

Opplæringsloven gir alle barn rett til et trygt og godt skolemiljø, og det brukes store ressurser på skole i Norge. Samtidig viser flere undersøkelser at kvaliteten mellom og innad i skolene varierer. Det fremkommer for eksempel av St. meld. nr. 21 (2016-2017) at norske skoler i ulik grad har klart å tilby et likeverdig opplæringstilbud til alle, noe som har gitt forskjeller i elevenes faglige og sosiale utvikling samt elevenes læringsmiljø. Selv om årsakene til variasjonen er sammensatte og usikre, er sosial bakgrunn og elevers hjembakgrunn pekt ut som en faktor av betydning (Kunnskapsdepartementet, 2017). Det er i denne sammenheng interessant å vite mer om hvilke erfaringer skoleansatte i utsatte områder har når det gjelder elevenes behov, samt hvorvidt og eventuelt på hvilken måte skolen bidrar til å imøtekomme disse behovene.

Boområder med levekårsutfordringer har ofte en høy andel utleieboliger. Boligene har relativt lave leiepriser, og vedlikeholdet kan være mangelfullt. Områder med høy andel utleieboliger kan også være preget av mye inn- og utflytting (Proba, 2016). Hvorvidt man eier eller leier bolig vil ofte ha betydning for om man opplever boligsituasjonen som stabil

eller usikker. Videre kan utformingen av boligen i seg selv ha betydning for hvordan familielivet kan organiseres. Flere studier knyttet til utsatte byområder belyser trangboddhet som en utfordring (Rambøll, 2018; Brattbakk, 2017). Trangboddhet kan blant annet føre til at barn- og ungdom ikke kan ta med venner hjem, slik at deres sosiale liv da må leves utenfor hjemmet.

Selv om et område er preget av levekårsutfordringer og til dels negativ omtale i media, vil beboernes opplevelser og erfaringer med å bo der variere mye. De fleste områder som har beboere med levekårsutfordringer, har mange beboere som ikke har slike utfordringer. Det er ofte store variasjoner i demografi og levekår også innen en delbydel eller grunnkrets nivå. Utfordringene kan være lokalisert til enkelte lokale boligområder (Oslo kommune, 2016).

1.5 Undersøkellesdesign og metode

Vi har gjennomført en sammenliknende casestudie med tre byområder som case. Et slikt design innebærer at vi har beskrevet og analysert de tre casene hver for seg ut fra problemstillingene ovenfor, og at vi deretter har sammenliknet funn og resultater for å kunne peke på fellestrekk og forskjeller.

Vi har hovedsakelig basert oss på kvalitative metoder i undersøkelsen, men har i tillegg inkludert en kvantitativ spørreundersøkelse med standardiserte spørsmål. Denne spørreundersøkelsen har blitt distribuert til beboere. Formålet med denne undersøkelsen var å inkludere flere svar fra beboere for å understøtte empiriske generaliseringer og for å kunne sammenlikne funn på tvers av de tre byområdene.

1.5.1 Valg av case-byområder

Vi valgte case-områdene ut fra et utvalg av analyseområder i de største byene definert av oppdragsgiver. Analyseområdene scoret lavt på enkelte levekårsindikatorer som inntekt, aktivitet og utdanning. I valg av områder baserte vi oss på statistikk som viser sosio-økonomiske data om sysselsetting, utdanning, helse, inntekt og trygdeytelser, og demografiske data om befolkningens størrelse og sammensetning ut fra alder, sivilstatus, kjønn og landbakgrunn. Deretter valgte vi ut tre byområder som hadde noen fellestrekk som vi tenkte ville gjøre det mulig å sammenligne.

Vi har også brukt levekårsdata fra SSB for å få bakgrunnsinformasjon som beskriver utfordringene i et område. Vi ønsket å ha en geografisk spredning i case-byområdene, og å ha et storby-case-byområde, og to case-byområder fra mellomstore byer. Caseområdene skulle være relativt begrenset i utstrekning og/eller innbyggertall. Områdene vi har valgt er Grorud delbydel i Oslo, Slettheia i Kristiansand og Holmen-Trosvik-området i Fredrikstad.

Undersøkelsen er ment å gi utdypende informasjon og være et supplement til det som fremkommer gjennom registerdata og i Ungdataundersøkelsene. Det er tidligere gjennomført stedsanalyser i mange byområder i forbindelse med områdesatsinger. Vi har forsøkt å tilpasse datainnsamlingen til det enkelte byområdet og hva som allerede finnes av eksisterende data. Der det foreligger stedsanalyser, har vi bygget på denne kunnskapen. En stedsanalyse er en systematisk sammenstilling av kunnskap om et sted som skal vise et steds kvaliteter og muligheter. Vår undersøkelse har fokus på ulike aktørers erfaringer og opplevelser.

1.6 Case-studiene

Etter at vi hadde valgt de tre områdene utarbeidet vi en oversikt over hvilke lokale aktører som burde involveres i undersøkelsen. Vi kartla skoletilbudet i området, hvilken næringsvirksomhet som finnes og hva som finnes av frivillig aktivitet. Formålet var først og fremst å avklare hvem som kunne være relevante informanter.

Vi brukte eksisterende kvantitative data om de ulike områdene for å utforme relevante intervju spørsmål til aktører i det enkelte området. Vi har også i noe varierende grad brukt denne kunnskapen i tolkningen og analysen av intervjudataene.

1.6.1 Intervjuundersøkelser

Vi la vekt på at spørsmålene som ble stilt i intervjuene både skal gi kunnskap og informasjon om særtrekk ved det enkelte området, og også gjøre det mulig å sammenligne særtrekk ved de forskjellige områdene.

Vårt primære fokus var å innhente kunnskap om erfaringer og innsikter fra de ulike aktørgruppene. Vi la til grunn at kunnskap og erfaringer om et område finnes hos alle som har et forhold til det. Samtidig som den enkelte aktør vil være preget av egne erfaringer og eget ståsted. I intervjuene ønsket vi å få kunnskap om både muligheter og problemer, herunder hvilke tiltak aktørene mener vil bidra til bedre bo- og levekår i området. Det var et mål å finne ut hva som er viktig for de ulike aktørgruppene, og hva de er opptatt av i lokalmiljøet. Intervjuguiden gjenspeilet alle problemstillingene, men vi lot informantene svare på de temaene de syntes de hadde kjennskap til.

Utvalg av informanter blant aktørgruppene

Vi har intervjuet representanter for følgende aktører:

- Beboere
- Skole, for eksempel rektor, sosiallærer, andre lærere og FAU-representanter
- Butikker i området
- Offentlige tjenester ved NAV-kontor og kommunale tjenester i bydelen
- Representanter for frivillig virksomhet som musikkorps, idrettslag, Røde Kors, natteravner
- Aktører på boligfeltet som utleiery, eiendomsmeglere og/eller borettslagsledere i området

Det varierer noe fra område til område hvilke aktører som er valgt ut som informanter, det har til dels sammenheng med at byområdene er ulike med tanke på hvilke næringslivs- og offentlige aktører som finnes der, men det har også sammenheng med hvilke informanter vi greide å rekruttere. På Slettheia har vi for eksempel valgt å fokusere på tjenester som er lokalisert på Slettheia slik som skole, barnehage og Familiens Hus (omfatter bl.a. jordmødre, helsestasjonstjeneste, familiesenter og PPT), og ikke øvrige offentlige tjenester som tilbys fra andre geografiske lokasjoner i byen. På Trosvik-Holmen har vi intervjuet om lag like mange fra tjenestesiden som fra frivillig sektor og beboere. I Grorud delbydel er det lokalisert flere offentlige tjenester og det er mange butikker. Informantene fra Grorud omfatter beboere, offentlige aktører og næringslivsaktører samt frivillige. Vi har imidlertid bare kommet i kontakt med den ene av to skoler i området.

Vi har prioritert å intervju aktører som kan si noe om kvalitetene ved nærmiljøet, og vi har lagt vekt på å inkludere beboere blant informantene. I undersøkelsen har vi forsøkt å velge ut informanter og andre kilder som kan bidra til å fange opp et mangfold.

Totalt har vi gjennomført henholdsvis 21, 23 og 25 intervjuer i byområdene. En del av intervjuene er gjennomført med flere personer. Det gjelder både intervjuer med offentlige aktører og beboere. Vi har gjennomført to typer beboerintervjuer. En del av intervjuene er lengre personlige intervjuer med nøkkelinformanter. Disse intervjuene ble avtalt på forhånd. Andre intervjuer var kortere intervjuer som vi ikke hadde avtalt på forhånd. I tillegg til intervjuene hadde vi noen uformelle samtaler med folk, som ble gjennomført der de oppholdt seg i nærmiljøet. Vi hadde en slik fleksibel tilnærming for å inkludere flest mulige stemmer i undersøkelsen. Intervjuene har funnet sted på informantens arbeidsplass, på en frivillig aktivitet eller på en kafé. I intervjuene har vi også fått et inntrykk av området gjennom tilstedeværelse og direkte observasjon.

Det er stor bredde/variasjon blant beboerne vi har intervjuet. Noen eier bolig og noen leier, noen bor i blokk og andre i småhus, noen har lang botid i området og andre kortere botid, noen har barn i skolealder og andre ikke. De vi har snakket med er i ulik grad aktiv/ikke aktiv i lokalmiljøet.

Rekruttering av informanter

Næringsvirksomhet, offentlige aktører og frivillig virksomhet

Vi kartla hvilke aktører som var mest relevante gjennom å finne informasjon på internett, besøke området og få innspill fra personer som kjente det enkelte byområdet godt. I Fredrikstad var flere ansatte i kommunens sentraladministrasjon til stor hjelp med dette. Deretter tok vi ta kontakt med representanter for relevante offentlige aktører, representanter for næringsvirksomhet og frivillig virksomhet på telefon for å avtale et intervju.

Skole og fritid

Vi tok kontakt med en eller to skoler i området på e-post og/eller telefon. Vi intervjuet skolens representanter, ansatte i AKS og medlemmer av FAU. Vi tok også kontakt med leder for idrettslag, korps og andre frivillige aktører på telefon/ mail for å avtale intervju.

Beboere

Vi tok kontakt med styreledere og borettslagsledere på telefon. Disse rekrutterte andre beboere for oss. Videre tok vi kontakt med foreldre på skolen og deltakere i frivillige aktiviteter som vi besøkte. Vi benyttet også ulike lavterskelstrategier for å komme i kontakt med folk der de var, for eksempel på butikksenter eller kafe.

1.6.2 Spørreundersøkelse

Vi distribuerte en enkel spørreundersøkelse til beboerne for å få flere svar og for å få svar som er mulig å sammenligne på tvers av case-byområdene. Denne spørreundersøkelsen var en kort, enkel og papirbasert undersøkelse. Vi delte dem ut utenfor skolen, ved butikker, på kaféer og ved å gå fra dør til dør i området. På Slettheia ble spørreundersøkelsen delvis distribuert digitalt via Facebookgrupper for borettslag og sameier, Facebookgrupper for foreldre på ulike klassetrinn, og til foreldre i en barnehage via barnehagen. Spørreundersøkelsen inneholdt spørsmål om kvalitetene ved nærmiljøet og hvilke tiltak beboerne savner. Den inneholdt bakgrunnsspørsmål om kjønn, alder og botid i området.

Vi fikk 51 fra Fredrikstad, 46 svar fra Slettheia, 33 fra Grorud.

1.6.3 Tiltak mot corona

I sluttfasen av undersøkelsen vår ble tiltakene mot corona iverksatt. Det medførte at vi ikke fikk intervjuet alle vi hadde tenkt å intervjuer. Blant annet har vi intervjuet færre ungdommer enn vi hadde planlagt. I den ene bydelen (Grorud) hadde vi distribuert en

del spørreskjemaer til frivillige aktører. Disse ble ikke besvart. Vi har derfor noen færre svar derfra enn det som var planlagt.

1.7 Validitet og generalisering

Vi har i stor grad basert oss på kvalitative intervjuer, og sikrer oss dermed god definisjonsmessig validitet, som handler om i hvilken grad begreper, ord og uttrykk tillegges den samme oppfatning og tolkning av forskerne og informantene (Bryman, 2012).

En utfordring med kvalitative undersøkelsesdesign er begrensningen knyttet til ekstern gyldighet. I prosjektet har vi søkt mangfold og bredde i utvalg av informanter, slik at flest mulig stemmer blir hørt. Den eksterne gyldigheten sikres ved teoretisk generalisering, som innebærer at man argumenterer i henhold til en logikk om at siden a på et teoretisk plan likner på b , og vi fant at x gjelder for a , så kan man også anta at x gjelder for b .

I dette prosjektet har vi kombinert de kvalitative undersøkelsene med en kvantitativ spørreundersøkelse med et begrenset antall respondenter. Med den utvalgs- og rekrutteringsmetoden som vi har brukt har vi ikke et statistisk representativt utvalg for populasjonen, men intervjuer og spørreundersøkelse gir likevel et grunnlag for å si noe om utbredelsen av ulike erfaringer, oppfatninger og meninger.

2 Erfaringer i delbydel Grorud

2.1 Beskrivelse av bydelens geografi, type boligområder, tjenestetilbud, butikker, skoler

Grorud er en relativt gammel drabantby. Området ble utbygd og de første blokkene satt opp i 1950. Tidlig på 1960-tallet ble Grorud senter åpnet, og i 1966 ble Grorud endestasjon for Grorudbanen, dalens første t-banelinje. Delbydel Grorud består i dag av tre grunnkretser, Nedre Grorud, Øvre Grorud og Vestre Rommen. I vår undersøkelse er det Nedre og Øvre Grorud vi har hatt fokus på.¹

(Kilde: Statistisk Sentralbyrå)

¹ Vestre Rommen har for øvrig svært få innbyggere og er derfor tatt ut av SSBs analyser på grunnkretsniivå på grunn av usikkerhet knyttet til små tall.

Øvre Grorud strekker seg fra skogen over Ammerudgrenda ned til Trondheimsveien og inkluderer Grorud T-banestasjon og Grorud senter med butikker og leiligheter. Nedre Grorud er avgrenset av Trondheimsveien i nord og av toglinjen i sør. Øvre Grorud grenser til Lillomarka med mange friluftsmuligheter. Befolkningstallet har vært relativt stabilt over tid. Øvre Grorud har 1968 innbyggere per 2020. Nedre Grorud er litt større og har 2050 innbyggere per 2020.

Grorud delbydel har to skoler. Grorud skole for elever i 1-7 klasse og Groruddalen ungdomsskole for 8-10 trinn. På Øvre Grorud ligger Grorud senter rett ved T-banen. Dette er sentrum på Grorud.

Delbydel Grorud tilhører Grorud bydel som også omfatter Ammerud, Kalbakken og Romsås. Hele Grorud bydel har utfordringer og skårer lavere på levekårsindikatorer enn Oslo forøvrig. Men det er lokale forskjeller. Det går for å være bedre forhold på Ammerud enn på Romsås. På Ammerud er det flere eneboliger. På Romsås er det flere blokker, et mer flerkulturelt miljø, mer fattigdom. Grorud er et sted midt mellom. Det er også store lokale forskjeller innenfor delbydel Grorud.

Øvre Grorud har flere som leier, mange blokker, relativt få sysselsatte og flere barn med innvandrerbakgrunn. Nedre Grorud har høy eierandel, mange småhus og rekkehus, flere sysselsatte og flere med høyere utdanning.

Det er Øvre og Nedre Grorud som har vært fokus for undersøkelsen. Bomiljøene vi har tatt utgangspunkt i, samt de vi har intervjuet fra næringsliv og skole, har vært lokalisert i bydelen. De fleste av beboerne vi har snakket med bor i delbydel Grorud, men enkelte bor på Ammerud og Romsås. Beboerne opplever ikke at det er et skarpt skille mellom de ulike delbydelene. Mange offentlige aktører som gir tjenester til beboere i delbydel Grorud gir også tjenester til resten av bydelen. De ansatte i disse tjenestene forholder seg i liten grad til hvilken delbydel beboerne tilhører, utover at de kjenner til adresser som er spesielt utsatte.

Det som særlig kjennetegner levekårsutfordringene i bydel Grorud, sammenlignet med Oslo for øvrig, er at relativt mange barn lever i hushold med lav inntekt, flere opplever vold i nære relasjoner, det er utfordringer med språk ved skolestart, i utdanning og i arbeid. Det er også en høyere andel som har fysiske og psykiske helseplager (Ekne-Ruud m.fl. 2018).

Ekne-Ruud mfl. (2018) har gjort en oppstartsanalyse for områdeløft på Grorud og Romsås. Denne undersøkelsen omfatter en kvantitativ analyse av levekårsdata og en kvalitativ undersøkelse basert på intervjuer. I vår undersøkelse har vi vært i kontakt med flere beboere enn det forskerne var i denne undersøkelsen.

2.1.1 Levekår og demografi

Alderssammensetningen blant beboerne i Grorud bydel er ganske lik den i Oslo totalt, men andelen barn er synkende. Andel barn i aldersgruppen 6-15 år utgjør 11,8 prosent i 2020, mot 13,4 prosent i 2013. Andelen personer i alderen 50-66 år har vokst og utgjør 21,8 prosent i dag, mot 18, 8 i 2013 (SSB).

Det har vært en økning i andel beboere med innvandrerbakgrunn de senere år. I 2020 er andelen 60 prosent. 48 prosent har bakgrunn fra Asia, Afrika mv. Det er en høyere innvandrerandel på Øvre Grorud enn på Nedre Grorud. Tall fra 2017 viser at på det tidspunktet hadde 37 prosent av barna under 16 år på Øvre Grorud ikke innvandrerbakgrunn. På Nedre Grorud gjaldt dette 46 prosent (18 prosent i begge områdene hadde en innvandrerforelder). Henholdsvis 42 prosent og 48 prosent var norskfødte barn av innvandrere, mens 21 prosent og seks prosent av barna var født i utlandet (Ekne-Ruud m.fl. 2018). Vi har ikke tall som viser utvikling etter 2017, men ettersom andelen barn med innvandrerbakgrunn i skolen har økt, antar vi at det har vært en vekst.

Om lag 26 prosent i delbydel Grorud får mer enn 50 prosent av inntekten fra offentlige overføringer. Sysselsettingen i delbydel Grorud er lavere enn i Oslo som helhet. Øvre Grorud er en av grunnkretsene i Oslo med lavest andel sysselsatte. Andelen som har kun grunnskole, ingen eller uoppgitt utdanning er nesten dobbelt så høy i Øvre Grorud som i Oslo totalt. Andelen med høyere utdanning er betraktelig lavere enn i Oslo for øvrig. Andelen er lavere i Øvre Grorud enn i Nedre Grorud.

2.1.2 Omfang av dårlige levekår

Selv om andelen med levekårsproblemer i delbydel Grorud er høyere enn snittet for Oslo, er det viktig å være klar over at de fleste husholdninger i bydelen ikke er fattige eller har andre levekårsproblemer. Dette beskrives i en stedsanalyse fra Romsås og Grorud (Ekne-Ruud mfl. 2018), og var forhold som kom tydelig frem i intervjuene med beboere. Blant beboerne vi har intervjuet er det stor variasjon, men majoriteten har ikke levekårsutfordringer. De fleste ser at det finnes utfordringer i området, men de har liten direkte kjennskap til det, og mange av beboerinformantene lever liv som ikke er særlig annerledes enn det folk gjør i mer velstående bydeler. Ansatte i velferdstjenester som NAV og ulike bydelstjenester har på sin side svært god kjennskap til levekårsutfordringer og den opphopningen av problemer som finnes i bydelen. Det er deres brukere som har utfordringer, og de møter i langt mindre grad den delen av befolkningen som greier seg bra. Dette preger deres oppfatninger om hvordan det er å leve og bo på Grorud. Det er svært få av de ansatte i tjenestene vi har intervjuet som selv bor på Grorud, og de fleste er tydelige på at de ikke hadde ønsket at egne barn skulle vokse opp der.

2.2 Levekårsutfordringer – hva sier velferdstjenestene?

De vi har intervjuet som arbeider i NAV og andre av bydelens velferdstjenester kjenner som sagt godt til levekårsutfordringene i bydelen. Medarbeiderne fra NAV erfarer at mange av de som er arbeidsledige er innvandrere. De mangler ofte språkferdigheter og oppfyller heller ikke formelle krav til de jobbene som er ledige. Noen har hatt ufaglærte jobber i for eksempel renhold og fått slitaskader, men ettersom de har svake norsk-kunnskaper er det vanskelig å finne en annen jobb. Dette er forhold som er godt kjent fra andre undersøkelser som har sett på årsaker til at flyktninger og andre innvandrere ikke kommer tilbake i arbeid, blant annet i Proba rapport 2020-05 om hvorfor flyktninger faller ut av arbeidslivet.

De erfarer også at en del av brukerne har selvopplevde helseproblemer og smerter, men at dette ofte er en type helseutfordringer som ikke gir rett til for eksempel AAP. Mange får dårligere psykisk helse av å være utenfor arbeidslivet.

Informantene fra velferdstjenestene opplever at blant NAV brukere som ikke har innvandringsbakgrunn er det oftere utfordringer i form av psykisk uhelse og arv av sosiale utfordringer. Det er også en del rusproblematikk, både alkohol og narkotika. Det påpekes at Grorud tilbake i tid har vært en bydel som har vært kjent for å ha mange dårlig stilte, og at det er en høy grad av uføre i Grorud bydel (ni prosent).

En del sitter på senterkafeen. Mange alkoholikere. Mange er enslige.

NAV medarbeiderne forteller også at det er mange barnevernssaker, og at om lag halvparten av barnevernssakene handler om vold i nære relasjoner. Sakene kan ellers handle om annen omsorgssvikt, være sosial problematikk, elever som ikke får til å gå på skole, eller ungdom som har innblandet seg i noe kriminelt mm.

Det fremheves at det er behov for å fortsette å satse mer på utdanningstiltak, slik at flere får en bærekraftig tilknytning til arbeidslivet. Disse veilederne mener NAV også bør drive mer yrkesopplæring, tenke utdanning og ha et tettere samarbeid med voksenopplæring. NAV veilederne er også opptatt av at det må satses på helhetlig oppfølging fra NAV til

hele familien og det jobbes i dag mer med det. Det påpekes at det er et stort press på barnevernet, og at de bør komme tidligere inn i bildet. Det er behov for å satse på økt samarbeid og relasjonsbygging.

En annen informant fra bydelen forteller at de jobber hardt for å skape lokale arbeidsplasser. Gjerne arbeidsplasser som ikke har så høye krav til norskferdigheter. Det foreslås blant annet at kommunen i større grad kan kjøpe tjenester til sine innbyggere lokalt.

Informantene fra velferdstjenestene opplever ikke at forholdene i delbydelen har endret seg i negativ retning. De påpeker at det er mye bra som skjer og at det kommer flere og flere proaktive tiltak.

I velferdstjenestene påpekes det også at Grorud har mange innbyggere som brenner for bydelen sin og at mange har sterk stedsidentitet. Det er et inntrykk av at mange er stolte av og føler identitet og tilhørighet til Grorud. Det påpekes at hvis det mobiliseres riktig – ikke i gjenger og gjennom markeringer – er det en viktig ressurs.

2.3 Boforhold og bomiljø

Delbydel Grorud har en variert type boliger. Øvre Grorud har ganske lik type boliger som Oslo totalt, over 70 prosent av boligene er blokkleiligheter. På Nedre Grorud er det få blokker, det gjelder bare 13 prosent av boligene. For øvrig er det en jevn fordeling mellom eneboliger, tomannsboliger og rekkehus. Statistikk fra 2017 viser at det i Nedre Grorud var 28 prosent av husholdningene som leide bolig (Ekne-Ruud mfl., 2018). På Øvre Grorud var det 34 prosent. I Oslo totalt var det 21 prosent som leide. Statistikken viser at det særlig er personer med innvandrerbakgrunn som leier. Det kan være en del leieforhold som ikke fanges opp, slik at denne statistikken er usikker.

Vi finner at de ulike bomiljøene har svært ulike bo- og nærmiljøkvaliteter. Mange av beboerne vi har intervjuet fremhever at de synes de bor bra og at de trives godt i borettslaget eller huset de bor i.

Beboer Nedre Grorud:

Vi bor i en veldig rolig øy på Grorud. Tomannsboliger og ganske store hager. Og en del eneboliger. På andre siden av Grorudveien er det mer lager og butikker. Jeg synes det er veldig stor forskjell i beboermassen mellom blokkområder og villaområder.

Også mange som eier leilighet i borettslag fremhever at det er fint:

Jeg trives veldig godt på Grorud. Det er så nært marka og det er veldig hyggelige folk i blokka jeg bor. Kjenner naboene godt. Jeg har aldri angret på at jeg flyttet hit for tyve år siden.

2.3.1 Leie og eie

Det er en vanlig antakelse at det er større utfordringer knyttet til vedlikehold og bomiljø i boliger med mye utleie enn i boliger der de fleste eier leilighetene sine selv. Både beboere vi har intervjuet og eiendomsmegler i området bekrefter en slik antakelse. Selv om det er store variasjoner, er det ofte slik at eiere som selv bor i leiligheten de eier bryr seg mer om vedlikehold enn utleiere. Eiendomsmegleren mener også det generelt er bedre vedlikehold i borettslag enn i blokker med mange selveierleiligheter. Det er større etterlep i sameier med selveierleiligheter fordi man ikke ønsker å sette opp fellesutgiftene. Borettslagsleiligheter kan leies ut i inntil tre år med godkjenning av styret. I praksis er det mye mindre utleie der.

De fleste av utleieleilighetene på Grorud er knyttet til enkeltblokker med mange leiligheter. Flere av disse ligger i Bergensveien på Øvre Grorud. I tillegg forteller NAV at det er en

del familier som leier sokkelleiligheter i eneboliger. Det er også enkelte eneboliger som er bygget om til utleiemaskiner. Det kan være en enebolig som er gjort om til bolig med ti soverom. Det er fortrinnsvis arbeidsinnvandrere som bor der. Eiendomsmegleren vi har snakket med erfarer at dette foreløpig ikke er utbredt. Men også beboere i et av områdene med eneboliger og rekkehus kjenner til at utbyggere har kjøpt tidligere generasjonsboliger og delt opp eksisterende hus i mange små leiligheter. Dette er blitt utleieleiligheter til bygningsarbeidere. Beboerne er opptatt av at dette er ødeleggende for bomiljøet:

Dette har vi protestert veldig mot. Det er noe vi virkelig ikke trenger.

Eiendomsmegleren erfarer at utfordringene kan være store i noen blokker der det er mye utleie. En del av utleierne har kjøpt leilighet for å tjene penger og bryr seg lite når de leier ut. Hans erfaring er imidlertid at disse utfordringene er enda tydeligere i andre bydeler enn i delbydel Grorud. Han påpeker for eksempel Vestli som har flere blokker med selveierleiligheter, og at det der ikke er uvanlig at det bor 11 personer i en fireromsleilighet. Ofte er dette arbeidsinnvandrere.

Mange slitte leiligheter som er ødelagte. De kjøpes for å leie ut. Vinduene kan være teipet igjen. Det er veldig synlig slitasje.

Hvem leier?

NAV-veilederne vi har intervjuet forteller at de har mange brukere som leier leilighet. Noen av veilederne er på hjemmebesøk og forteller at de har brukere som bor i svært dårlige leiligheter uten at de kan gjøre noe med det. En NAV veileder sier:

Nesten alle mine bor mye dårligere enn det de betaler for. Råte, mugg, vinduer som ikke kan åpnes. De tør ikke si fra. De sier at hvis kontrakten går ut vil ikke utleier ha meg her.

De erfarer at det kan være særlig vanskelig for mange med innvandrerbakgrunn å få leid leilighet. Flere av veilederne har tilbudt seg å ta opp situasjonen med utleier, men erfarer at beboerne ikke vil ta sjansen på dette:

Jeg har tilbudt meg å snakke med eier flere ganger. Men de tør ikke.

Veilederne erfarer at noen utleiere driver med kynisk utnyttning. De har også sett at enkelt eiere lager bofellesskap som de fyller opp med folk, og tar ganske mye penger for lite. Men veilederne forteller også om store variasjoner, de påpeker at noen har veldig fine leiligheter. Andre bor veldig trangt:

Kaotisk og trangt. Sånn at det er vanskelig å ta med noen hjem. Mange ungdommer henger ute fordi det er så trangt. For eksempel i en familie kan en jente og gutt på 16 og 18 år dele rom. Gutten er ute, mens jenta er hjemme.

Eiendomsmegleren forteller at det er få boliger i området som egentlig er tilrettelagt for flere enn to barn. Også eneboligene har som regel bare tre soverom.

En boligblokk med mye utleie

Som beskrevet over er mye av utleien i enkeltblokker med mange leieleiligheter. Den mest omtalte er høyblokka som er del av Grorud senter. I denne blokken er om lag 75 prosent av leilighetene utleieleiligheter. Blokka har svært mange små leiligheter. De beboerne vi har intervjuet fra denne blokka sier at de er godt kjent med at det er mange med levekårsproblemer på Grorud.

Her bor det alle typer mennesker. Noen har problemer med stoff eller alkohol. Noen er syke. Noen er demente.

Flere av informantene har inntrykk av at en del av de som kjøper leilighet i høyblokka gjør dette for å få maksimal gevinst. De er ofte lite opptatt av vedlikehold. De fleste leilighetene i denne blokka er ettromsleiligheter. Noen er toroms. De vi har snakket med

forteller at husleia ligger mellom 8 og 16 000 kroner i måneden. Det er altså ikke spesielt billig å leie her. Prisene ligger på 2-2,5 millioner.

Styret forteller at det har vært mange brudd på husregler, men at de nå har tatt kraftig tak og innført svært tydelige regler og sanksjoner. Eksempler på regelbrudd som nevnes er: Røyking i gangen, søppel i korridoren, tiss i oppgangen og avføring i heisen.

Styret gir beskjed til utleier når leieboer bryter husreglene. Det er en erfaring at mange utleierye leier ut til den første og beste som (NAV sier) trenger leilighet. De har inntrykk av at det er mange av leieboerne som mottar støtte fra NAV. Styret har også erfart at det har vært en del NAV svindel. Styret melder fra til NAV når noen er syke eller uten boevne, styret har fått en egen kontaktperson i NAV som de tar kontakt med når det er nødvendig.

Styret opplever nå at det er rent og ryddig i fellesarealene, men at blokken har et vedlikeholdsetterslep. Det er mange større ting som ikke er gjort, det er mye inn- og utflytting og stor slitasje. Når en leilighet legges ut for salg gir styret beskjed til megler om at de håper at de som kjøper vil bo der.

Det er kommet en del unge som bor her som er førstegangskjøpere. Det er veldig hyggelig.

I denne blokken er det mange små leiligheter som ikke er egnet for familier. Det bor likevel barnefamilier her. Dette oppfattes som problematisk særlig fordi det ikke er noen lekeplasser i nærheten, og heller ingen grøntarealer. Det er derimot mange biler og en parkeringsplass rett utenfor. Foreldrene er frustrerte over manglende lekemuligheter. Trappeoppgangene er dessuten åpne og oppfattes som farlige for små barn. Styret henstiller til utleierye om ikke å leie ut til barnefamilier. Men dette skjer ofte likevel. I noen tilfeller er ikke utleier klar over at leietaker har barn.

Men også flere beboere i denne blokka er positive til Grorud:

Det er koselig å bo her. Vi har grøntområder. Det er koselig å gå langs elva. Det er ikke så ille som folk vil ha det til. Jeg tror det var verre på 80-tallet. Men det er grått her, det er ikke farger noe sted. Det hadde blitt gladere hvis det var mer farger.

Jeg vet at noen er veldig redde for kjelleren og loftet her. De sier at de tør ikke å åpne, kan få en kniv i magen. Men jeg syns det er trygt. Man hører mye, men det tenker jeg ikke er noe. Men, ja jeg har sett slag og knivstikking.

Jeg trives her. Kommer hit på kaféen hver dag. Vi er en gjeng pensjonister som møtes her. Jeg føler meg ikke utrygg. Men det er noen episoder utenfor Røde Kors i første etasje. Gutter som knuffer og snakker høyt. Hoing og skriking som kan være skremmende.

Boligsosiale virkemidler

I Grorud delbydel er det relativt få kommunale boliger. Ifølge Ekne Ruud m.fl. (2018) utgjør de 2 prosent av boligmassen. Det er imidlertid flere av informantene fra velferdstjenestene som påpeker at Grorud har en del beboere som tidligere bodde i kommunale boliger i andre bydeler, og som nå har fått mulighet til å finansiere egen bolig gjennom startlån. De har flyttet hit fordi bydelen har en del små boliger og lave boligpriser. Dette kan for eksempel være personer som tidligere har slitt med rus. Alle klarer ikke å bo i egen bolig uten hjelp.

Det er mange som får startlån og kjøper seg bolig i vår bydel. Da kommer det mange tilleggsutfordringer. Mange på utførelser som kan ha med seg en del utfordringer. Det er uheldig med en opphopning.

I velferdstjenestene påpekes det at det er et behov for at det tas grep når det gjelder å spre sosiale boliger og å spre folk med utfordringer.

2.4 Om boligprisutvikling og attraktivitet

Boligprisene i Oslo har generelt hatt lav vekst de senere årene. I 2019 steg prisene med tre prosent på Grorud. Men eiendomsmegleren på Grorud forteller at det fortsatt er et stykke igjen til prisene er slik de var før boligprisfallet i 2017.

Han forteller at i Grorud bydel er Romsås og Grorud litt mindre attraktive for boligkjøpere enn Kalbakken og Ammerud. Det kommer dessuten flere med etnisk norsk bakgrunn på visninger på Kalbakken og Ammerud enn på Grorud og Romsås. Hans inntrykk er imidlertid at prispress på boliger i Oslo har ført til at det kommer en større andel etniske nordmenn på visning nå enn tidligere. Dette i motsetning til for eksempel Vestli i Stovner bydel lenger opp i Groruddalen. Hans erfaring er at det nesten bare kommer personer med innvandrerbakgrunn på visning på leiligheter der.

I dag har leilighetene i delbydel Grorud en kvadratmeterpris på rundt 50 000 kroner. Det er en erfaring at Grorud såvel som mange andre steder i Groruddalen er svært pris-sensitivt. Hvis noe ligger litt høyt i pris er det veldig stille. Prisenivået er ganske likt i hele Grorud bydel. Prisene på Romsås er litt lavere enn i delbydel Grorud. Lavblokkene har en litt høyere pris enn høyblokkene. Kvadratmeterprisen på små leiligheter er høyere enn på større leiligheter. Så mens større boliger kan ha priser på rundt 45 000 kroner kvadratmeteren, ligger prisene i høyblokka på Grorud senter på rundt 55 000 kroner og oppover. I Oslo er det kun bydel Søndre Nordstrand som har lavere priser enn bydel Grorud.

Eiendomsmegleren vi har intervjuet har inntrykk av at mange av selveierne som flytter, selger for å kjøpe seg noe større. Inntrykket er at disse i mange tilfeller flytter til kommuner utenfor Oslo som Nittedal, Romerike, Skjetten. Eiendomsmegleren har ikke inntrykk av at lav prisutvikling fører til at det ikke er salg eller at folk ikke tør å selge og dermed blir låst til området.

Når det gjelder attraktivitet opplever eiendomsmegleren at det er store lokale forskjeller også internt i delbydel Grorud. Kvadratmeterprisen er høyere på Øvre enn Nedre Grorud. Det til tross for at levekårsproblemene er mer uttalte på Øvre enn på Nedre Grorud. Til dels har prisforskjellen sammenheng med at boligene er mindre. Samt at noen forhold gjør Øvre Grorud mer attraktiv enn Nedre Grorud. Boligområdet er mye nærmere marka. Nedre Grorud har dårligere solforhold, og er lenger unna T-bane og butikker. Derfor er prisnivået litt høyere på Øvre Grorud, men boligene som er rett ved skolen og kirken (Nedre Grorud) er også blant de mest attraktive.

2.5 Nærmiljøkvaliteter

2.5.1 Nærmiljø og trivsel

De fleste beboerne vi har intervjuet forteller at de trives, men noen sier de gjerne ville flyttet dersom de hadde hatt mulighet til det. I spørreundersøkelsen er det 75 prosent som svarer at de trives i boligen sin.

Jeg bor i en bolig jeg trives i				
Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1
52 %	23 %	10 %	10 %	6 %

Majoriteten av respondentene syns vedlikeholdet er bra ivaretatt. Men 10 prosent syns uteområdet er dårlig vedlikeholdt og 32 prosent svarer greit nok.

Hvor godt blir felles uteområder i ditt nabolag vedlikeholdt?				
Veldig bra	Bra	Greit nok	Dårlig	Veldig dårlig
16 %	42 %	32 %	7 %	3 %

Både i intervjuene og i spørreundersøkelsen fremhever beboerne nærhet til marka, nærhet til byen og god kollektivtransport, hyggelige naboer og at det har vært iverksatt tiltak som har oppgradert området.

Norsk -pakistansk dame:

Jeg bor i en av de høye blokkene. Jeg trives veldig godt. Jeg har hyggelige naboer. Det er alle slags kulturer der: pakistanske, norske, iranske. Det er bra. Jeg har bodd i Norge i 11 år.

Beboer i tomannsbolig på Nedre Grorud:

Jeg føler meg knyttet til Grorud. Har blitt det etter hvert, blant annet gjennom korpset. Jeg kjenner litt landsbyfølelse. I vårt nærmiljø er det fine muligheter for lek. Er også klatrevegg ved T-banen, fotballbaner og gåavstand til en del tilbud. Passe godt naboskap og kjennskap til andre foreldre. Noen er vi blitt godt kjent med. Andre aner vi ikke hvem er.

I blokkene med mye utleie er det flere som svarer at de ikke kjenner naboene sine. De påpeker også manglende lekemuligheter. En sier følgende:

Jeg kjenner nesten ingen. Jeg har byttet leilighet og flyttet fra 3 til 4 etasje. Men det er bare en nabo jeg vet hvem er. Det er ingen lekemuligheter for barna.

På spørsmål i spørreundersøkelsen om de trives med sine naboer er det 70 prosent som svarer at de er enige i en påstand om dette. 17 prosent er uenige.

Jeg trives med mine naboer				
Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1
50 %	20 %	13 %	7 %	10 %

I spørreundersøkelsen er det flere som kommenterer at det de liker minst ved Grorud er at det er dårlige lekemuligheter for barn og for mange biler. Det er 22 prosent som svarer at barn og unge i nærmiljøet har dårlige muligheter for lek og utfoldelse og 32 prosent som svarer greit nok.

Har barn og unge i ditt nabolag et bra nærmiljø for lek og utfoldelse?				
Veldig bra	Bra	Greit nok	Dårlig	Veldig dårlig
25 %	21 %	32 %	4 %	18 %

Andre svar på åpent spørsmål om hva de liker minst ved Grorud er: dårlig integrering, for mange innvandrere, for mange ungdomsgjenger som henger rundt og mange stygge bygg. Det er dessuten mange som svarer at det de liker minst er bydelens dårlige rykte.

Selv om de fleste trives, er det mange som er opptatt av at det er utfordringer på et sosialt plan. I intervjuene er det flere av beboerne som nevner at det er behov for mer forebyggende innsats:

Det burde gjøres mye mer. Ungdomskontakt, ungdomsarbeidere, alt som kan bidra til at de kommer seg videre i livet og ikke havner der de ikke burde være. Burde gjort mye mer på dette.

Andre ønsker seg flere tilbud til eldre. Det er en økende andel eldre på Grorud, og der er flere av informantene som etterlyser et møtested utover å samles på kaféen på Grorud senter. Seniorsenteret ligger på Kalbakken, og det påpekes at det er et stykke å dra.

Damene på kvinnekafeen

Grorud har som beskrevet en sammensatt og mangfoldig befolkning. For å inkludere flere stemmer besøkte vi Røde Kors sin kvinnekafé for innvandrerkvinner. Kvinner fra hele Grorud bydel kommer på denne kaféen. Kvinnekaféen arrangerer forskjellige informasjonstilbud, har litt norskundervisning, serverer mat og er et treffsted. Vi var til stede en dag og snakket med noen av kvinnene der. Mange av de som kommer dit er godt voksne damer som ikke er, eller har vært i arbeid. Flere har vært i Norge i mange år uten å ha lært seg noe særlig norsk. Noen av kvinnene har ikke bodd så lenge i Norge, de er i arbeidspraksis og lærer seg norsk og håper de får en jobb snart.

Flere av de kvinnene vi snakket med forteller at de går på kvinnekaféen og at de ellers er mye hjemme med familien. De setter stor pris på å komme på kaféen og gir også uttrykk for at de syns Grorud er et fint område. På spørsmål om hva de syns om å bo på Grorud var dette noen svar:

Det er veldig rolig. Det liker jeg. Og det er grønt gress mellom husene. Naboen min er norsk. Vi sier hei. Det er fine naboer. Tror mange har litt dårlig økonomi her. Senteret er ikke så fint. Det er nært transport og butikker, det er fint. Kunne vært flere steder med sittebenker.

Enkelte forteller at de ikke har det så bra:

Jeg er alltid alene. Jeg kjenner ingen i huset jeg bor. Noen ganger er det mye bråk. Det er skrik og mye bråk. Jeg får ikke sove. På kveldene er jeg redd. Jeg tenker mye.

På spørsmål om det er tiltak de kunne ønske seg er det flere som svarer at kvinnekaféen kunne vært åpen oftere. Noen svarer at de ønsker tiltak for å komme i jobb.

Flere av damene på kvinnekafeen er i pensjonsalder. Seniorsenteret i bydelen ligger på Kalbakken. Dit er det ifølge de vi har snakket med bare norske som kommer.

Næringsdrivendes erfaringer

Vi har snakket med flere næringsdrivende på Grorud senter. De er også i hovedsak positive til nærmiljøet. En sier for eksempel dette:

Jeg syns det er et fint og hyggelig lite senter. Det er koselig og de har fiskebutikk. Men jeg ser jo arbeidsledighet. Noen ganger kommer det ungdommer til xx og bruker den som varmestue. Noen er fulle. Noen skal tøffe seg. Vektertjenesten kommer med en gang og ordner opp hvis det er noe. Jeg syns ikke det er utrygt. For halvannet år siden var det noe bråk og politiet gjorde en innsats.

En annen:

Grorud har jo dårlig rykte. Folk sier til meg: at du tør å dra opp dit for å jobbe. Men jeg har aldri sett noe.

Områdeløftet

Flere av beboerne fremhever det tidligere områdeløftet som hadde fokus på nærmiljø og bidro med blant annet park, lysløype, klatrepark og skiarena. Dette bidro til å oppgradere nærmiljøet. Og flere av informantene mener det også bidro til et økt engasjement for nærmiljøet. Men selv om det er en del som er oppgradert, er det likevel mange som synes det er områder som ser triste ut. Det er særlig blokkene i Grorud senter som omtales som shabby og triste.

Det er også flere som påpeker at er behov for mer enn en oppgradering av nærmiljøet:

Jeg savner en mer helhetlig strukturell tilnærming. For eksempel at arbeidsplasser flyttes hit. Folk vil gjerne jobbe i nærheten av der de bor. Tiltak: flytte politihøyskolen hit. Ikke bygge like boliger over et stort område. Tilrettelegge for eneboliger og ikke bare leiligheter.

2.5.2 Omdømme, trygghet og erfart kriminalitet

Alle beboerne vi har intervjuet mener Grorud har et ufortjent dårlig rykte. De kjenner seg ikke igjen i omtalen i media og opplever at media bare skriver mye når det er noe negativt som skjer. Det skrives ikke om det som faktisk er bra. Ett unntak er lokalavisen som skriver om mye positivt som skjer. Mye negativ omtale fører til at beboerne, og særlig ungdom føler seg stigmatisert. Det sies videre at ungdom kan bli mer stereotype i møter med andre jevnaldrende og ønske se respekt på feil grunnlag. Det påpekes at omdømmet er sårbart.

Det er et skritt frem og to tilbake. For eksempel hvis det kommer oppslag om svenske tilstander slår det veldig negativ ut.

I spørreundersøkelsen er det 40 prosent som svarer at de opplever at folk flest ellers i byen, mener Grorud er et dårlig sted å bo.

Hva slags rykte opplever du at byområdet har blant folk flest ellers i byen?

Grorud er et svært godt sted å bo	Grorud er et greit sted å bo	Grorud er et dårlig sted å bo
30 %	30 %	40 %

I intervjuene er det mange som understreker at de aldri har opplevd det negative som de leser om:

Mange kjenner Grorud bare gjennom avisoverskrifter med dårlig omdømme og stereotypier. Mange blir positivt overrasket. Jeg bor på Grorud og er ambassadør. Jeg snakker høyt om hvor fint det er her.

De fleste av de vi har intervjuet opplever Grorud som et ganske trygt område. Noen synes det er utrygt for barn, eller at det er enkelte områder som er utrygge. De fleste av beboerne som er intervjuet understreker at de ikke er redde for å gå noen steder, heller ikke sent på kvelden. Men det er flere som påpeker at det er mange ungdommer som henger ute, og at det ikke er bra. I spørreundersøkelsen svarer 74 prosent at det er ganske eller svært trygt. 23 prosent svarer at det varierer.

Opplever du Grorud som et trygt område?

Ja, svært trygt	Ja, ganske trygt	Varyerer	Nei, ganske utrygt	Nei, svært utrygt
16 %	58 %	23 %	3 %	0 %

Noen utsagn fra beboere:

Jeg synes det er trygt på dagtid, middels på kveldstid.

Jeg er trygg og ikke redd.

Hadde kanskje ikke likt at barna var rundt senteret og T-banen på kveldstid. Men på dagtid er det ingen steder jeg opplever som lite trygge.

Jeg har ikke sett kriminalitet eller rus. Men jeg lurte på om det var noe salg på ungdomsskolen tidligere.

To som jobber på Grorud:

Det er trygt for de som bor her og kjenner området. Men det kan være skummelt hvis det kommer en gjeng fra Furuset. Jeg ville ikke sendt barna mine hit på kvelden. Selv om det sikkert ville gått bra. Jeg har sett sinte ungdommer og hvor vanskelig det er å gjøre noe med.

Sannsynligheten for å være på feil sted til feil tid er jo liten. Men jeg har hørt om ransepisoder i Grorudparken. Jeg hadde ikke gått tur der om kvelden.

Enkelte har imidlertid både sett og hørt om episoder som gjør dem utrygge.

Voksen dame:

Det henger ungdom rundt her om kvelden som gjør at jeg føler meg utrygg. Sønnen min på Kalbakken har opplevd noe. Jeg kjenner to som er blitt slått ned. Ungdommene har ikke noe sted å være. De henger rundt og selger narko. Jeg har blitt tilbudt hasj flere ganger. Men mange er veldig hyggelige. Men når det står en gjeng med store 16-17 åringer rundt t-banen og langs elva. Det er skremmende. Jeg sier hei og går forbi. Jeg har hund og det hjelper.

Kriminalitet

De fleste har ikke sett vold eller annen kriminalitet. Av respondentene i spørreundersøkelsen er det 23 prosent som svarer at de har sett vold eller annen kriminalitet de siste fem årene. På spørsmål om de har inntrykk av at det er mye kriminalitet og/eller rusproblematikk på Grorud svarer 34 prosent at de ikke vet. 25 prosent svarer at det er ganske mye og 31 prosent ganske lite.

Har du inntrykk av at det er mye kriminalitet og/eller rusproblematikk i byområdet?

Ja, svært mye	Ja, ganske mye	Nei, ganske lite	Nei, svært lite	Vet ikke
0 %	25 %	31 %	9 %	34 %

I perioden vi gjennomførte undersøkelsen skjedde et ran på en kiosk ved Grorud senter. Vi snakket med en av dem som jobbet der, og hun uttrykte at dette kom helt overraskende. Hun har aldri vært redd og forteller at hun bor selv på Grorud og trives veldig godt.

Statistikken viser at barne- og ungdomskriminaliteten er litt økende. Det er en liten gruppe som utøver denne.

Natteravnene forteller at det har vært noen voldsepisoder på Kalbakken som ikke ligger så langt unna. Det har vært store ansamlinger og brutale slåssepisoder. Natteravnene forteller også at det skjer at barn og ungdom fra Groruddalen blir rekruttert til å selge hasj. Noen drar til Vaterland og Majorstua for å selge. De påpeker at den kriminaliteten som ungdom utøver ofte ikke skjer i den bydelen de bor. Der har de familie og ønsker ikke å bli gjenkjent. Flere av beboerne vi har intervjuet påpeker også at når det skjer kriminalitet på Grorud, er det ikke sikkert at utøverne er fra Grorud. Mange kommer til

Grorud med T-banen fra andre steder. Informantene sier at dette er ungdommer som kommer for å skape dårlig stemning.

2.5.3 Fire beboere forteller om hvordan det er å bo på Grorud

Beboerne på Grorud er ulike. Her forteller fire personer om sine erfaringer:

Vi kommer ikke herfra. Men her har vi hatt hele vårt liv med barn. Det er bra å vokse opp her. Vi har både marka og parken. Det er ski og skøyter på søndager. Vi går på tur til Lilloseter på søndager. Møter andre familier. Det er mange organiserte fritidsaktiviteter. Alt for mange... Grorud Idrettslag er en lokal stolthet.

Men innimellom blir vi slått av det vi kaller Grorudangsten. Er det for mange som ikke snakker norsk på skolen? Blir det et for lavt faglig nivå? Jeg føler at vi har overvåket skolen hele tien. Hvor stor kan fordelingen etnisk norske – innvandrere være?

Jeg har hørt om gjenger. Men jeg har ikke sett det. Ser veldig lite hærverk. Ingen av mine barn eller andre de kjenner har blitt utsatt for noe eller frastjålet noe. Føler at vi lever i lykkelig uvitenhet om dette. Hverken nå eller senere har jeg vært redd for å dra hjem med siste T-banen.

Materielt press er fraværende. Sånn sett tenker jeg det er et rikere liv. Min 15-åring tror lenge hun ikke visste at det fantes merkeklær. Barna er vant til at det er mangfold. Jeg tenker at mine barn blir globale verdensborgere. Men de mister noe også. Det går begge veier.

- Beboer med familie og barn

Jeg opplever det som trygt. Det er lite vold. Jeg tror det var mer før. Jeg har kjent noen som er en del av det, hvis man ikke er en del av de gjengene da er man trygg. Media svartmaler. Det går helt fint å gå hjem midt på natten. Da jeg vokste opp tenkte jeg ikke på hvor folk kom fra. På mitt trinn var den største utfordringen at foreldrene ikke snakket norsk. Jeg tror det er mindre av det nå.

Jeg hadde mange utenlandske venner da jeg vokste opp. Noen hadde ikke samme struktur hjemme. Var lett for dem å komme unna med prøver og anmerkninger. Vanskelig for foreldre å følge opp. I dag er det noen av dem som bare kjører rundt. Jeg tror det handler mye om språket. De har en sosiolekt som gjør at de ikke virker seriøse. Tror det er derfor de sliter med å få jobb.

Mange av familiene jeg kjente har flyttet til for eksempel Ullevål. Jet vet om en familie på 17 som har flyttet inn et sted det var tre som bodde før. Der jeg bor er det masse eneboliger og noen blokker som er nyoppusset. Og så er det dobbelt så dyrt som rett borti gata.

Jeg synes det er mye færre barn ute nå enn det var før. Men det er fordi de sitter hjemme foran PC-en. Det er ikke noe spesielt her, sånn er det overalt. Vi var ute og syklet. De som er ungdommer nå, jeg ser at de skal prøve å være så tøffe. De leser om at det er så farlig å bo på Grorud. Skummelt og så får de en boost. Ser det på søsknene mine også. De skal tøffe seg og leve opp til dette.

- Mann i begynnelsen av 20-årene. Vokst opp på Grorud, bor og jobber der fortsatt.

Vi flyttet hit for tre år siden. Fra å være eneste med mørk hud på i klassen så var det en overgang å komme hit. Jeg synes det er forskjell på om foreldre er 1 eller 2 generasjon. Jeg synes det er vanskelig å kommunisere med de som er første generasjon selv om vi har samme språkbakgrunn. Det er vanskeligere å lage avtaler med barna og planlegge besøk.

Jeg ser at ikke alle kommer i bursdager og sånn. Det kan ha med økonomi å gjøre. Men også med kulturell bakgrunn. Mange er opptatt med familieorienterte begivenheter. De skal for eksempel i kirken på lørdager.

Vi trives godt. Jeg kjenner ikke alle foreldre, men vi har blitt kjent med mange naboer. Jeg synes ikke det er utrygt her. Jeg har ikke tenkt så mye på levekårsproblemer, men jeg vet gjennom jobben at det er kjempeskjeller i diagnoser på de som bor her og de som bor andre steder.

- Kvinne, 2. generasjonsinnvandrer. Vokst opp et annet sted i Groruddalen

Jeg bor sammen med mannen min og to barn. En i barnehagen og en på skolen. De er flinke i norsk. Sønnen min liker seg på skolen. Jeg har to andre barn som ikke bor hjemme lenger. Mannen min er pensjonist. Han er ufør på grunn av ryggen. Leiligheten vår er litt slitt, ellers er det bra.

Jeg liker å gå tur. Det er fint her. Fine veier og grønne plener.

Jeg har lært å lese her i Norge. Jeg hadde ikke gått på skole før. Jeg håper at jeg får jobb snart. Jeg går på xx (NAV tiltak). Kanskje praksis også jobb. Kanskje i barnehage.

- Beboer fra Afghanistan, bodd på Grorud i åtte år

2.6 Oppvekst

Spørreundersøkelsen viser at det er færre som svarer at Grorud er et godt sted å vokse opp enn som selv svarer at de trives med å bo der. 71 prosent svarer at Grorud er et godt sted å bo. 12 prosent er uenig i at det er et godt sted å bo.

Dette byområdet er et godt sted å bo

Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1
42 %	29 %	16 %	6 %	6 %

26 prosent er uenige i en påstand om at Grorud er et godt sted å vokse opp. 28 prosent er verken enig eller uenig, mens 47 prosent mener Grorud er et godt sted å vokse opp.

Grorud er et godt sted å vokse opp

Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1
25 %	22 %	28 %	13 %	13 %

Statistikken viser, som beskrevet, at det er en del familier med dårlig økonomi på Grorud. Både skole og velferdstjenester erfarer at det fører til at barna har mindre muligheter til å være med på de samme aktivitetene som andre. Det er også en erfaring at mange elever ikke reiser bort i feriene. Ansatte i AKS forteller om elever som sier at de ikke kan dra noen steder fordi de ikke har penger til det. Dårlig økonomi kan også få konsekvenser for kosthold, sunn mat er ofte dyrt. Aktørene vi har intervjuet forteller også at det kan være skambelagt å ha dårlig økonomi. Foreldre kan gjøre mye for at det ikke skal synes at familien har dårlig råd.

2.6.1 Oppvekst og fritid

Det er mange tilbud om fritidsaktiviteter til barn og ungdom på Grorud. Flere sier at det ikke er mangel på tilbud som er en utfordring, men det handler mer om hvordan tilbudene blir utnyttet. I noen tilfeller er det et spørsmål om hva foreldrene har av kjennskap, om de er orientert om tilbudene og om de har råd.

Deltakelsen i organisert aktivitet er betraktelig lavere i bydelen enn i mange andre bydeler i Oslo. En av dem vi intervjuet referer til en Ungdata undersøkelse som viser at blant 5 og 6 klassinger i Grorud bydel er det 40 prosent som deltar i organisert aktivitet, det er lavere blant jenter enn blant gutter. I for eksempel Nordre Aker er det 90 prosent som deltar i organisert aktivitet.

Dårlig økonomi og deltakelse

Det er en erfaring i flere aktiviteter at det er mange barn som ikke betaler kontingent, og at det kan skyldes at det er dyrt å delta. Det er også ganske mange familier som søker om støtte gjennom Bydel Grorud støtteordning til dekning av aktivitetsavgift.

En av de vi intervjuet er leder for Grorud IL. Han forteller at de merker godt at det er dårlig betalingsevne blant mange av medlemmene. Idrettslaget avskriver hvert år mer enn 100 000 kroner som ikke er betalt i kontingent, etter fratrukk av tilskuddet som er mottatt fra Grorud Bydel.

Vi har ikke hjerte til å si nei til noen, men det går utover økonomien.

Idrettslaget erfarte at da de arrangerte et relativt kostbart fotballakademi i samarbeid med Liverpool FC, deltakelse kostet 2500 kroner, var under 10 prosent av de som meldte seg på fra Grorud. Deretter arrangerte idrettslaget en egen fotballskole der deltakelsen kostet 800 kroner, men de erfarte at det fortsatt var få som meldte seg på. Så arrangerte de gratis fotballskole. Det var så populært at de måtte stenge påmeldingen etter to dager. Idrettslaget har etter dette fortsatt med å ha gratis fotballskole som de selv finansierer.

Idrettslaget merker også at foreldrene i bydelen følger barna mindre opp enn foreldre andre steder. Det er få foreldre som følger på kamper eller overværer treninger.

En gang i året er det kamp barna mot A-laget. Men selv da er det få foreldre som stiller opp. Selv om det er en kjempeviktig begivenhet. Det er veldig negativt for barna.

Dette kan ha ulike årsaker:

Noe kan skyldes kulturforskjeller, og noen jobber på kveldstid, og det er mange enslige foreldre som har andre barn de passer på. Noen syns kanskje det er flaut å komme hvis de ikke har betalt.

De opplever også at det er utfordrende å få foreldre til å delta i frivillig innsats for idrettslaget. Det understrekes at enkelte er veldig flinke og stiller mye opp. Men at totalt sett er det få. De har derfor gått vekk fra å ha dugnader og lignende.

Iverksatte tiltak

Grorud IL har satt i gang flere tiltak for å øke aktivitetsnivået. De har blant annet startet et lavterskeltiltak blant jenter i 13-14-15 års alderen. Det er nå med 35 jenter. Laget vinner ikke mye, men det er veldig viktig sosialt. De har erfart at forutsetninger som må være til stede er: ikke for høyt ambisjonsnivå, lav terskel, informasjon. De opplevde at foreldrene syntes det var greit at jentene var med på fotball så lenge prioriteringene var følgende: familie, skole og så idrett. Men laget opplever å få bøter fordi de ikke møter til kamper under ramadan.

Idrettslaget har også startet med gratis barnehageakademi for 4-5 åringer på kveldstid. Tanken er blant annet å ufarliggjøre organisert idrett.

De erfarer at det er behov for tiltak og at å skape aktivitet er veldig viktig. Idretten gir en trygg arena. Et eksempel som trekkes frem er en episode for to-tre år siden. De måtte legge ned et lag på grunn av for få spillere. Etter en tid fikk idrettslaget en telefon fra senterleder om hærverk på senteret. En av ungdommene hadde hatt på seg en Grorud IL genser. Dette var en tidligere spiller som etter at laget ble lagt ned hadde havnet i feil miljø.

Grorud IL ønsker å etablere flere lavterskeltilbud slik at flere kan få tilbud om sosial treningsaktivitet. Idrettslaget ønsker blant annet å ha åpen hall i helgene, fredag og lørdag kveld for aldersgruppen 14-18 år. Det gir et tilbud om et sted å være.

2.6.2 Skole og læringsmiljø

Barneskolen på Grorud har elever med 55 ulike språk. Andelen med innvandrerbakgrunn er økende. En del av foreldrene er annengenerasjonsinnvandrere. Det er likevel en økende andel med svake språkkunnskaper. Skolen erfarer også at en større andel elever kommer fra hjem med utfordringer enn tidligere.

Det handler om norskkunnskaper. Foreldre med manglende mulighet til å følge opp hjemme. Trangboddhet. Dårlig økonomi.

Ansatte i skolen opplever at det er store variasjoner i levekår blant familiene, og at noen foreldre har mye bedre råd enn andre. De erfarer at det er relativt mange foreldre som ikke er i jobb, og tror også at det er en del familier som bor veldig trangt.

Noen kan ikke gjøre lekser hjemme, det er vanskelig hvis du har fem andre søsken hjemme.

De ansatte i skolen opplever ikke at det er mye rusproblemer blant foreldre her, men at psykisk uhelse er en utfordring. Det er også en erfaring at de har mange barnevernsaker, og at antallet er noe økende. Rektor forteller at de jobber for å få til et bedre samarbeid med barnevernet.

Skolen er kjent med at det har skjedd at elever som er blitt rekruttert til å oppbevare narkotika for andre. Elevene har lite penger og kan være lette å overtale. Det er ikke snakk om mange slike episoder, og skolen har tatt tak i det.

Ressurssterke foreldre

De ansatte i skolen understreker at det ikke jevnt over er slik at familiene har utfordringer. Rektor påpeker at de også har svært ressurssterke foreldre. Skolen har blant annet et svært godt fungerende og sterkt FAU, men dette gjenspeiler ikke mangfoldet ved skolen. I samarbeid med skolen arrangerer FAU hvert år en ukes tur til Hudøy for alle elevene. Majoriteten av elevene er med, men det er vanskelig å få med alle.

Læringsmiljø

Rektor forteller at skolen gjør mye for å tilrettelegge undervisning og at de jobber intensivt for å få til et godt læringsmiljø. Det handler om språklig tilrettelegging, sosial trening og emosjon og norskopplæring. De har ekstra voksentetthet blant lærerne for å få mer tid til den enkelte elev. I noen klasser er det satt inn ekstra tiltak.

Vi jobber mye med hvordan man skal være med hverandre, hvordan ta riktige valg. Vi erfarer at det er enkelte klasser som fungerer bedre enn andre.

Skolen erfarer at de av og til trenger kompetanse som de ikke har. For eksempel når det kommer traumatiserte barn. De opplever at lærernormen ikke alltid strekker til og at de har for få lærere.

Det er stort behov for tydelig klasseledelse. Det er kanskje 2-3 elever i en klasse som trenger noe ekstra, men som ikke har krav på en assistent. Det handler også om at utredninger tar tid osv.

På spørsmål om skolen opplever at de greier å ivareta elevenes behov, svarer rektor at dette er et vanskelig spørsmål.

Vi sliter med noen og får det ikke alltid helt til. Noen har utfordringer vi ikke forstår eller skjønner hvordan vi kan hjelpe til med.

Hvilke tiltak er det behov for

Rektor ønsker seg først og fremst lærere som er tydelige klasseledere. De må være gode på relasjoner, og gjerne ha spisskompetanse på norsk som andrespråk. Elevene trenger trygge voksne, som er gode rollemodeller. Skolen erfarer at det er utfordrende å rekruttere lærere.

Rektor opplever at skolen har et godt foreldresamarbeid, men at de kunne blitt bedre på å inkludere og informere om hva skolen er.

Vi bør endre noen av måtene vi gjør ting på. For eksempel ikke ha store foreldremøter. For eksempel dugnad er vanskelig å forstå. Vi bør jobbe mer overfor foreldrene.

I AKS er det en erfaring at det kan være utfordringer knyttet til kommunikasjon med foreldre. Det handler særlig om informasjon om oppmøte og ulike beskjeder som ikke blir mottatt. De opplever også at det er en del elever som har problemer med sinne og at de trenger en voksen som følger dem opp.

Andre skoler i bydelen

Det er ikke en erfaring at det er store forskjeller på skolene i bydelen når det gjelder utfordringer. Flere av skolene i bydel Grorud erfarer at det er en større andel som kommer fra hjem med utfordringer enn det har vært tidligere. Det ser også ut til å være en økende andel med svake språkkunnskaper.

I dag jobber skolene litt ulikt. På Grorud skole ønsker de å iverksette flere av de tiltakene som er satt i verk på Bjøråsen skole på Romsås. Slik vi forstår det har Bjøråsen etablert en såkalt «community skole». Det innebærer blant annet at skolen er åpen utenfor skoletid, flere tilbud legges til skolen og skolen samarbeider tettere med andre instanser som også er til stede på skolen. På Bjøråsen har de tilbudt gratis frokost og hatt idrettstilbud om morgenen. Skolens lokaler er brukt etter skoletid og blir i større grad et møtepunkt. Blant annet oppfølgingstjenesten og barnevern er til stede på skolen og har sammen med skolen en mer samlet innsats.

Grorud skole ønsker å ha mer samarbeid med andre instanser og å kunne jobbe mer forebyggende. Særlig er det et ønske om at barnevernet skal være mer til stede og jobbe mer forebyggende. Tanken er at det vil bidra til å ufarliggjøre og gjøre det mer kjent hva

barnevernet kan tilby og hva familier kan få hjelp til. På en måte som kan bidra til at familiene er mindre redde for barnevernet enn de er i dag. Det er også et ønske om at skolen skal være mer åpen og fungere som et samlingspunkt for elevene på ettermiddagen. For eksempel gjennom å ha åpent skolebibliotek på ettermiddagen eller å tilby andre aktiviteter. Det kan gis et tilbud på skolen til de som ikke deltar på andre fritidsaktiviteter, skolen kan være en arena for å «henge uten å gjøre bøll». Rektor påpeker at dersom skolen i større grad blir et samlingspunkt får elevene også et sterkere eierskap til skolen.

Foreldres erfaringer med skolemiljøet

Fire av beboerne vi har intervjuet har barn ved skolene i bydelen. Deres erfaringer er at det er store forskjeller på klassene, og at mye avhenger av lærerne. Disse informantene har til sammen hatt åtte barn ved skolene, og gir uttrykk for at deres barn stort sett har opplevd et bra skolemiljø, men at det har vært noe varierende.

Jeg synes det var mye bråk og støy i klassen til et av barna på ungdomsskolen. Men ok sosialt miljø. Synes det sosiale miljøet varierer mye fra klasse til klasse.

Plutselig ble min 6-klassing litt utestengt. Jeg lurer på om det har sammenheng med han var den eneste norske i en liten guttegjeng. Og at de andre guttene var litt konservative i synet på hvordan en gutt skal være.

I bakhodet følger vi med på folks trivsel og hvem barna er med hjem.

Lærerne snakker om store klasser og behov for høyere lærertetthet. Oppfølgingen kunne vært bedre for de som trenger det.

Jeg synes skolen kunne vært bedre til å møte folk som ikke snakker norsk. Vi møter mye de samme ansiktene. Skolen er ikke så god til å møte folk som ikke snakker norsk. Administrasjonen er ikke så god til å formidle på forskjellige måter.

Skolen er med på folkehelseprosjekt. Det handler om sunn kost, men mye blir moralsk. Mye rug og kli.

Enkelte av foreldrene forteller at de har vært veldig oppmerksomme på utfordringene knyttet til at det er så mange av elevene som ikke har norsk språkbakgrunn.

En mor:

Jeg synes vi greier å kompensere for det som ikke skolen tar.

En annen opplevde at skolen ble for kjedelig for det yngste barnet:

Han hadde lært å lese selv da han begynte på skolen. Mange av de andre elevene lå langt etter. Det er vanskelig for lærerne å tilby noe når det er så stort spenn.

Denne situasjonen endte med at sønnen byttet til en (privat) skole. Denne forelderen gir uttrykk for at dette ikke var det de hadde tenkt, og at de i utgangspunktet ønsket at barna skulle gå på nærskolen:

Jeg var ikke bekymret, men må innrømme at vi byttet skole. Men det var ikke det vi hadde sett for oss. Jeg tror det handler om ressurser. En lærer i en klasse med 25 elever. De klarer ikke å strekke seg fra de (elevene) som ikke kan norsk til de som har akademikerforeldre. Tror de gjør så godt de kan, men det er nesten umulig.

Det er også en erfaring blant foreldrene at det kan være krevende å få foreldre til å stille opp når det er behov.

Syns det er ganske tungt å få noen til å delta. Vi er de samme som deltar i 17. mai, i korps og loppemarkeder og FAU. Får akkurat nok foreldre til å delta.

Å få til et tett foreldresamarbeid oppfattes som vanskelig. Det har også vært mange diskusjoner om hvordan de kan gjøre bursdager og andre arrangementer mer inkluderende.

Foreldrene ser at noen skoler i bydelen er mye mer aktive enn andre med å sette i gang tiltak, og flere undrer seg over hvorfor det er så store lokale forskjeller. Det nevnes for eksempel at enkelte skoler har aktiviteter utenom skoletid. Foreldrene vi har intervjuet syns innsatsen burde være mer lik.

Hverken skolen eller foreldrene gir uttrykk for at det er et problem med mye flytting blant elevene. Det oppleves som relativt stabilt. En forelder sier at det var en runde i overgangen barnehage – skole. Da var det flere som flyttet ut av bydelen.

2.6.3 Hvordan har ungdommene på Grorud det?

Et av spørsmålene for undersøkelsen var hvordan ungdom har det på Grorud. Vi har ikke fått mulighet til å snakke med mange ungdommer. Men vi har intervjuet ungdomsveiledere i NAV, Salto-koordinator, helsestasjon for ungdom og frivillige fra Røde Kors sitt ungdomstilbud Fellesverket. Vi har også besøkt Fellesverket. Den ungdomsgruppa disse instansene treffer er til dels de mest marginaliserte ungdommene. Det disse informantene forteller gir ikke et representativt bilde av ungdom fra Grorud, men samtidig forteller de om en ganske stor gruppe ungdommer - som opplever ulike utfordringer i livet.

En av informantene i tjenestene sier følgende:

Det er de som sliter jeg snakker med. Det handler om lærere, urettferdighet, depresjon, vold, overgrep. Kan være hva som helst. Det kan være mye som er vanskelig i oppveksten og som vi ikke vet hva kommer av. Jeg tror det er flere med dårligere psykisk helse her. Men mange ungdommer sliter overalt.

Jeg tenker at en av fire familier har lite penger. Det (lite penger) gjør noe med hvordan ungdommene har det. Det handler om hvilke fritidsaktiviteter de kan delta i. Det handler om hva mor og far har av kunnskap om ulike tema.

Det skjer mye bra. Det er satsinger og kloke ungdommer som er med på mye. Men noen sliter og de sliter med å fortelle at de har det vanskelig. Ungdom som møter voksne med sinne. Noen ungdommer sliter med mestring. De mestrer ikke skolen og foreldrene har lite kunnskap om samfunnet. De leter etter noe annet å respekteres for. Det jeg ser er at det er blitt et tøffere miljø. Jeg syns dette med sinne mot voksne er endret. Mange har behov for å forsvare seg. Føler at de blir satt i bås og sammenlignet med for eksempel IS.

For de etnisk norske ungdommene er det flaut å snakke om vanskeligheter hjemme. De er ofte gode til å skjule. Fattigdom er ofte flaut. Det koster penger å kjøpe varme klær. Mange slutter med fritidsaktiviteter.

De som ikke har noe annet henger ute. De er litt ute etter action og vil bli sett. Også er det ingen som har lært dem oppdragelse. Det er en dårlig kombinasjon.

Dårlig økonomi påpekes av flere. Det er vanskelig for ungdom å få sommerjobb eller en ekstrajobb. Da bydelen lyste ut sommerjobber til ungdom fikk de 450 søknader til 170 jobber. Det er mange som trenger sommerjobb, ekstrajobb. Mange av de som slutter på skolen sliter også med å få seg jobb.

NAV opplever at det er mange ungdommer som kommer til dem. Det kan for eksempel være ungdom med innvandrerbakgrunn som har hatt dårlig språkutvikling gjennom oppveksten og i skolen. Det kan være etnisk norske ungdommer som har hatt en problematisk oppvekst med foreldre med rusproblemer. Det kan være ungdommer som av ulike grunner ikke har fullført skolen. Grunnene kan være sosiale, språk eller psykisk uhelse.

Andre har fullført skolen, men får ikke innpass på arbeidsmarkedet. Sistnevnte gruppe trenger ikke ha større problemer, og NAV veilederne opplever at de greier å hjelpe dem.

Ungdata undersøkelser viser at det er en relativt høy andel ungdommer i bydelen som oppgir at de ikke føler seg trygge i nærmiljøet. Hva som er årsaken til denne utryggheten kommer ikke frem i undersøkelsen. Det kan for eksempel handle om rykter de har hørt, hendelser de kjenner til eller at de bor tett på/ser voksne med rus og psykiatriproblematikk.

Det er også enkelte av informantene som forteller at de har hatt kontakt med ungdommer som ikke føler seg trygge på skolen fordi de har opplevd negative ting.

Andre undersøkelser viser også at det er en økende motstand mot autoriteter, lærere og fotballtrener osv. Det gjelder ikke alle, men en gruppe (Kjenn og Bakosgjelten, 2018).

Utfordringer

Flere av informantene mener det er en ungdomskultur preget av slåssing, hasj og et ønske om å tjene raske penger.

Jeg opplever at mange leter etter måter å få håp på. Det kan være fristende å selge hasj. De hører fra kompisar at man kan tjene penger raskt. Det er en sannhet at det er vanskelig å få jobb. De har ikke erfaring og har lite å konkurrere med. Jeg opplever at de har liten tro på seg selv. Ungdommene opplever hasj som udramatisk. Enten kjøper du eller så selger du.

Flere av de vi har intervjuet tror bruk av hasj er utbredt, ungdommene røyker hasj, men drikker ikke mye alkohol:

Jeg tror mange røyker hasj og at de ikke vet nok om konsekvensene. De sier det ikke er farlig. Er veldig lett å få tak i. Selges og røykes mange steder. Det er lettere å skjule og for mange er det haram å drikke.

En av informantene opplever at en del ungdommer er opptatt av hva som er *haram*. Det gjør at det kan være vanskelig å nå frem med informasjon blant annet om seksuell helse. Det får også konsekvenser for jenters muligheter.

Fellesverket

Det er flere ungdomsklubber i Groruddalen. Blant annet Kalbakkenklubben, Ammerudklubben, The Raven (Romsås), Vestliklubben og Blokk 58 (Stovner). På Grorud har Røde Kors tilbudet Fellesverket som også inkluderer tilbud om leksehjelp. De frivillige tror at mange ungdommer besøker alle disse tilbudene på tvers av bydelene. Fellesverket stenger kl. 21, og ungdommene er som regel der frem til de stenger. Noen ungdommer henger også utenfor lokalene deres.

De frivillige opplever at Fellesverket er et fristed for mange. Utenfor forekommer det at gjenger møtes og slåss. De erfarer at mange unge har en tøff virkelighet. Det handler om foreldre som ikke har kapasitet. De frivillige syns at miljøet har blitt hardere over tid. Ungdommene kan si mye hardere ting og har mindre respekt for de voksne. Tidligere var det sjeldent de måtte utestenge noen. Nå skjer det ofte.

Noen av ungdommene trenger et sted å være:

Vi ser at det er ungdom som sirkulerer rundt og ikke vil gå hjem. Vi merker at enkelte fortsetter å komme selv om de er eldre enn de andre. De har ikke noe, og kanskje har de droppet ut av videregående. Det er vanskelig å fortelle dem at de ikke kan komme lenger.

Noen kommer med småsøsken som de passer. Det er egentlig ikke lov.

På den ene siden har noen av de frivillige inntrykk av at flere av ungdommene har lite penger. Samtidig ser de også at flere av ungdommene har dyre merkeklær.

En frivillig:

Vi ser at mange er veldig sultne når de kommer hit. Ungdom som sier at det ikke er noe i kjøleskapet hjemme, og at de ikke får penger hjemme.

Når det gjelder klær, mat, aktiviteter, noen har ikke penger. Noen kommer hit og vil spille Fifa og bordtennis. De sitter her og henger og vil være usynlige. Og så vil de ha noe å spise.

Det stjeles også på Fellesverket. For eksempel er FIFAen stjålet flere ganger, og de finner ikke ut hvem det er. De oppfatter at det nesten er sånn man må regne med, og at det er et uttrykk for en desperasjon.

Fellesverket erfarer at mange ungdommer ikke deltar i organiserte fritidsaktiviteter. Derfor organiserer de av og til aktiviteter som koster litt. Som for eksempel bowling. Ungdommene må søke om å få komme med og de opplever at det er veldig stor konkurranse om å få være med.

Minoritetsungdom

På Fellesverket er det nesten bare ungdom med minoritetsbakgrunn som kommer. De snakker om seg selv som utlendinger.

Frivillig;

Jeg syns nesten alle har problemer med norsk. Ungdommene er farget av at man i Norge deler opp folk i utlendinger og ikke. En av de frivillige her er fra Bergen, men har somalisk opprinnelse, når han sier han er fra Bergen – de vil ikke godta det. Noen er opptatt av «svenske tilstander» og syns det er spennende.

Men også ungdommene på Fellesverket er veldig forskjellige. Noen av de som kommer er veldig opptatt av å gjøre det bra på skolen, og kommer fordi Fellesverket har leksehjelp.

De kommer hver dag og er veldig flinke.

De fleste jentene som kommer skal på leksehjelpen. En del av jentene tør ikke eller får ikke lov til å være andre steder, men kommer hit pga leksehjelpen.

Da vi besøkte Fellesverket snakket vi med et par av ungdommene som var der. Disse var opptatt av leksehjelpen og det tilbudet de fikk. De ønsket å gå videre på skole og få utdanning.

Gutt:

Jeg syns det er et fint område og fint å komme på Fellesverket. Vi får hjelp til å gjøre lekser og sånn. Og til å skrive søknader. Dette er mitt andre hus. Jeg kjenner alle her. Familien syns det er fint at jeg får hjelp med leksene. Jeg er blitt flinkere med matte. Fint med gratis mat og gratis turer.

Jente:

Groruddalen har dårlig rykte. Men det er ikke akkurat sånn som mange tror. Folk sier det er ghettested og mye kriminalitet. Jeg tenker ikke det. Jeg liker det her. Jeg har venner og har gått på skole her. Ville være veldig rart å flytte. Jeg har tenkt å bli lærer. Liker å jobbe med undervisning og psykisk helse. Hjelp folk.

Men de forteller også at andre ungdommer kan være skremmende:

Noen ganger ser jeg ungdomsgjenger som jeg er redd for. Hører om gjenger som slåss mot hverandre. De kommer fra forskjellige skoler i Groruddalen. Jeg er ikke redd for å ta T-banen og sånn. Bare liker det ikke hvis jeg ser mange ungdommer som er sammen. Burde være mer regler.

Hvilke tiltak er det behov for

De ansatte og frivillige understreker at det er behov for sommerjobber og ekstrajobber som ungdom kan få.

Videre understreker de at det er behov for møteplasser for ungdom der de kan møte trygge voksne. Flere understreker at det er behov for at tjenester som politi, barnevern, helse og skole må vite mer om hverandre og jobbe sammen. Det er en erfaring at ungdommene ikke vil snakke med barnevernet, og at barnevernet burde vært mer til stede for eksempel på skolen og hatt en annen tilnærming.

Flere av de vi har intervjuet som møter ungdom mener at skolen ikke er i stand til å møte elevenes behov. Lærerne trenger mer kompetanse på hva traumer og vold gjør med barn og hvordan man kan møte disse barna. Informantene mener at skolen trenger flere ressurser. Det bør være flere miljøarbeidere og flere voksne i klasserommet.

Jeg tenker at skolen kunne vært flinkere til ikke å kjefte, men til å lage relasjoner i stedet. Lærerne kan ikke møte ungdom med så små ressurser som de har. Voksne må se ungdommene og få relasjoner fra de er små. Relasjoner og trygghet er kjempeviktig. Spesielt i en vanskelig tid som ungdomsårene, Ofte i ungdomsalderen man blir sint fordi man skjønner at ikke alle har det sånn som man har det selv. Folk må forstå ungdommene bedre og ikke stille urealistiske krav til ting som de ikke har lært noe om.

2.7 Oppsummering

Mange av beboerne på Grorud trives godt med nabolaget sitt og med naboene sine. Vi finner at mange av beboerne på Grorud gir uttrykk for sterk stedstilhørighet og at de identifiserer seg med området.

Det ser ut til at utfordringer i bomiljø særlig er knyttet til enkelte blokker med svært mye utleie. Dette er ofte blokker med mange små leiligheter beregnet på en eller to personer. I noen av disse leilighetene bor det familier. Det er dårlige lekemuligheter og lite tilrettelagt for barn. En del leietakere er redde for å miste leieavtalen dersom de klager på boforholdene til utleier.

En annen utfordring som påpekes er at lave boligpriser og små leiligheter medfører at mange får mulighet til å kjøpe leilighet på Grorud gjennom startlån. En del av disse kan tidligere ha hatt rusproblemer eller annen omfattende problematikk. I velferdstjenestene påpekes at det er en del som fortsatt behøver ulike former for støtte for å bo, og det er uheldig at det blir en opphopning av denne gruppen beboere.

Det er en økende andel innbyggere med innvandrerbakgrunn i byområdet. Det medfører at en stor andel av elevene skolen opplever økte utfordringer knyttet til språk. Samt at flere elever også har andre utfordringer. Skolen erfarer at en del elever har behov for ekstra innsats. Skolen ønsker også å bli en mer åpen skole som har ulike tilbud utover skoletid og der det i større grad er et samarbeid med andre tjenester på skolen. Det anses som nødvendig å jobbe mer forebyggende.

Generelt erfarer velferdstjenestene at de har kontakt med mange innbyggere med språkproblemer og manglende formell kompetanse. Det gjør det vanskelig å komme i arbeid. Mange opplever dessuten å ha helseproblemer. De etnisk norske innbyggerne som er i kontakt med velferdstjenestene har ofte helseproblemer eller rusproblematikk.

Idrettslag og andre frivillige aktiviteter for barn og ungdom erfarer at mange familier har dårlig økonomi, og det er en relativt stor andel som ikke betaler kontingent. Det er også vanskelig å få foreldre til å stille opp i dugnadsaktiviteter. Foreldre følger også i mindre grad opp barn og unge som deltar i idrettsaktiviteter enn det som ofte er vanlig andre steder. Generelt deltar færre barn og unge i organiserte aktiviteter i dette byområdet enn

andre steder i Oslo. Idrettslaget har satt i verk diverse lavterskeltiltak for å rekruttere flere barn og unge.

Noen ungdommer henger mye ute. Flere aktører erfarer at en del ungdommer strever. De kommer ofte fra hjem med materielle utfordringer. Mange av disse ungdommene har minoritetsbakgrunn og har foreldre som ofte har liten kunnskap om det norske samfunnet. Det er en erfaring at det er vanskelig for disse ungdommene å få ekstrajobber eller sommerjobber, og at de har et stort behov for å tjene penger. Det påpekes at det er behov for sommerjobber og for tilbud om «steder å være» der de kan treffe andre ungdommer og trygge voksne.

Grorud er et svært sammensatt område både bolig og befolkningsmessig. Flere av beboer informantene våre har høyere utdanning og er «ressurssterke». Dette er familier som ofte bor i småhusbebyggelse eller i etablerte borettslag, og som gir uttrykk for å trives godt i nærmiljøet. For området som helhet er det viktig at Grorud fortsetter å tiltrekke seg denne beboergruppen.

3 Erfaringer fra Slettheia i Kristiansand

3.1 Beskrivelse av byområdet

Kristiansand kommune er Norges sjette største by med ca. 111 000 innbyggere (SSB, 2020).² I likhet med andre byer i Norge står også Kristiansand overfor utfordringer knyttet til sosial ulikhet. Blant annet fremkommer det i rapporten «Nye Kristiansand utfordringsbilde 2018» at Kristiansand kommunen, Søgne kommune og Songdalen kommune³ kommer dårligere ut enn landsgjennomsnittet på sosioøkonomiske faktorer som inntekt, utdanning og arbeid (Kristiansand kommune, 2020). Kommunen lå også 14 prosent over landsgjennomsnittet på andelen barn (1-17 år) som bor i lavinntektsfamilier. Det er samtidig store forskjeller mellom bydelene, der områder som kvadraturen/Eg, Grim, Slettheia, m.fl. skårer særlig dårlig på levekårsindikatorer. Vi har i denne undersøkelsen valgt å se nærmere på byområdet Slettheia.

Byområdet Slettheia ligger noen kilometer sørvest for Kristiansand sentrum og utgjør sammen med områdene Fiskå, Kjerrheia, Kjos, Voiebyen, Bråvann og Møvig bydel Vågsbygd, som er den største bydelen. Som følge av et stort behov for boligutviklingsareal i etterkrigstiden ble utbyggingen av Slettheia, i likhet med mange andre heiområder i Kristiansand, planlagt og gjennomført fra 1960-tallet (Kristiansand kommune, 2013). Området er uformet med høy- og lavblokker på toppen, grøntområde mellom blokkene, og med en mer variert bebyggelse av rekkehus, eneboliger og tomannsboliger som strekker seg fra blokkområdet på toppen og ned til hovedveien i Vågsbygd. Tjenestetilbud på Slettheia består av to barneskoler, henholdsvis Oppvekstsenteret på Øvre Slettheia (1.-4. klasse og barnehage) og Slettheia skole (1.-7. klasse) som holder til på Nedre.

² Befolkning. Hentet 15.04 fra ssb.no: [https://www.ssb.no/statbank/table/07459/tableViewLayout1/..](https://www.ssb.no/statbank/table/07459/tableViewLayout1/)

³ Utgjør i dag nye Kristiansand kommune

Blokkene på Øvre Slettheia samt noen tilgrensende gateadresser sogner til Øvre Slettheia skole, og de fleste andre gater sogner til Slettheia skole. Videre er det Sfo på begge skolene, og flere barnehager i området. Øvrige offentlige tjenester finnes enten i Vågsbygd sentrum (blant annet Familiens Hus med flere kommunale tjenester, fritidsetaten vest, mfl.) og i Kristiansand sentrum (NAV, flyktingetjenesten, mfl.).

3.1.1 Levekår

I 2019 var det registrert 4 737 beboere på Slettheia, hvorav andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre utgjorde 35,2 prosent. Andelen personer med lavinntekt var 22 prosent i 2017 og andelen barn i lavinntektsfamilier var 30,4 prosent. Dette var en økning på henholdsvis 5,3 prosent og 8,9 prosent fra 2012. Videre var andelen med lav eller ingen utdanning 22 prosent, mens andelen innbyggere som ikke var i arbeid i 2017 var 27,6 prosent.

Det er forskjeller i levekår mellom Øvre og Nedre Slettheia. Statistikk fra kommunen, tilgjengelig via lokalavisen, viser blant annet at medianinntekten i 2016 var 277 500 kroner på øvre Slettheia mot 322 000 på nedre Slettheia (Kristiansand kommune, 2017).⁴ Statistikken viser også at det er store forskjeller i andelen innvandrere og barn av foreldre med innvandrerbakgrunn. Denne gruppen utgjorde 50,2 prosent av beboerne på Øvre Slettheia i 2016 mot 25,2 prosent på Nedre Slettheia.

Selv om det er en relativt høy andel av beboerne på Slettheia som har levekårsutfordringer er også dette et område med store variasjoner, og de fleste husholdningene har ikke levekårsutfordringer. Beboerne vi har intervjuet opplever ikke selv at de har levekårsutfordringer, men adresserer levekårsutfordringer i området til at de 'kjenner til' personer/familier som har dårlig råd og/eller barn som ikke deltar i aktivitet eller drar på ferier o.l. De fleste ser at det er utfordringer i området. De ansatte vi har intervjuet, er hovedsakelig fra oppvekstsektoren, de erfarer at det er store variasjoner blant familiene.

Vi vil i det følgende presentere hvordan de ulike aktørene beskriver nærområdet, hvilke levekårsutfordringer de mener er fremtredende i området, samt om og hvordan levekårsutfordringene påvirker henholdsvis bomiljø, nærmiljø, oppvekst og skole. Videre vil vi komme inn på hvilke innsats/tiltak de ulike aktørene mener bør prioriteres. Undersøkelsen omhandler hele byområdet Slettheia, men i og med at levekårsutfordringene er særlig konsentrert på Øvre Slettheia har vi særlig fokus på dette området.

Informantene omfatter beboere, ansatte i skole, ansatte i kommunen tilknyttet fritidsaktiviteter i området, personer tilknyttet lokalidrett og ansatte i Familiens Hus. Beboerne vi har snakket med bor på ulike steder i området, men det er en overvekt av beboere som bor på Øvre Slettheia. Vi har også intervjuet noen ungdommer.

3.2 Levekårsutfordringer – hva erfarer tjenesteleverandørene i området?

De ansatte fra skole og oppvekst beskriver befolkningen på Slettheia som sammensatt. De erfarer at en del har levekårsutfordringer, og trekker frem lav inntekt og dårlig økonomi som hovedutfordringer. Det er også utfordringer knyttet til blant annet språkferdigheter og varierende arbeidsdeltakelse. Informantene beskriver at økonomiske utfordringer særlig kommer til uttrykk gjennom hva slags klær barna bruker, trangboddhet og barns mangel på opplevelser.

⁴ «Byen vår. Slettheia. -Hva tror du at du vet?». Hentet 05.05 fra <https://fvnmm-editorial-uploads.s3-eu-west-1.amazonaws.com/Statistikk+til+nedlasting+--+ Byen+v%C3%A5r .pdf>.

Klær

Informantene forteller at en del barn og unge mangler passende klær for årstid og/eller anledning. Særlig ansatte i barnehage samt noen av informantene tilknyttet idrettsaktiviteter i området forteller om dette.

To av informantene sier følgende:

Vi opplever mange som har dårlig økonomi. Når vi sier ifra om at 'Utedressen til Xx er blitt for liten til henne. Hun trenger en ny dress', kan det ta tid, for de må vente til neste utbetaling.

Vi ser også at flere kommer med for store eller for små klær: Samme med skotøy. De kjøpe for store for at barnet skal kunne ha de lenger. [...]

Informantene presiserer at problemstillinger knyttet til bekledning ikke nødvendigvis (bare) handler om økonomi. Foreldres forståelse og kunnskap om hvilke klær som trengs i norsk klima og i idrett kan også ha betydning, samt hvilke prioriteringer foreldrene har.

Trangboddhet

Flere av informantene fra blant annet skole og Familiens Hus, forteller at dårlig økonomi gjør at en del familier bor i små leiligheter. Noen av elevene bor trangt, og kan for eksempel mangle en plass eller et rom å gjøre lekser, trekke seg tilbake og slappe av og/eller et sted å ha besøk av venner.⁵

Det er noen barn som har det veldig trangbodd – store familier i små leiligheter. Alle unger trenger ikke hvert sitt rom, men det å ha en plass å ta med seg noen hjem, ha et sted å leke når de kommer hjem. Å ha noe som på en er måte deres. Det er det noen som går glipp av.

Det blir også nevnt at barn ikke ønsker å ha besøk av venner fordi de er flau over stedet de bor.

Manglende opplevelser

De vi har intervjuet legger størst vekt på at dårlig økonomi fører til at mange barn mangler opplevelser, herunder ferier og deltakelse i fritidsaktiviteter.

Ansatt i skolen:

Det er flere familier som melder fra om at det er vanskelig økonomisk, blant annet i forhold til fritidsaktiviteter og det å gå i bursdager. Vi har en gaveeske. I samtale med foreldre hvor dette kommer frem, kan vi gjøre en avtale om at vi kan bidra med det. Men det er ikke alle som synes det er like lett å snakke om at de har det trangt økonomisk.

De ansatte på skolen forteller at mange av elevene er 'fattige' på opplevelser, de deltar i liten grad i organisert aktivitet og på fritiden oppholder de seg stort sett i nærområdet. Særlig gjelder dette barna på Øvre Slettheia, der mange av barna kun oppholder seg på (Øvre) Slettheia og hele livet deres utspiller seg i dette området.

Det er mange som er fattige på opplevelser her. Hos oss gleder de seg ikke til helgen, men til skolen på mandag. Sommerferien er lang for mange. Vi har elever hos oss som er i området hele sommerferien.

Det har de siste årene blitt etablert flere aktivitetstilbud på Øvre Slettheia, noe som har ført til at en større andel av barna deltar i fritidsaktiviteter. Vi kommer nærmere inn på temaet i avsnitt 3.3. om oppvekstmiljø. Informantene påpeker at det er sammensatte

⁵ Begrepet 'trangboddhet' anvendes ikke her som en objektiv størrelse etter definisjonen, men utfra en subjektiv oppfattelse/opplevelse av trangboddhet.

årsaker til dårlig økonomi blant beboerne på Slettheia. Noen peker på at det finnes en del aleneforsørgere i området, en del som jobber i lavtlønnsyrker, det er en del familier hvor kun én av foreldrene er i arbeid, og noen som av ulike grunner ikke er i arbeid.

3.1 Boforhold og bomiljø

3.1.1 Leie og eie

Slettheia har en variert boligmasse. Øvre Slettheia har mange lav- og høyblokker, mens det på Nedre Slettheia er flere eneboliger, tomannsboliger og rekkehus. Mellom blokkene på Øvre Slettheia er det et grøntområde og diverse lekeområder for barn. Øvre Slettheia oppvekstsenter ligger i nærheten av disse blokkene.

Det er mange som bor i bolig de eier og en del som bor i leid bolig. Vi har ikke oppdaterte tall på dette, men statistikk tilgjengeliggjort fra kommunen fra 2012 viser at andelen leide boliger den gang var 17,8 prosent på Øvre og 13,2 prosent på Nedre Slettheia.

Når det gjelder utleie i blokkene, er det forskjell mellom blokkene som er organisert som borettslag og blokkene som er organisert som sameier/selveierleiligheter. Selveierleilighetene kan leies ut fritt uten begrensning, og mange av disse leilighetene blir kjøpt for å leies ut. Utleie i borettslag er mer regulert og begrenset, og det gjør at omfanget av utleieleiligheter i borettslaget blir mindre selv om det også er utleie der. I tillegg til privat utleie finnes det også noen kommunale leiligheter i blokkene. Antallet kommunale leiligheter har ifølge beboere blitt noe redusert de siste årene.

Noen av informantene forteller at familier som leier bolig kan oppleve utfordringer på leiemarkedet. Flere ansatte i skolen og Familiens Hus forteller for eksempel at de kjenner til familier som har opplevd at de blir kastet ut på kort varsel, eller at leieprisen settes opp og at familien ikke har råd til å bli boende. Et par av informantene forteller følgende i denne forbindelse:

Det er mange som opplever at det ikke er noen som vil leie til deg, så da må du ta det du kan få.

Jeg har hørt om et tilfelle der en mor ble gravid og at hun fikk denne beskjeden fra utleier – Da går leien opp fordi da får du ekstra bidrag.

Det er provoserende å høre om familier der den de leide av koblet seg på deres strøm. Og så er det det med språk, det er vanskelig.

Mange av leietakerne i området er særlig utsatte på boligmarkedet på grunn av manglende/begrensede norskkunnskaper og begrenset kjennskap til regelverk og rettigheter som leietaker. I tillegg opplever mange at det kan være vanskelig å finne noen som vil leie leilighet til dem og at de derfor 'må ta det de kan få'.

Flytting

Flere ansatte i skolen forteller at mange av elevene bor i leid bolig og at en del av disse familiene kan oppleve utrygghet knyttet til bosituasjonen. Noen må flytte uten at de ønsker det selv, og ifølge ansatte i skolen og Familiens Hus, kan dette for den enkelte familie oppleves svært vanskelig og føre til stress og utrygghet. Dette er i utgangspunktet sårbare familier, og det kan være familier som mottar oppfølging/støtte i skole og fra andre offentlig tjenester. Flytting til et annet område kan innebære at støtteapparatet rundt dem forsvinner og at familien 'må starte på nytt'.

Veldig mange leier leilighet. Det er noen som opplever utfordringer på leie-markedet. Noen kan oppleve at, nå vil de (utleier) leie til høyere leie og derfor må de familiene ut. Det er ofte kort frist, og da er det panikken som tar dem, de vil så gjerne være i området. De har ikke råd til å ha sin egen leilighet. De lever litt utrygt.

Flere informanter forteller om denne type utfordringer, og at utfordringen både er knyttet til privat leie og leie av kommunal bolig. Det er en utfordring når familier som mottar oppfølging fra (flere) offentlige tjenester, må flytte ut av den kommunale boligen de bor i, og det påpekes at det er behov for mer tverrsektorielt samarbeid i slike situasjoner.

Statistikk fra kommunen som er tilgjengelig via lokalavisen viser at andelen som flyttet i perioden 2015-2017 var 15,8 prosent på Øvre Slettheia og 14,4 på Nedre Slettheia.⁶ Gjennomsnittet for Kristiansand er 13,5. Omfanget av kjøp/salg av boliger beskrives av eiendomsmegleren som 'normalt' og ikke spesielt høyt eller lavt. Eiendomsmegleren forteller at noen flytter internt i området. Det vil for eksempel si fra blokk til hus.

Beboere vi har intervjuet har ikke inntrykk av at det er spesielt mange som flytter. De fleste forteller at bomiljøet ikke preges av høy grad av inn-/utflytting.

3.1.2 Boligprisutvikling

Det er et stort spenn i boligprisene i området, det finnes både store eneboliger til 5 millioner og mange rimelige leiligheter. Relativt sett er Slettheia et rimelig område, sammenlignet med andre byområder i Kristiansand. Kvadratmeterprisen for en leilighet på Slettheia de siste tre årene har i gjennomsnitt ligget på 21 548 kr. mot 36 722 kr. i hele Kristiansand. Kvadratmeterprisen for tomannsboliger de siste tre årene har i snitt vært 19 295 kr. på Slettheia mot 25 352 i hele Kristiansand. Og for enebolig har kvadratmeterprisen i gjennomsnitt ligget på 20 393 kr. på Slettheia mot 24 722 i hele Kristiansand.⁷ Når det gjelder boligprisutvikling på Slettheia viser tall fra eiendomsmegleren vi har intervjuet at det har vært lite utvikling prismessig, og at det samme gjelder hele Kristiansandsområdet.

Boligprisutviklingen har vært lik null i Kristiansand.

Videre forteller eiendomsmegleren at omsetningen av boliger i området fungerer bra og at det er positivt å ha boliger for salg i området:

Det har vært og er positivt å ha boliger for salg på Slettheia, det tar verken kortere eller lengre tid å selge. Det er ikke en påtatt optimisme, men realitet.

3.1.3 Vedlikehold

Mange av lavblokken på Øvre Slettheia, som er organisert som sameier/selveierleiligheter, bærer ifølge flere informanter preg av manglende oppussing og vedlikehold. Flere forteller blant annet at fasadene på disse blokkene er preget av slitasje, og mangelfull oppussing. Videre at fellesområder/trappeoppganger samt en del av leilighetene i sameiene har behov for oppussing. En av utfordringene er at mange av dem som kjøper for å bo ikke har økonomiske midler til å pusse opp, i tillegg til at det er en del av leilighetene som ikke oppgraderes fordi de kjøpes for å leies ut.

En utfordring er at bankene ikke er så glade i å låne penger til å pusse opp, så da er det mange som ikke har råd til å pusse opp. (Eiendomsmegler)

⁶ «Byen vår. Slettheia. -Hva tror du at du vet?». Hentet 05.05 fra <https://fvnmm-editorial-uploads.s3-eu-west-1.amazonaws.com/Statistikk+til+nedlasting++ Byen+v%C3%A5r .pdf>.

⁷ Tall fra Eiendomsverdi tilgjengeliggjort av eiendomsmegler.

En av beboerne som har besvart spørreundersøkelse svarer følgende på spørsmål om hva han/hun liker minst ved Slettheia:

Dårlige omtaler og rykter som gjør at ingen vil bosette seg her. Det fører til at de som bosetter seg her har generelt sett veldig dårlig råd som gjør at ingenting i sameier her opppe blir utbedret når det gjelder selve blokka da folk stemmer alt ned pga fare for en økning i felleskostnader.

Når det gjelder høyblokkene, som er organisert som borettslag, har fasader, felles uteområder og trappeopp ganger blitt rustet opp. Videre har felles uteområder på Øvre Slettheia blitt rustet opp de senere årene, med ny skole, gang-/sykkelsti mellom blokkene og skolen, belysning, lekeområder og fotballbane o.l. De fleste informantene er positive til prosessen som har vært, og er godt fornøyd med resultatet av oppgraderingen. Flere mener det har hatt positiv innvirkning på dette området og nærmiljøet. Men mange etterlyser flere lekeområder for barn på Nedre Slettheia og sier dessuten at det er behov for å oppgradere de lekeområdene som finnes. Det er også behov for bedre gatebelysning flere steder.

Det varierer i hvilken grad og hvor godt selveide hus/rekkehus i området er vedlikeholdt, men en del eiendommer har behov for mer vedlikehold. Flere av informantene mener omfanget av dårlig vedlikehold er større på Slettheia enn andre steder i byen. Vedlikehold i denne sammenheng går særlig på fasade, hage og i hvilken grad eiendommer er ryddige/ uryddige. En av informantene forteller for eksempel at de på dugnad har opplevd å måtte prioritere å klippe naboens hekk for å bedre trafikkikkerheten, da eier av eiendommen ikke selv sørget for dette. De samme informantene forteller at mange av dem som kjøper bolig i området har dårlig råd og kjøper rimelige hus med oppussingsbehov, uten å ha økonomiske midler til å pusse opp:

Det er veldig forskjell, enten bryr de seg eller så detter det fra hverandre. Det er veldig store forskjeller. [...] Har du nok penger akkurat til å klare deg, er det klart at du ikke har penger til å bruk på maling.

Både eiendomsmegler og noen av beboerne trekker frem betydningen av vedlikehold for boligprisene, og mener det er uheldig for boligprisutviklingen at eiendommer ikke blir pusset opp og vedlikeholdt i tilstrekkelig grad.

Det er dumt for prisene at det ikke pusses opp, da skjer det ikke utvikling i området og det blir slitt. Det er mange som er i oppussingsfella. Har en del som kunne blitt bedre.

Beboerne vi har snakket med forteller at de trives i boligene sine, noe også resultatene av spørreundersøkelsen viser. I spørreundersøkelsen svarer 82 prosent at de er enig i påstanden «Jeg bor i en bolig jeg trives i». 8 prosent er uenig i påstanden.

Jeg bor i en bolig som jeg trives i

Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1
58 %	24 %	10 %	4 %	4 %

Engasjement for nærmiljøet

Flere av informantene påpeker at graden av vedlikehold og kommunens satsing på området har betydning for beboeres engasjement og eierskap til området. Beboere og ansatte erfarer at når området har blitt rustet opp har forekomsten av hærverk og tagging sunket. En skoleansatt i området:

Folk er sånn at hvis du har det fint rundt deg, blir man også flinkere til å ta vare på det.

Det påpekes samtidig at beboeres 'stolthetsfølelse' og 'ansvarsfølelse' for området er skjør, og at man til tider ser tendenser til oppblomstring av hærverk og tagging. Flere av informantene mener dette kan henge sammen med i hvilken grad beboere opplever at området blir satset på og 'sett' av kommunen.

3.2 Nærmiljøkvaliteter

3.2.1 Trivsel

Beboerne vi har snakket med forteller at de i stor grad trives på Slettheia, og at de har planer om å bli boende. Spørreundersøkelsen blant beboere viser også at mange i området trives og ikke ønsker å flytte. 63 prosent oppgir at de er helt uenig i påstanden «Jeg ønsker å flytte fra Slettheia i løpet av de neste tre årene», og 16 prosent oppgir at de er enig i påstanden.

Jeg ønsker å flytte fra dette byområdet i løpet av de neste tre årene				
Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1
16 %	5 %	7 %	9 %	63 %

Mange av informantene trekker frem uteområdet på Øvre Slettheia (skolen og lekeplassene mellom blokkene) som positivt for området og en faktor som har bidratt til økt trivsel, særlig for barnefamilier. En av beboerne som bor i blokkområdet på Øvre Slettheia forteller følgende om nærområdet:

Det er veldig fine lekeplasser, det er fotballbane, på skolen har de mange tilbud, bl.a. barneidrett.

I spørreundersøkelsen har vi spurt om hva det beste ved å bo på Slettheia er, og det som særlig trekkes frem er sentral beliggenhet, fine turområder i nærheten og at det er fin utsikt. I både intervjuer og spørreundersøkelse trekker mange beboere frem mangfoldet og det flerkulturelle miljøet som særlig positivt og som en plussfaktor for barns oppvekst. Noen av beboerne vi har snakket med forteller at de valgte å flytte til Slettheia nettopp for at barna skulle vokse opp i et flerkulturelt miljø. En beboer:

Jeg tror de har godt av det på mange måter, men ja, det er utfordringer og de må vi ta. Det handler om oss også, vi må tørre å ta kontakt og snakke med folk som ikke snakker så bra norsk. [...] Det positive er at hun får den oppveksten med flerkultur. Jeg liker den greia - masse forskjellig mat og lukter. Det er egentlig etter hvert jeg har begynt å se utfordringene.

Det var samtidig noen av informantene som fortalte at utfordringene i området knyttet til mangfold er større enn de hadde sett for seg, og at det blir særlig tydelig etter at barna startet på skolen. Dette hadde delvis sammenheng med at det først var da barna startet på skolen at de ble engasjert i nærmiljøet. En av informantene sier for eksempel at det ofte snakkes andre språk på lekeplassen o.l. og at enkelte av barna kan føle seg utenfor:

Utfordringer vi opplever er et våre barn føler seg av og til som en minoritet, på lekeplassen. Det å gå ut å være rundt skolen på lekeplassen, det er vanskelig fordi det er mange som snakker andre språk, blir utestengt.

3.2.2 Sosiale relasjoner og naboskap

De fleste beboerne vi har snakket med opplever at naboskapet er bra og sier at de i stor grad trives med sine naboer.

I intervjuene fremkom det imidlertid at en oppussingsprosess i et av borettslagene var krevende og konfliktfylt, og at særlig det økonomiske aspektet bidro til å komplisere prosessen. Beboerne er en sammensatt gruppe når det gjelder landbakgrunn, og faktorer som begrensede/manglende norskkunnskaper blant en del beboere og kunnskap om hvordan borettslag fungerer, var med på å gjøre prosessen utfordrende.

I den grad beboerne forteller om nabolagsutfordringer er det mest knyttet til støy, psykisk uhelse hos enkeltpersoner, og/eller rus i bomiljøet. Rusrelaterte utfordringer handler både om at det kan være synlig rusede personer i trappeoppgang, i uteområdene eller på bussen, og at det kan være 'trafikk' av rusede folk til/fra enkeltleiligheter eller hus. En av beboerne som bor i blokk forteller følgende:

Samarbeidet varierer, men er stor sett bra. Men det varierer. En stund var det noen som leide nede i vår blokk, da var der noe, litt rus og sånn og da var det litt sånn at vi alle ble litt forstyrret. Med barnefamilier [som nabo] går det greit, men med ungdommer og rusmisbrukere kan det være utfordringer. Men det er jo variasjoner blant dem også.

En av respondentene fra spørreundersøkelsen forteller følgende på spørsmål om 'hva du liker minst ved å bo på Slettheia:

Det er en narkoman xx som bor xx blokka og som skriker folk i fjeset og kaller dem stygge ting. Xx er ofte på bussen og trakasserer folk.

Beboere som fortalte om denne type utfordringer i blokken de bor i sier at dette er snakk om enkelttilfeller og at utfordringene er knyttet til enkelte boliger; hovedsakelig enkeltleiligheter i blokkene, ofte kommunale leiligheter, og/eller enkelteiendommer. De sier også at forekomsten av synlig rus i området er redusert gjennom de siste årene.

Ansatte i området forteller også at de har inntrykk av at det er mindre synlig rus i uteområdene nå enn tidligere, men at det hender barna forteller om det:

Ser ikke så mye rus lengre, men ungene kan snakke om det, for eksempel si at det 'det er en som er litt gal i blokka'. Det er samtidig ikke så mye som det var, ikke så synlig som tidligere.

Spørreundersøkelsen viser også at beboere i området i stor grad trives med sine naboer. I undersøkelsen ble det stilt spørsmål knyttet til hvor godt respondentene trives med sine naboer, der henholdsvis 42 prosent og 33 prosent ga skår 4 og 5 som var det høyeste.

Jeg trives med mine naboer				
Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1
42 %	33 %	19 %	5 %	2 %

3.2.3 Omdømme

Slettheia har et relativt dårlig omdømme blant innbyggere andre steder i byen, noe som også bekreftes av spørreundersøkelsen. På spørsmål om hva slags rykte Slettheia har, svarer 52 prosent at «Slettheia er et dårlig sted å bo.

Hva slags rykte opplever du at byområdet har blant folk flest ellers i byen?

Slettheia er et svært godt sted å bo	Slettheia er et greit sted å bo	Slettheia er et dårlig sted å bo
11 %	36 %	52 %

Samtlige beboere vi har snakket med mener at Slettheia har et ufortjent dårlig rykte som 'henger igjen' fra tidligere. Flere av de ansatte i skolen og Familiens Hus opplever også at Slettheia er stigmatisert og at andre reagerer når de forteller at de jobber på Slettheia.

Informantene forteller at de ofte får reaksjoner når de forteller at de bor/jobber i området. En av beboerne forteller for eksempel følgende:

Mange sa 'Hææ, skal du flytte dit?!'. De vi kjøpte huset av flyttet fra Slettheia for at barna ikke skulle gå på skolen. (beboer)

Slettheia er stigmatisert. Veldig. Jeg får høre 'jobber du på Slettheia?! Ja da har du vel noe å jobbe med?' 'Å herligfreden da tenker jeg du har mye utfordringer på jobb.' Det slår inn med en gang.

Og verdien på eiendommene er lave i forhold til eneboligene der oppe. Veldig mange av de som får litt mer ressurser flytter nedover. De som bor i bunnen av toppen, de sender barna til Nedre i sted for toppen. [...].

3.2.4 Trygghet

De fleste beboere og ansatte vi har snakket med i skole, barnehage og Familiens Hus beskriver Slettheia som et trygt område. De forteller at de selv føler seg trygge når de ferdes i området.

Føler meg trygg, er ikke redd for å gå ut eller noen ting. Har ikke opplevd noen ting som er negativt.

Flere av informantene nevner at gatebelysningen har blitt bedre de siste årene, og at det har bidratt til økt trygghetsfølelse. Noen forteller også at ungdomsgjenger i liten grad er synlig i byområdet nå, i motsetning til tidligere. Noe som har ført til mindre bråk på kveldstid.

Ungdom vi har snakket med opplever også området stort sett som trygt, men sier at det er enkelte steder som oppleves utrygge. Det kan forekomme narkotikasalgs, vold og stjeling. Blant respondentene i spørreundersøkelsen svarer 20 prosent at de opplever området som 'svært trygt', 49 prosent svarer 'ganske trygt' og 31 prosent svarer 'varierer'.

Opplever du Slettheia som et trygt område?

Ja, svært trygt	Ja, ganske trygt	Varierer	Nei, ganske utrygt	Nei, svært utrygt
20 %	49 %	31 %	0 %	0 %

Øvrige beboere forteller at i den grad de har kjennskap til kriminalitet i området handler dette om episoder med tyveri og brann i garasjer, knusing av vinduer samt narkotika. Det forekommer kjøp/salg av narkotika fra enkelte eiendommer og det er en del rusa folk til/fra bestemte eiendommer. Beboerne forteller at de selv ikke opplever utrygghet i forhold til dette, men at det kan være uheldig for barna. Noen utsagn fra beboere:

Kriminalitet – har ikke erfart, men vet jo at det skjer ting. Det er noen jeg helst ikke vil at ungene skal møte på kveldstid. Enkeltpersoner. Syns det ikke er så mye sånn, men jeg har ikke ungdommer.

Det er for eksempel et hus der det er veldig mye trafikk av folk til/fra, folk som sjangler ut. Det er på skoleveien. Ungene vet at der skal de bare gå rett forbi, vi lærer ungene opp til det. Det skjer ikke på Dvergsnes, man kan filosofere litt om sånne ting. [...] det er viktig at de [barna] vet hva de skal gjøre hvis det skjer noe. Det var en gang hvor noen som kranglet på busstoppet, doprelatert, datteren ringte til oss. Små barn er nysgjerrige, klarer ikke å bare løpe.

I spørreundersøkelsen har vi spurt beboere om 'du har sett eller erfart vold eller annen kriminalitet på Slettheia de siste fem årene', hvorav 68 prosent svarer nei og 32 prosent svarer ja. Videre har vi spurt om 'du har inntrykk av at det er mye kriminalitet og eller rusproblematikk på Slettheia, der 34 prosent svarer svært eller ganske mye.

Har du inntrykk av at det er mye kriminalitet og/eller rusproblematikk på Slettheia?				
Ja, svært mye	Ja, ganske mye	Nei, ganske lite	Nei, svært lite	Vet ikke
7 %	27 %	27 %	24 %	16 %

3.3 Oppvekst

Spørreundersøkelsen vi har gjennomført blant beboere på Slettheia viser at relativt mange mener Slettheia er et godt sted å vokse opp. 65 prosent oppgir at de er enige i påstanden om at «Slettheia er et godt sted å vokse opp». 14 prosent er uenig i påstanden.

Slettheia er et godt sted å vokse opp				
Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1
29 %	36 %	22 %	7 %	7 %

Beboerinformantene og ansatte vi har snakket med forteller om fine uteområder for barn på Øvre Slettheia, mens det andre steder på Slettheia er mer variert og vedlikeholdt noe begrenset. Flere av informantene trekker frem uteområdet på Øvre Slettheia som en særlig positiv faktor ved området og mener uteområdene for barn og særlig viktig i områder med levkårsutfordringer. En av informantene fra Familiens Hus sier for eksempel følgende om uteområdene:

Det er mye muligheter for lek og det er en skog rett i nærheten. Det er viktig å ta vare på det og holde området fint. [...] Jeg tenker, er det kaos inne må det i hvert fall være fint ute. Det er viktig at det brukes midler til å ruste opp. De barna som har det kaotisk inne må finne en ro ute. Tror ikke vi skal undervurdere det.

Spørreundersøkelsen viser at det er en viss variasjon i forhold til om beboere oppfatter at barn og unge på Slettheia har et 'bra' nærmiljø for lek og utfoldelse. 54 prosent oppgir at de mener barn og unge har et bra nærområde for lek og utfoldelse, 26 prosent 'greit nok', 19 prosent svarer dårlig.

Har barn og unge i ditt nabolag et bra nærmiljø for lek og utfoldelse				
Veldig bra	Bra	Greit nok	Dårlig	Veldig dårlig
24 %	30 %	26 %	17 %	2 %

3.3.1 Oppvekst og fritid

Idrettslag

Det finnes en rekke organiserte aktiviteter/klubbidrett i Vågsbygd idrettskrets, som holder til kun få kilometer fra Slettheia. Det er imidlertid relativt få barn og unge fra Slettheia som deltar i klubbidretten, særlig er det få barn og unge fra Øvre Slettheia. Informantene tror at dårlig økonomi er en viktig årsak til lav deltakelse.

Manglende betalingsevne er en problemstilling lokalidretten i området er kjent med og som de prøver å imøtekomme. For eksempel forteller en av informantene fra lokalidretten at det er mulig å få redusert kontingent og/eller at man kan bidra på andre måter.

Klubben får litt storbymidler som kan brukes til å tilrettelegge. På fakturaen står det at 'hvis du har problemer med å betale, ta kontakt'. Det er ikke mange som har tatt kontakt, og de det gjelder har i hovedsak bare spurt om betalingsutsettelse.

Det er en erfaring at økonomi er et sensitivt og tabubelagt tema, og det er sannsynlig at en del av dem som har behov for økonomisk støtte ikke tar kontakt med klubbene, men i stedet velger å la være å delta. Det er dessuten ikke bare klubbkostnadene som skal betales, det er også utgifter til utstyr, turnering og treningsleirer o.l. Dette er utgifter klubbene ikke nødvendigvis har kontroll over, eller støtteordninger for.

I tillegg til økonomi mener flere av de vi har intervjuet at utfordringer knyttet til transport/geografisk mobilitet er en viktig forklaring på at få barn og unge deltar i klubbidrett i Vågsbygd.

Det vi har erfart er at hvis du må ned [fra øvre Slettheia] – stopper det. Det er mange her uten bil, det er mange som har mange søsken, mange foreldre jobber ikke dagtid, de jobber kveld. De har ikke mulighet til å kjøre til fritidsaktiviteter.

Videre er 'kultur' en faktor som kan påvirke barns deltakelse i aktiviteter. Kulturforskjeller i denne sammenheng handler bl.a. om foreldres kjennskap og forståelse for de positive aspektene ved å delta i organisert aktivitet, og til hva som kreves for å drive med organisert aktivitet (f.eks. være et bestemt sted, til bestemte tider og ha med riktige klær). Manglende kjennskap og forståelse for disse forholdene kan føre til manglende oppbakking og oppfølging hjemmefra. I tillegg er lokal- og breddeidrett i stor grad basert på dugnad og krever deltakelse fra foreldre, noe som kan være til hinder/terskel for enkelte. En av informantene fra lokalidretten forteller for eksempel følgende:

Vi har hatt personer med innvandrerbakgrunn i klubben og prøvd å ivareta dem på best mulig måte. Den største utfordringen er å se foreldre som ikke klarer eller prøver å forstå hva dette er. Mangelen på kunnskap hos foreldrene er en utfordring. [...] Foreldre må forstå viktigheten av at barna skal være med på aktiviteter.

En utøver i klubben med innvandrerbakgrunn, med en foresatt som bor alene med sine barn. Den foresatte har ikke vært tilstede noen gang på foreldremøter og andre ting foresatte blir invitert på. Vedkommende utøver sa en gang til meg som trener 'alle de andre får oppbakking hjemme, men jeg gjør ikke'. Personen må fighte. [...] Foresatte må forstå viktigheten av at barna skal være med på aktiviteter, det får de ikke uten å være tilstede. De har dessverre ofte nok med seg selv.

Selv om det er relativt få barn og unge fra Slettheia som deltar i organisert klubbidrett, påpekes det av en av informantene fra lokalidrett at det også kan være få deltakere fra andre bydeler. Graden av deltakelse handler også om barnas egen interesse.

Andre aktivitetstilbud

Som følge av at mange barn og unge i området i liten grad har deltatt i organiserte fritidsaktiviteter, har det de siste årene blitt etablert flere aktivitets- og fritidstilbud knyttet til skolen på Øvre Slettheia. Blant annet har kulturskolen et tilbud for alle elever på Øvre Slettheia skole, barneidretten har aktivitetstilbud, det er startet håndballag for jenter og gutter (fargerik håndball). Aktørene vi har snakket med forteller at det er behov for slike tilbud i området, og at tilbudene er veldig populære og raskt fylles opp.

Disse aktivitetstilbudene er tilpasset de lokale forholdene; med lav eller ingen kontingent, umiddelbar nærhet til aktivitetene (de arrangeres på skolen) og uten krav eller forventning til at foreldre deltar i dugnad. Skoleansatte og aktører tilknyttet lokalidretten mener disse forholdene er avgjørende for at barna deltar. En av informantene fra lokalidretten forteller for eksempel følgende:

Transport er viktigere enn det vi tror. Det at det ligger på skolen, at de kan gå til og fra skolen, det er viktig. Fritidskort er vel og bra, men om du ikke kommer deg til og fra. [...]. Den umiddelbare nærheten er viktig. Du er vant til å gå til skolen, det får du til.

Når det gjelder organisering av idrett/aktivitet i området er også skolens rolle som samarbeidspart og koordinator viktig:

Samarbeid med skolen er kjempeviktig. Skolen er en nøkkelfaktor, hadde det ikke vært for samarbeid med skolen ville det vært vanskeligere. [...] Skolen er kontakten hjem, sender alle lapper og invitasjoner, når det er kamp ordner de med billetter, kjøring, koordinering. Hvis det er problemer med adferd, noe det er i perioder, prater ansatt på skolen med barna og foreldrene. Skolen er kommunikasjonsleddet, er nøkkelen, hadde det ikke vært samarbeid med skolen hadde dette blitt vanskelig. Det er ekstra viktig i et område som Slettheia, med den sammensatte befolkningen som er her.

Informanten påpeker at skolen som arena er sentral i denne sammenheng, og at skolen er en institusjon i samfunnet som mange har større tillit til enn til en idrettsklubb.

Det er enighet om at aktivitetstilbudet som i dag finnes på Øvre Slettheia er viktig. En informant fra lokalidretten uttrykker seg på denne måten om betydningen av tilbudet:

For mange er det den eneste aktiviteten de har sosialiseringmessig. Det er med på å gi dem en mer meningsfull dag. Handler også om hva slags type oppmerksomhet man får og forbilder man får. På trening kan man bli sett og verdsatt for annet enn hva man blir hjemme. På håndballen kan du komme og leke og bare ha det gøy.

På spørsmål om betydningen av fritidstilbudet på Øvre Slettheia, svarer en av beboerne følgende:

Det har mye å si, det at de har noe positivt å gjøre. At de ikke bare går rundt og henger.

Idrettsaktivitetene som finnes på Øvre Slettheia er for elevene på skolen (1.-4. klasse). Etter dette må barna gå over til Vågsbygd idrettskrets dersom de skal fortsette med idrett. Etersom tilbudene, som for eksempel fargerik håndball, kun har holdt på ett-to år, er det foreløpig for tidlig å si om, eller hvor mange av de som har deltatt i disse tiltakene som ønsker å fortsette med klubbidrett. Men informantene tror at videre rekruttering til klubbidrett vil bli en utfordring. En av informantene fra lokalidrett sier dette:

Jeg er usikker på hva som skal til for at de skal gå videre, vi har ikke knekt koden. Klubblederen kan hjelpe med mye, men kan ikke kjøre og hente dem. [...]. Det kan være vanskelig med transporten, at du skal være et sted til et gitt tidspunkt, ta med gymtøy til en tid.

Informantene fra lokalidretten oppfatter at det er flere utfordringer knyttet til idrettsdeltakelse. Det handler om økonomi og transport, men også om forpliktelse til å møte på trening og forståelse for dugnadsarbeid. Det understrekes også at de som skal delta må synes at det er gøy.

Slettheia har også en fritidsklubb for barn og unge. Fritidsklubben arrangerer blant annet leksekafé for 7. trinn og oppover, og klubb/treffsted for henholdsvis 1.-4. klasse og 4.-8. klasse. I tillegg til de ukentlige arrangementene arrangerer fritidsklubben turer/reiser i noen av skoleferiene, noe som ifølge de ansatte er svært populært. Både ansatte og ungdom vi har snakket med forteller at det i stor grad er det sosiale aspektet som gjør at ungdommene møter på fritidsklubben og på leksekafé. Alternativet for mange ville vært å dra til byen eller Vågsbygd sentrum for å «henge» der. Ansatte tilknyttet klubben forteller at klubben har et utvidet tilbud sammenlignet med klubber i andre bydeler. Ungdom vi har snakket med forteller at de bruker leksekaféen og ungdomsklubben mye, og at det er fint å kunne dra dit etter skolen og treffe venner. De mener det er positivt å ha et trygt sted å være der det er voksne tilstede og voksne som er lette å snakke med.

Det er trygt her. De som jobber her, det er lett å få god kontakt med dem.

Noen av beboerne vi har intervjuet er imidlertid opptatt av at det er en del barn og unge som ikke nødvendigvis har interesse for idrett eller ungdomsklubb, og at det for dem finnes lite aktiviteter i området.

3.3.2 Skole- og læringsmiljø

Skolene i området har en høy andel elever med innvandrerbakgrunn, og de ansatte opplever at skolen har en sammensatt elevgruppe.

De ansatte peker på tre områder de oppfatter som utfordrende for skole- og læringsmiljø. Det omfatter språk, foreldresamarbeid og atferd/emosjonshåndtering. Skolene er opptatte av å presisere at utfordringene ikke gjelder generelt, det er mange elever og familier som ikke har noen spesielle utfordringer. Skolen beskriver at de har foreldre «i hele spekteret», og at det påvirker «hvilke forventninger man har og hva man kan klare».

De ansatte i skolene forteller at de legger vekt på å jobbe med språk, foreldresamarbeid og temaer som livsmestring og følelser. Barneskolen på Øvre Slettheia forteller blant annet at de bruker et eget program for småskoletrinnet som handler om livsmestring og følelser.

Manglende norskkunnskaper

En del av elevene har manglende norskkunnskaper. Skolen opplever at det kan gi seg utslag både faglig og sosialt. Språkutfordringer fører til at en del av elevene strever faglig og det påvirker for eksempel resultater på nasjonale prøver. En ansatt i skolen på Øvre Slettheia:

Når det gjelder språk, mange har manglende språk, de mangler ord og begreper, og erfaringer, kjennskap til eventyr. Mange av barna mangler språkstrukturer. Vi ser det på nasjonale prøver, vi strever jo der.

Språkutfordringene kan også føre til et økt konfliktnivå fordi noen av barna mangler språk til å uttrykke seg og løse uenigheter. Dette gjør seg særlig gjeldende i friminutt og frilek, når det er mindre struktur. En av informantene fra skolen på Øvre Slettheia forteller følgende:

Språket, språket brukes jo til å løse opp i uenigheter, og det kan være vanskelig hvis ikke språket er på plass. I stedet slår man og sparker. Og så har du de som er traumatiserte.

Oppfølging i hjemmet

Videre beskrives varierende og til dels manglende oppfølging fra hjemmet som en utfordring. Dette kan handle om oppfølging av lekser, hva som skjer på skolen, av utfordringer eleven eventuelt har i skolesammenheng m.m. På spørsmål om hvordan foreldresamarbeidet fungerer svarer to av informantene på Nedre Slettheia følgende:

Det varierer veldig. De foreldrene du virkelig vil skal komme, de er ikke her. De forstår ikke møteinnkalling, forstår ikke. Skolen kan bestille tolk, vi må være flinke til å informere om det.

Mange av foreldrene har lite utdanning og vi kan se det på hva slags oppfølging eleven får med lekser. En del av foreldrene er analfabeter.

De ansatte forteller at de ofte bruker tolk i kommunikasjon med foreldre. Når det gjelder årsaker til begrenset/manglende oppfølging hjemmefra mener skolen at norskkunnskaper og lite kjennskap til det norske skolesystemet er noe av forklaringen. Å forstå beskjeder og informasjon fra skolen kan være en utfordring for mange foreldre, og også å forstå og/eller anerkjenne hva som forventes av foreldre i skolesammenheng.

Årsaker til manglende oppfølging hjemmefra kan imidlertid ofte være mer sammensatte, men det er begrenset hva de ansatte vet om hele situasjonen til familien. Det pekes likevel på at manglende oppfølging fra hjemmet kan handle om foreldrenes kapasitet til å følge opp; noen har mange barn de skal følge opp, noen har lite nettverk og har få andre de kan støtte seg på i hverdagen, noen har helseutfordringer, og noen har traumer som gjør hverdagen utfordrende.

Skoleansatte forteller at det å få foreldrene på banen er blant det viktigste for få til et velfungerende og godt skolemiljø for alle. På spørsmål om hva som er den/de største utfordringene i området svarer en av informantene fra Familiens Hus for eksempel følgende:

Jeg tenker fattigdom. De får et norskkurs og når det er slutt kan de kanskje gå på nav jobbtrening, men de får ikke jobb etterpå. [...] Dette er barnas oppvekstår, der mor ikke kan gjøre seg forstått i samfunnet. Kan ikke støtte barnet, støtte barnet i forventningene i hjemmet og ute. [...].

Når det gjelder foreldresamarbeidet i form av FAU forteller skolene at de har et godt og velfungerende FAU. Samtidig påpekes det at FAU ikke nødvendigvis representerer mangfoldet i foreldregruppen, og flere forteller at det kan være vanskelig å få foreldrene til å engasjere seg:

Det er noen sperrer hos noen foreldre, for eksempel hvis de har dårlig språk, kan de være redde for å ikke forstå, mange synes det er skummelt å skulle bestemme. Men når det er noen arrangementer og de skal ta med mat, da bidrar alle. Folk bidrar med det de kan. Det er erfaringen vi har fått, holdningen vi har fått.

Også beboerinformanter som selv har innvandrerbakgrunn og som har barn i skolealder forteller at foreldres norsknivå kan ha betydning for deltakelse. En sier dette:

Selv om folk vil prate [på for eksempel skolemøter], holder de seg litt tilbake hvis det er ti stykker som snakker veldig bra. Folk tenker kanskje at 'Å nei, kanskje jeg sier noe feil'. Det er sånn med meg også.

Utfordringer med adferd

I tillegg til språkutfordringer og manglende oppfølging i hjemmet, beskrives også utfordringer knyttet til adferd i skolemiljøet. Blant annet trekkes det frem at kulturelle forskjeller i barneoppdragelse kan gi utslag i adferd på skolen. En av de de skoleansatte sier f.eks. følgende:

Vi har en del utfordringer, med adferd. Vi har endel barn som har det litt fritt i forhold til oppdragelse. Smågutter for eksempel – den norske oppdragermodellen der er det 'tight' til å begynne med, de skal lære, og så slippes det løs etter hvert. Men i noen andre miljø er det fritt når man er liten og så strammes det inn etter hvert. Vi har en del prinser som tror de kan gjøre som de vil.

Det presiseres at atferdsproblemer er sammensatte og ofte kan henge sammen med utfordrende hjemmesituasjoner, traumer, eller andre forhold. Skoleansatte forteller at det er en del elever som kommer fra sårbare familier der foreldrene er traumatiserte og/eller elevene selv kan ha traumeerfaringer. En ansatt på Øvre Slettheia:

Det er behov for traumebevisst omsorg – det er mange som har behov for det. Det har for eksempel vært en del flyktninger som er bosatt her.

Atferdsutfordringer forekommer på alle skoler, men informantene fra skolen har inntrykk av at omfanget er større i områder med levekårsutfordringer.

Sammensatte behov

Utfordringene som gjør seg gjeldene for skole- og læringsmiljø innebærer at de ansatte må følge opp på en rekke områder og har mye samarbeid med andre offentlige tjenester som blant annet barnevern og PPT. Noen av de skoleansatte på Øvre Slettheia som vi snakket med spøkte om at de nesten jobber som 'omsorgsarbeidere' på grunn av alt de må følge opp rundt elevene. Arbeidsoppgaver i denne sammenheng er for eksempel bistand til foreldre med oversetting av brev og informasjon og koordinering av fritidsaktiviteter i området, m.m. Noen av de ansatte gjør mye for å koordinere ulike aktiviteter, hjelper til med å oversette for foreldre og sørger for at de kommer på møter.

En ansatt:

Det er mange som benytter seg av tilbudene [fritidstilbud] når vi er på. Vi snakker med foreldre, 'kan de kjøre med deg', det er viktig å sikre hele greia. Her kan vi ikke bare sende en lapp til foreldrene. Vi er mange voksne, alle tar tak. Det blir nødt til å bli sånn.

De ansatte i skolen er opptatt av at et fungerende foreldresamarbeid er avgjørende for å lykkes, og at det derfor er viktig at skolen sørger for å følge opp og informere foreldrene.

Samtidig er det en balansegang mellom hva som er skolens roller og oppgaver og andre arbeidsoppgaver, denne balansen beskrives av enkelte som særlig presset i områder med levekårsutfordringer. Et par av informantene trekker frem viktigheten av å holde fokus og trykk på skolens primæroppgaver. En skoleansatt på Nedre Slettheia sier:

Vi er en skole som skal drive med læringsarbeid og ikke sosialarbeid. Vi skal selvfølgelig hjelpe foreldre med oppdragelse og dannelse av barna, men ikke løse sosiale vansker i hjemmene. Lære elevene å lese, nytt språk. Det å få opp leseferdighetene, det har vi jobbet mye med.

Når det gjelder hvorvidt skolen klarer å ivareta elevenes behov svarer de ansatte i skolen at det er vanskelig å svare på, da behovene er så sammensatte. En ansatt sier følgende:

Det tør jeg ikke si. Det tror jeg ikke noen tør å si. Det er så mye skjulte behov som vi ikke ser. Men poenget er at det er en veldig positivitet, samarbeid med foreldre, skole, helsestasjon og tillit. Og så vil man så gjerne bare gjøre så mye mer.

Skoleansatte på Nedre Sletthai forteller at det i alle klasser er elever med sammensatte faglige utfordringer, og at antall elever er såpass stort at det fordrer en større grad av klasseinnsats, snarere enn individtiltak, det vil si at skolen i større grad må ha flytende ressurser og inkludere alle i klassen. Flytende ressurser kan for eksempel være lesekurs,

mattekurs og særskilt norsk. Det kan også være sosialpedagogiske ressurser til bruk for å forbedre klassemiljøet eller rundt grupper av elever.

Når det gjelder læringsmiljø på skolen opplever skolen på Nedre at læringsmiljøet på deres skole er bra. De presiserer at det hele tiden er utfordringer å jobbe med, men at de har dyktige medarbeidere som er flinke til dette. Skolen forteller at de normalt skårer litt lavere på nasjonale prøver enn andre skoler. Det er relativt stor forskjell på resultatene mellom elevene fra Øvre og Nedre Slettheia skole, med unntak i engelsk. I engelsk gjør elevene fra Øvre det like bra som elevene på Nedre Slettheia. I lesing har skolen på Nedre enkelte år skåret over gjennomsnittet på lesing.

Skolen på Nedre forteller at de opplever å jobbe med målene i kunnskapsløftet på lik linje som andre skoler, men med noen forenklinger. Faglige forenklinger innebærer at skolen i større grad enn mange andre skoler må bruke tid på å lære elevene innholdet i dagligdagse og faglige ord og begreper. Skolen forteller at de legger nivået litt lavere for å sørge å få alle med, heller enn å legge det for høyt og risikere å miste mange. Skolen forteller at de med ny læreplan og dybdelæring håper å treffe enda flere elever på deres eget nivå.

Skolen på Øvre forteller også om et godt læringsmiljø og et høyt læringstrykk på skolen. Samtidig forteller de at språkutfordringer og sosial ulikhet gjenspeiler seg i læringsmiljøet og får betydning. Likevel opplever de mye mestring og faglig vekst hos elevene, og forteller at mange elever er veldig motiverte for å gå på skolen og å lære. Ansatte forteller at det er en liten skole (1.-4. trinn) og trekker det frem som en positiv faktor, blant annet i form av at det blir oversiktlig for barn og voksne, «alle kjenner til alle». Skolen forteller at de har stort fokus på at de voksne skal være gode språkmodeller. Det er et stort fokus på lesing og leseforståelse på alle trinn, og blant annet jobber de med å konkretisere ord og begreper. En ansatt forteller at de gjennomførte en undersøkelse for noen år tilbake (T1, T2, T3 jfr Thomas Nordahl og LP-modellen) som viste at skolen skåret veldig høyt på trivsel blant barna, men at det faglige nivået ikke samsvarte helt med det. Skolen ble da utfordret på å utnytte det faktum at barna trives, til å få frem det faglige potensiale i enda større grad. De har blitt mer bevisste på viktigheten av å formulere mål for det de gjør og for det barna skal lære, og at barna må være klar over «hvor de skal, og hvorfor».

Foreldres erfaringer med skole- og læringsmiljø

Fem av beboerne vi har snakket med har barn som går på en av skolene på Slettheia. Foreldrene beskriver skole- og læringsmiljøet som relativt bra, men at det varierer mellom klasser. I noen klasser er det en del uro. Samtidig opplever foreldrene at skolen og lærerne gjør en god jobb. Foreldrene vi har snakket med er i stor grad fornøyd med skolen. Flere trekker bl.a. frem fokuset på språk som positivt og mener at også elever som ikke har språkutfordringer har nytte av dette. Flere presiserer at de ikke ville ha byttet skole dersom det hadde vært et alternativ. Noen utsagn fra foreldre angående skolen:

Det sosiale miljøet, det er veldig bra og hvis det skjer noe så er lærerne veldig flinke. Alle jobber tett for å gjøre det bedre. Er veldig fornøyd med læreren i xx klasse. Er veldig bra og flink, hvis vi skal spørre om noe, får vi hjelp. Veldig flink, har vært heldig. [...] Det har mye å si med kommunikasjon, har mye å si det foreholdet til lærerne.

Skolen gjør en ekstrem innsats her oppe. Herregud altså. Skulle ønske jeg gikk på den skolen da jeg var mindre.

En av de andre foreldrene forteller at det i klassen til hennes barn er en del uro:

De lærerne er så flinke. Det er noen gutter i klassen som er villbasser, klarer ikke å sitte stille. Xx blir usynlig i den settingen. [...] Hvis de bare hadde hatt flere midler. [...] De er veldig presset, så mange elever. Men det handler om sammensetningene, språk, oppdragelse, det å høre på beskjedene. Har vært mye utagering. [...] Det preger klassemiljøet.

Informanten mener skolen gjør en god innsats og at hun i stor grad er fornøyd med skolen.

Jeg har et veldig godt inntrykk av skolen. Sammenligne med det venninner forteller, jeg ville aldri byttet.

Foreldrene forteller også at det kan være utfordrende å engasjere foreldre og at det til tider kan være dårlig oppmøte på felles arrangementer:

Har prøvd å arrangere sosiale ting i klassen, men det er noen få som kommer. Kan kanskje skyldes det at de har mange søsken eller er aleneforeldre. For eksempel er de forsøkt arranger akedag, grille pølser i mørket med lommelykt, spillekveld, men det er vanskelig å engasjere folk.

Skolens betydning

Mange av informantene påpeker at forholdene på Øvre Slettheia er små, og at ettersom skolen er relativt liten og ligger nært hjemmene, gir dette foreldrene oversikt og god kjennskap til de ansatte på skolen. Dette er med på å gjøre foreldrene trygge på skolen, og gjør at terskelen for å ta kontakt blir lavere.

Terskelen er lav her, og det ligger i at det er lite og trygt, foreldrene kjenner for eksempel alle lærerne. Vi må være veldig på tilbudssiden – vi er langt på vei et omsorgssenter – det er sårbare familier og barna trenger tydelige voksne og voksne som kan sette grenser..

Skolen er en integreringsport til samfunnet, familiene har en oversikt, de tør å komme, de har veldig tillit [til skolen] og er uredd i møte med skole.

Ansatte ved begge skolene forteller at samarbeidet med foreldrene fungerer best når elevene går på skolen på Øvre Slettheia (1-4), og at samarbeidet er vanskeligere når elevene bytter skole til Nedre Slettheia i 5. klasse. Selv om avstanden fra Øvre til Nedre ikke er veldig lang, mener de vi har intervjuet at den økte avstanden fører til dårligere samarbeid med foreldrene som bor på Øvre Slettheia.

Da datainnsamlingen for denne undersøkelsen ble gjort pågikk det en prosess der det skulle avgjøres om skolen på Øvre Slettheia skulle legges ned og alle elevene flyttes til Nedre. Informantene, både skoleansatte, beboere og øvrige ansatte, var derfor svært opptatt av denne tematikken. Et fremtredende argument for å beholde skolen på Øvre var at den korte avstanden er viktig for foreldresamarbeidet og at foreldresamarbeidet er viktig for skole- og læringsmiljøet, samt i et integreringsperspektiv. I tillegg ble skolens positive rolle for nærmiljøet trukket frem som viktig. Et annet argument er at en liten skole kan være positivt i forhold til å se barna og deres behov. Et fremtredende argument for å slå sammen skolene var at det i et integreringsperspektiv er uheldig å samle en såpass stor andel elever med språkutfordringer på en liten skole. I tillegg forteller flere at 5. klasse, da elevene fra de to skolene skal slås sammen, er svært krevende og at det tar lang tid å få til et velfungerende skole- og læringsmiljø.

En annen faktor som trekkes frem som positiv ved skolen på Øvre er, er etableringen av skolen og barnehagen som en enhet – oppvekstsenteret på Øvre Slettheia. Flere av de ansatte og beboere med barn i skolealder mener omleggingen til et enhetlig oppvekstsenter har vært positivt, og bidratt til mer smidig overgang mellom barnehage og skole ved at ledelsen er styrket, og at det er et tett samarbeid mellom foreldre, helse- sykepleier og oppvekstsenteret.

En annen positiv faktor som trekkes frem av ansatte på Øvre er at foreldrene har høy grad av tillit til skolen og lærerne. Enkelte mener at foreldrene gjerne kunne stilt litt mer krav:

Foreldresamarbeidet er bra, opplever at det er mye tillit til skolen, veldig mye tillit til de voksne på skolen. Nesten litt for mye, foreldrene stiller ikke så mye krav og vet ikke hva og hvor mye som kan kreves.

Både ansatte fra skolen og beboere forteller at skolen på Øvre har en helt sentral rolle i nærmiljøet og for elevene. For en del av barna er skolen den eneste arenaen de har utenfor hjemmet. Det arrangeres en rekke aktiviteter på skolen og mange av elevene leier skolen til bursdagsfeiring og til andre sosiale sammenkomster. Flere beskriver skolen som et 'bydelssenter' og som svært viktig for nærmiljøet.

Hvilke tiltak er det behov for

Skolen ønsker seg først og fremst mer ressurser slik at de kan ansette flere lærere. Det påpekes også at det er et stort behov for kompetanse på traumbasert omsorg. En av informantene forteller for eksempel følgende:

Det er behov for traumebevisst omsorg – det er mange som har behov for det. Det har for eksempel vært en del flyktninger som er bosatt her.

Flere av informantene er opptatt av at skoler i områder med levekårsutfordringer relativt sett kommer dårlig ut med den nye lærernormen og at omlegging av tilskuddsordninger har gjort at skolene i levekårsutsatte områder får mindre i tilskudd. De skoleansatte erfarer at lærernormen først og fremst har ført til økt antall lærere i mer ressurssterke områder:

Og så er det lærernormen, selv om de 'andre' skolene har fått flere har ikke vi fått mer eller flere lærere. Står på stedet hvil.

Det påpekes at det er positivt å styrke skolene med flere lærere generelt, men at skoler bør tildeles ressurser ut fra hvilke utfordringer som gjør seg gjeldene i det enkelte området og at dette er sentralt for å kunne tilby et likeverdig tjenestetilbud for alle.

Vi kan ikke være så rettfærdige at det blir urettferdig. Når du først har fått områder som dette, må de få mere ressurser. Kan ikke bare telle antall unger. Det må være en utjevning. Og tverrfaglighet.

3.3.3 Andre tiltak

På spørsmål om hva slags innsats som bør prioriteres i området trekker ansatte fra Familien hus frem betydningen av tiltak rettet mot foreldre. Informanten forteller om et kurs som har blitt arrangert for mødre på Øvre Slettheia, kalt Flexid-kurs. På Flexid-kurs jobbes det med ressurser og utfordringer knyttet til det å leve i to kulturer. Krysninger mellom det som forventes "hjemme" og "ute". Hensikten er å bidra til trygg identitet for barn og unge som vokser opp i Norge, gjennom å skape refleksjon og forståelse hos mødrene. Informanten forteller at kurset fikk låne lokaler på skolen, og at det at det ble arrangert i nærområdet er avgjørende for deltagelse.

Flexid er et temabaserte kurs over åtte ganger. Vi kom så vidt i gang med det og hadde hanket inn ni mødre til nytt kurs. På grunn av kommunesammenslåing er det usikkert om det blir videreført eller ikke. Kurset arrangeres av psykolog, sosionom og sykepleier, og vi fikk låne skolen. Det funket så bra og spredde seg. Sånne ting, må videreføres.

Et annet tiltak i området som særlig beboere forteller om, samt skolen på øvre og Familiens Hus, er «mødregruppen på Slettheia». Mødregruppen holder til på Øvre Slettheia og er et lavterskeltilbud/-møtested for kvinner og barn. Tiltaket ble opprettet i 2007 i forbindelse med at det var mange hjemmевærende mødre i området som var lite aktive utenfor hjemmet. Tiltaket støttes økonomisk av kommunene og basert på et samarbeid skolen. Det er ifølge beboere og personer tilknyttet mødregruppen hovedsakelig kvinner med innvandrerbakgrunn som benytter seg av tilbudet. Mødregruppen beskrives som en arena for relasjonsbygging og sosialisering, i tillegg til å være en arena der deltakerne kan snakke om tema som barns oppvekst, skole og annet deltakerne er interessert i og/eller har spørsmål knyttet til. Den relasjonsbyggende funksjonen gruppen har trekkes

frem som særlig positiv, og det at tilbudet arrangeres i nærområdet beskrives som en viktig faktor for oppslutning. Noen utsagn om mødregruppen:

Den er så viktig! For eksempel med tanke på nytilflyttede gjør den at de blir kjent i nærmiljøet, det er alltid de som bor der som de vil treffes der. Det er så avgrenset det området. Toppen. Da er det en fin plass å bli kjent. De som bare kan sitt hjemmespråk kan snakke sitt hjemmespråk. Er ikke så lett å bare ringe på til noen på døra, men da kan de kjenne hverandre igjen på skolen og i skolegården.

De snakker sammen, hjemmeværende kvinner får et sosialt liv, barna ser at de har noe til felles, at mødre er sammen, blir et godt bånd.

Tror noen mødre sliter med grensesetting. Legge seg, skolemat, får ikke fulgt opp nok. Får ikke med seg informasjon grunnet språk, får det ikke med seg helt det som blir formidlet. Muntlig hjelper, men skriv i sekken er vanskelig. Har sett det lenge, men det jeg syns er bra med mødre gruppa, vi kan snakke om hva som har skjedd den siste uken.

Da datainnsamlingen for denne undersøkelsen pågikk hadde kommunen, ifølge aktører vi var i kontaktet med, varslet om at det vurderes om den økonomiske støtten til å drifte mødregruppen skal avsluttes og det var derfor usikkert om mødregruppen vil videreføres. Flere var opptatt av at dette var svært uheldig. Noen av beboerinformantene peker på at det også kunne vært hensiktsmessig å opprette noe for fedrene/en «fedregruppe» for å i større grad få fedrene på banen.

3.4 Oppsummering

Slettheia skårer lavt på levekårsutfordringer som inntekt og utdanning, og høyt på faktorer som andel barn i fattigdom. Det er også en høy andel innvandrere i området. Levekårsutfordringene er mer uttalte på Øvre enn på Nedre Slettheia. Vi finner at bomiljøet på Slettheia er variert. Boligprisene er lave, og gir mange en inngang til boligmarkedet. Det er mange som bor i bolig de eier og en del som bor i bolig de leier. Beboerne beskriver at det er mangler knyttet til vedlikehold. Dette knyttes særlig til at beboere ikke har økonomi til å pusse opp eller ikke prioriterer dette. Det er også utleiere som ikke prioriterer oppussing av leiligheten sin. Det oppfattes som en utfordring at noen av familiene som leier blir presset til å flytte, dette skaper ikke minst utfordringer dersom familien får bistand fra velferdstjenester i nærområdet.

Mange av beboerne vi har vært i kontakt med gir uttrykk for at de trives godt i området. Majoriteten er fornøyd med boligen sin og oppfatter naboskapet som bra. I enkelte av borettslagene har det vært konflikter knyttet til oppussingsprosjekter. Beboerne beskriver noen utfordringer knyttet til rus og psykisk uhelse i bomiljøet. Disse utfordringene er i stor grad knyttet til enkeltpersoner og bestemte leiligheter/hus. Utfordringer av denne typen trekkes særlig frem som uheldig for barna.

Både beboere og ansatte opplever området som relativt trygt. Den kriminaliteten som finns er særlig knyttet til rus. Informantene opplever at Slettheia har et dårlig omdømme, men beboerne kjenner seg i liten grad kjenner igjen i dette.

Vi finner at Øvre Slettheia har gode uteområder for barn til lek og utfoldelse, men at det er behov for flere/bedre uteområder for barn på øvrige områder på Slettheia. Det finnes en rekke ordinære idrettsaktiviteter i Vågsbygd, men relativt få barn og unge fra Slettheia deltar i disse. Økonomi, geografisk mobilitet og kulturelle faktorer bidrar til å forklare lav deltakelse. Det er imidlertid etablert ulike aktiviteter på Øvre Slettheia som er tilpasset de lokale forholdene. Aktivitetene er populære og fylles raskt opp.

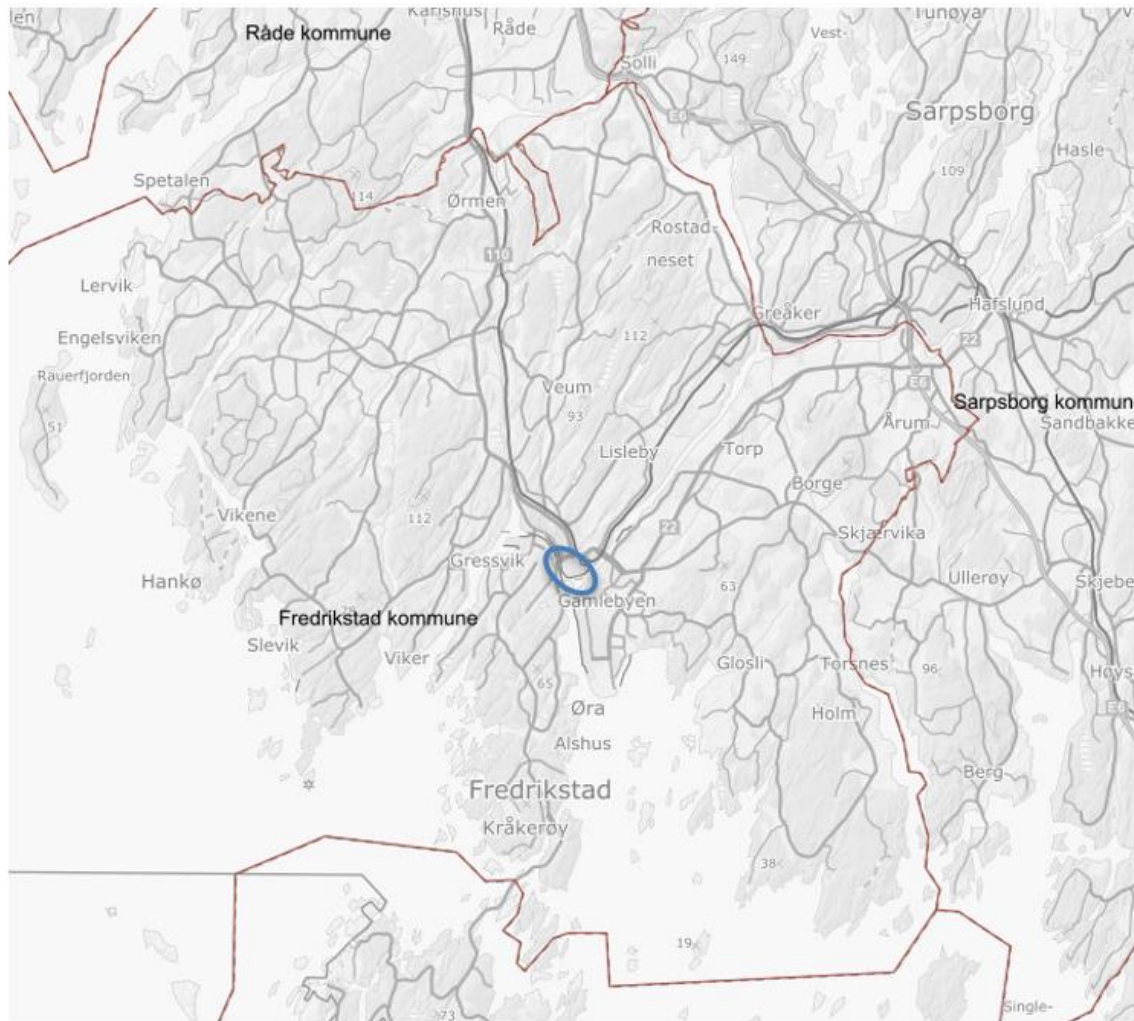
Skole- og læringsmiljøet preges til dels av at skolene ligger i et område med levekårsutfordringer. Utfordringer som særlig trekkes frem er språkutfordringer blant elever og foreldre, utfordringer med adferd og manglende/begrenset oppfølging fra hjemmet. Samtidig jobber skolene systematisk med utfordringene og beboere/foreldre er i stor grad fornøyd med skolen. Blant annet trekker skolen og beboere/foreldre frem lærenes kompetanse som positive, at det er små forhold og kort avstand fra skole og hjem, en åpen-dør praksis overfor foreldrene og stor grad av tillit.

Skolene mener behov for ressurser i form av flere ansatte og styrket kompetanse på traumebasert omsorg er viktig. Både beboere og ansatte mener skolen har en svært viktig rolle i nærmiljøet og nærmest fungerer som et bydelssenter/flerbrukssenter. Flere mener nettopp det siste er viktig i et område som Slettheia der barn og unge er lite mobile.

4 Erfaringer på Holmen-Trosvik i Fredrikstad

4.1 Innledning

4.1.1 Fredrikstad

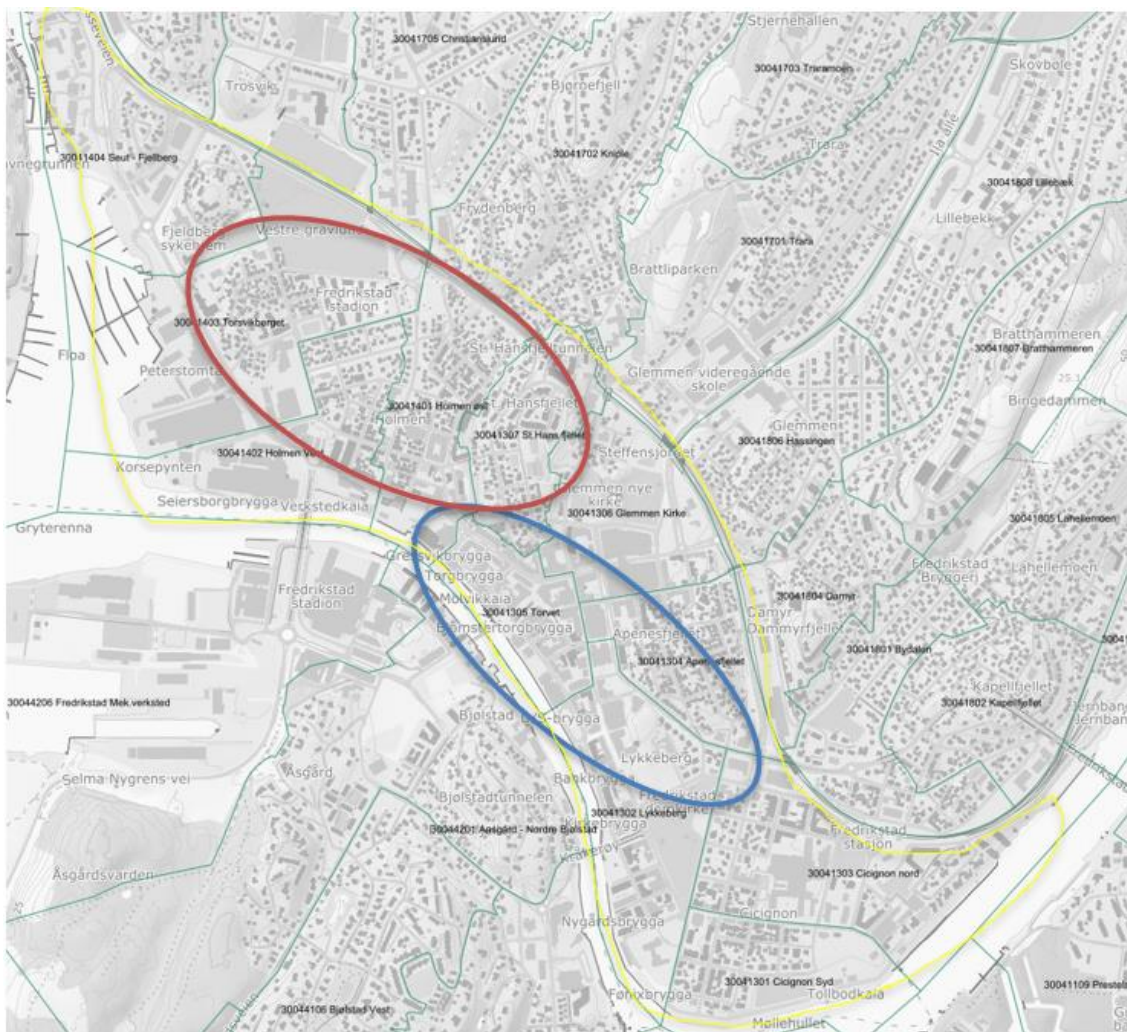

Figur 1. Kart over Fredrikstad kommune med tilgrensende kommuner. Den blå ellipsen angir bysentrumet. (Hentet fra kart.ssb.no)

Byen Fredrikstad ligger ved utløpet av Glomma i det tidligere Østfold fylke, og kommunen avgrenses av Råde kommune i nord, Sarpsborg i nordøst og øst, Hvaler kommune i sør og Oslofjorden i sør og vest. Byen ble grunnlagt på femtenhundretallet som en festningsby, men det var ikke før i siste halvdel av attenhundretallet at etablering av særlig sagbruk og teglverk bidro til å gjøre dette til en av Norges viktigste industribyer, der også steinindustri og mekanisk industri ble viktige næringer. Byens mekaniske industri har i likhet med resten av landet opplevd betydelig tilbakegang de siste tiårene, men fortsatt står for eksempel matindustrien sterkt, med bedrifter som Brynildsen, Mills og Stabburet som store arbeidsgivere.⁸

⁸ Fredrikstad. Hentet 9. mars 2020 fra <https://no.wikipedia.org/wiki/Fredrikstad>.

Med de nye kommunegrensene (fra 1. januar 2020) er Fredrikstad Norges tiende største kommune, med et innbyggertall på 82 385.⁹ Befolkningen er økende, og SSB anslår at innbyggertallet vil ha passert 90 000 innen 2030.¹⁰

Figur 2. Byområdene Sentrum syd og Sentrum vest i Fredrikstad tegnet opp med gul linje. De sentrale sentrumskvartalene befinner seg stort sett innenfor den blå ellipsen. Holmen-Trosvik er omtrentlig avmerket med den røde ellipsen. Kartet er hentet fra kart.ssb.no.

4.1.2 Byområdet Holmen-Trosvik

Kartet i Figur 2 viser Fredrikstad sentrum med tilgrensende byområder. Bydelen Gamlebyen er i hovedsak den gamle, opprinnelige festningsbyen, og ligger på østsiden av Glomma, så vidt synlig i nederste høyre hjørne av kartutsnittet i Figur 2. Det nye industribyensentrumet ligger på motsatt side av elva og litt lenger ned, langs Glommas vestlige løp rundt Kråkerøy. De sentrale sentrumskvartalene i byen utgjøres av grunnkretsene Torvet, Glemmen kirke, Apenesfjellet og Lykkeberg.

Byområdene Sentrum syd og Sentrum vest utgjør sammen det området på kartet som avgrenses av jernbanelinja i nord, Fredrikstadbrua i øst (nederst i høyre hjørne av kartet), og Glomma i sør og vest. Det er altså snakk om grunnkretsene (regnet fra nordvest og

⁹ Fakta om befolkningen. Hentet 9. mars 2020 fra <https://www.ssb.no/befolkning/faktaside/befolkningen>.

¹⁰ Kommunefakta Fredrikstad. Hentet 9. mars 2020 fra <https://www.ssb.no/kommunefakta/fredrikstad>.

sørøstover), Seut-Fjellberg, Trosvikberget, Holmen vest, Holmen øst, St. Hansfjellet, Glemmen kirke, Torvet, Apenesfjellet, Lykkeberg, Cicignon nord og Cicignon syd.

Byområdet Sentrum syd og Sentrum vest (heretter Sentrum syd/vest) er ikke som sådant et utsatt område, da det omfatter blant annet de velstående villastrøkene på Cicignon og nybygde «penthouse»-type blokkbebyggelse langs Glomma i Lykkeberg-kretsen. Cicignon omtales av en informant i eiendomsbransjen som

et eldre, gammelromantisk område med gamle, ærverdige villaer. Disse er veldig populære, for langt tilbake var de i nærheten av jernbanen, sykehuset og Gamlebyen.

Det er først og fremst de to Holmen-kretsene og Trosvikberget¹¹ som er å regne som «utsatte», både om man ser på kommunens levekårsundersøkelser (Levekårskartlegging fra Fredrikstad kommune, 2019)¹² og ut fra den allmenne oppfatning blant byens innbyggere, inklusive våre informanter. For å få meningsfulle samtaler med informantene, var det dette området, som vi som regel henviste til som «Holmen-området» eller «Holmen-Trosvik», som vi i denne rapporten anser for å være det utsatte byområdet. Holmen-Trosvik grenser direkte mot det som oppfattes som sentrum i byen.

Holmen-Trosvik er et gammelt arbeiderstrøk, trolig vokst fram i takt med utviklingen av mekanisk og annen industri langs Vest-elva. Det er mye eldre trehusbebyggelse av varierende standard og tilstand; alt fra det nyoppussede og godt vedlikeholdte, til det direkte falleferdige. En av beboerne i bydelen beskriver:

Det har jo vært en endring de hundre åra som har vært. Det ligger en fabrikk her, Sleipner, det er vel en av byens eldste fabrikker, og det har vært arbeiderboliger i tilknytning til fabrikker. Vi har en annen fabrikk som ligger her, litt industriområde lenger borte, så det har jo båret preg av gammel arbeiderklasse. Det er klasseskiller her, ser man på boligene, noen er firemannsboliger, og så har man villaer innimellom. Også enda eldre boliger og bygninger som må være fra 1800-tallet, som liksom vitner om storhetstid. Og bittesmå hus, trehus som er typisk arbeiderklasse.

På tomte der den gamle Fredrikstad stadion lå, har det i løpet av de siste sju-åtte årene blitt oppført flere boligblokker med selveierleiligheter. På Holmen/Seut er rundt 30 prosent av boligmassen blokkleiligheter. Byområdet har den laveste andelen eneboliger i kommunen; kun 20 prosent. Den resterende halvparten boliger er i småhusbebyggelse (Levekårskartleggingen, 2018).

Holmen-Trosvik avgrenses som sagt av jernbanen i nord og Glommas vestre løp i sør, og langs begge disse aksene går det hovedveier. Stamvei 110, Mosseveien, er hovedveien nordvestover mot E6 til Moss og Oslo, og denne går langs jernbanetraseen. I tillegg går det en trafikkert vei langs elva, som løper sammen med Mosseveien i nordvest, og blant annet mater denne med store deler av biltrafikken fra Kråkerøy.

Langs elva er det fortsatt et industriområde med blant annet Brynildsen, håndverksbedrifter og bil- og båtforhandlere. Det er to matbutikker i området. Den østlige delen av Holmen grenser inn mot sentrum, med et sykehjem og eldrecenter inn mot sentrumskvartalene.

Det er ingen offentlige tjenestetilbud i området; St. Hansfjellet barnehage ligger rett øst for Holmen. Skolebarna på Holmen-Trosvik sokner til barneskolene Trosvik og Trara, som begge ligger nord for jernbanen. Kvernhuset ungdomsskole ligger opp til tre kilometer nord for de sydligste boligområdene på Holmen. Alle disse tre skolene har en blandet

¹¹ Trosvikberget er feilstavet i kartet, der det er angitt som «Torsvikberget».

elevmasse; dels barn fra lav- og middelinntektsfamilier på Holmen-Trosvik, og dels barn fra middelinntektsfamilier fra villaområdene nord for jernbanen og Mosseveien.

Befolkning	Økonomi	Område
Barneandel	Medianinntekt etter skatt	Utflyttinger
Innvandring	Personer i lavinntektshusholdninger	Barneutflyttinger
Lav utdanning	Barn i lavinntektshusholdninger	Andel leide boliger
Høy utdanning	Registrert arbeidsledighet	Boligtyper
Ikke oppnådd kompetanse	Registrert ungdomsledighet	
Barn med enslige foreldre	Mottakere av AAP	
Antall aleneboere	Sosialhjelpsmottakere	
Unge uførepensjonister		

Figur 3. Indikatorene i levekårskartleggingen.

Fredrikstad kommune lager annethvert år en levekårskartlegging, der de ulike levekårssonene rangeres etter 19 ulike indikatorer, som er gruppert i tre hovedkategorier, se Figur 3.¹³ Avgrensning og navnebruk på levekårssonene som benyttes her, sammenfaller ikke med SSBs grunnkretser slik de framkommer i kartet i Figur 2, men den levekårssonen som er omtalt som Holmen/Seut utgjør omtrent det byområdet som ovenfor er kalt Holmen-Trosvik.

Holmen/Seut har høy innvandrersandel (29,7 prosent), befolkningen her ligger nest høyest i byen med andelen med lav utdanning (37,8 prosent), andelen 21-29-åringer uten fullført yrkesutdanning eller studiekompetanse etter fem år er 43,5 prosent, andelen barn med enslig forelder er 39,3 prosent og høyest i byen, andelen unge uførepensjonister er 6,6 prosent (n=1 346 i Fredrikstad). I kartleggingsrapporten er det utarbeidet en samleindeks basert på 12 av de 19 indikatorene, og her skårer Holmen/Seut høyest i kommunen, med 37,33 poeng av 40 mulige. Likevel har 29 prosent av 30-39-åringene høyere utdanning, noe som i noen grad indikerer at området er i forandring.

Levekårskartleggingen viser en svært skjev geografisk fordeling av barn i lavinntekts-husholdninger, målt etter EU-standarden «EU-60», det vil si hushold med lavere inntekt enn 60 prosent av medianinntekten i kommunen. I 2016 tilhørte halvparten av barna i Holmen/Seut lavinntektsgruppen, dog med en nedgang til 46 prosent i 2018. Trolig er inntekten i noen grad relatert til familietyper, for 40 prosent av barna på Holmen/Seut bor med bare én forelder.

4.1.3 Velferdstjenestenes kjennskap til levekårsutfordringene i området Holmen-Trosvik

Kommunale aktører som har kjennskap til området beskriver Holmen-Trosvik som et sammensatt område. En av disse informantene sier følgende:

Holmenområdet har vært utbedret, og da blir det flere norske familier. Kommunen solgte mange kommunale boliger. Men mange her leier fortsatt dårlige leiligheter. [...] Det er lite rus, men en del fattigdom. Mange er under utdanning eller på tiltak. Selv om tallene blir bedre, er det fortsatt mye å gå på.

¹³ Levekårskartleggingen 2018 – et virkemiddel for å nå langsiktige mål. Fredrikstad kommune, 2019. Hentet 10. mars 2020 fra <https://www.fredrikstad.kommune.no/globalassets/dokumenter/kmb/barekraftig-samfunn/levekarsskartleggingen-2018.pdf>.

Kommunens SLT/SALTO-kordinator beskriver forskjellene på byområdene i kommunen slik:

Cicignon [...] er tradisjonelt et fornemt område. Men Cicignon skolekrets inneholder både de rikeste og de fattigste i byen. [...] Det er sosioøkonomisk marginalisering på Holmen. [Det er] på økonomi, arbeidsliv, bolig at noen sliter.

Informantene våre fra velferdstjenestene har i varierende grad spesifikk kunnskap om de enkelte byområdene. Blant annet gir informanten fra NAV gir uttrykk for at det er behov for mer data som viser geografisk fordeling av mottakere av ytelser og tjenester. Blant annet med tanke på å kunne utforme tiltak rettet mot de ulike lokalsamfunnene.

NAV Fredrikstad har kun klientbaser, men ingen områdestatistikk eller liknende. Vi ser derfor ikke uten videre geografiske sammenhenger, eller andre trender og tendenser. [...] Vi har mange erfaringer og refleksjoner ut fra egne prosjekter og kartlegginger gjennomført gjennom årene, men disse dataene er for ufullstendige alene.

I NAV påpekes det at når det gjelder tilgang på statistikk og analyse, er det flere kilder til informasjon, både statlige og kommunale, men at det kan være krevende å gjøre utvelgelser og sammenstillinger av disse. Det er blant annet ulike tidsakser, tellemåter og gyldighetsperioder.

Generelt beskrives fattigdomsproblemene i Fredrikstad som å ha sammenheng med arbeidsledighet hos flyktninger/innvandrere og arbeidsledighet som følge av post-industrielle utfordringer. En ansatt i kommunen beskrev hvordan arbeidsledighet og andre levekårsutfordringer kan prege familier i generasjoner:

Dette er et postindustrielt fylke. Fattigdom kan gå i arv i flere generasjoner, og det er vanskelig for en ungdom å snu den trenden. Sosial arv påvirker skoleprestasjoner, tilknytning til yrkesliv og mye annet. I fattige familier er det ofte mye annet også. Sykdom, bolig, en hel del ting som er gjensidig forsterkende. Alle de tingene bidrar til en låst situasjon.

Noen av informantene viste til hvordan utviklingen på arbeidsmarkedet skaper vansker for utsatte grupper, og kanskje særlig for innvandrere. For mange kan det å skaffe seg jobb etter ankomst til landet ta svært lang tid.

Mange tar grunnskole [...], men det er et langt lerret å bleke. Introprogrammet er ikke nok til å gjøre dem oppegående, særlig med språk. Men de kommer i jobb etter hvert. [...] Det er for lite sånn type arbeid som de kan få. For å jobbe i pleie og omsorg kreves at man er god i norsk. [...] I Fredrikstad kommune må du ha yrkesutdanning eller noe slikt for å få jobb, eller du må ta det i jobben. Jobb i industrien krever prosessutdanning.

4.2 Boforhold og bomiljø

I dette avsnittet beskriver vi befolknings sammensetning, eieforhold, flyttemønster og boligmarkedet i området. Vi beskriver også beboernes erfaringer når det gjelder vedlikehold og gjengir noen informantuttalelser om boligpolitikken i kommunen.

4.2.1 Blandet bomiljø

Boligene på Holmen-Trosvik består som nevnt av småhus, eneboliger og blokker. De fleste boenhetene er selveide, det er få borettslag. Andelen hushold på Holmen/Seut som leier boligen sin er hele 44 prosent, noe som er suverent høyest i kommunen (Levekårskartleggingen, 2018).

Både stor variasjon i bygningsmasse og blandingen av selveide og leide boliger bidrar til en sammensatt befolkning i området. En av beboerne vi intervjuet beskriver bomiljøet slik:

Det er en blandet alderssammensetting her, litt fordi det har vært bygd på forskjellige tider. God andel barnefamilier. Litt variasjon. Både sosial variasjon og i familiestruktur, men mest familier og ikke så mange single enheter. Siden det er enmannsboliger og ikke leie. Akkurat her er det nok eide boliger, og i noen av disse nyere byggene er det noe 2-3-mannsboliger og mer utleie.

Per i dag er det trolig riktig å si at Holmen-Trosvik har et blandet bomiljø. En av beboerne sier det sånn:

På Holmen er det veldig ressurssterke unger som er naboer med en flerkulturell familie med åtte unger i en utleiebolig. Men det er også ressursvake norske; det kan være folk som er trygda med lite å rutte med.

Enkelte av informantene fra skolen og frivillig arbeid kommenterte at noen av familiene bodde trangt. Dette kan dels føre til at noen barn kan slite med å finne arbeidsro til å få gjort lekser, og dels i at ungdommer trekker ut av hjemmet og inn mot sentrum på kveldstid.

Det later til at utleiemarkedet på Holmen-Trosvik for en stor del utgjøres av gammel bygningsmasse som kjøpes av mindre eiendomsutviklere, og her bygges det ofte om til mindre boenheter med relativt lav standard med tanke på utleie.

Det er en del private utleiery, og det er alt mulig, fra to- til ti-mannsboliger. Dette er til dels ombygde eneboliger hvor de har trøkka inn maks antall leiligheter. Og NAV kommer med støtte, så mange spesialiserer seg på utleie til NAV-klienter og lavtlønna folk. Utleierne holder standarden nede og prisen tilsvarende nede, men det er fortsatt dyrt. Det bor 4-6 personer i små leiligheter.

Jeg tror at det er mye spekulasjon. Utleierne ser et marked, og det er eventyrlig pengemessig sett. Boligene er billige i innkjøp, og det er høy leie. Og om det blir rasert en gang imellom, så har det ikke så mye å si fordi teknisk verdi er så lav uansett.

Også noen av de nye selveierleilighetene er kjøpt opp av utleiery; her er det trolig mest snakk om privatpersoner som investerer sparepenger i en enkelt sekundærbolig.

Det er [antall] leiligheter i hele blokka, og [halvparten] av dem er utleid. De tar sånn 10 000 i måneden, for [en liten toroms]. [...] De som leier ut har kjøpt som investering. De skal bare plassere penger, og har ingen planer om å bo her.

Til tross for den høye leieandelen på Holmen-Trosvik, fant vi ikke så mange beboerinformanter som selv leier. I spørreundersøkelsen gikk vi fra dør til dør, og ringte på alle dører i de gatene hvor vi gikk. Likevel var det bare åtte av de 50 respondentene som oppga at de leier. To av disse var studenter. Fire av de som oppga at de leier var misfornøyde med boligen sin. Alle disse hadde for øvrig innvandrerbakgrunn.

I spørreundersøkelsen var et stort flertall fornøyde med boligen sin; hele 44 av de 51 respondentene var helt enige i påstanden «Jeg bor i en bolig som jeg trives i».

Gentrifiseringsprosess

Basert på intervjuene er et hovedinntrykk at Holmen-Trosvik gjennomgår en gentrifiseringsprosess. Dette skjer i to former. Dels handler det om nybyggingen av selveierboligblokkene på Gamle stadion-området, hvor det er et stort innslag av eldre beboere, og to informanter karakteriserte dette området slik:

På Holmen har du Gamle stadion med gamlinger som har solgt enebolig og kjøpt nybygd leilighet.

Byutviklinga skjer ved å fortette, rive og bygge. Det bygges nye og dyre boliger, som gir økt polarisering. Problemene med levekår blir «løst» ved at de billige boligene forsvinner. [...] [På Holmen-Trosvik] blir det forgubbing og høyere sosial gruppe. Det er en bevisst politikk om enn kanskje ikke en bevisst effekt. Det er en befolkningsforskyvning som er i full gang. [...]

Dels handler det om at de gamle arbeiderboligene kjøpes av folk med middelklasse-tilhørighet, det vil si familier der de voksne har høyere utdanning.

Det er stort sett folk som har studert og kommet hjem igjen, og liker kombinasjonen av det urbane og at det er nære sentrum og kafeer, men også det å kunne bo med hage og drivhus.

Noen av informantene, både blant beboere og ansatte i kommunen var bekymret for denne utviklingen. De var opptatt av behovet for å bevare et sammensatt bomiljø. To beboere:

Det er viktig å heve kvaliteten på boligene, samtidig som man motarbeider gentrifisering, ved å blande ulike boligtyper.

vi kunne drive nærmiljøutvikling [...], men på en måte som ikke gir gentrifisering. Det vil si, beholde et boligmarked som gir en sammensatt befolkning.

Flytting

Holmen/Seut opplevde en utflyttingsrate på 21,2 prosent per år i perioden 2016-2018, noe som er høyest i kommunen. Denne utflyttingen omfattet en høy andel mindreårige; 42,9 prosent av barna under fem år flyttet ut av området bare i 2016 (Levekårsundersøkelsen, 2018).

Det sies at det er en netto nedgang i antall leieboliger, og at en del familier flytter ut og til områder lenger ut fra sentrum. En informant tilknyttet skoleverket hadde dette inntrykket:

Det er mye folk som bor i leide boliger, og som flytter ofte, ofte til leide boliger andre steder i byen, til Trara eller Lisleby, Nøkleby eller østkanten. Og de flytter av veldig forskjellige grunner; det kan være samlivsbrudd, oppsigelse av leieforhold, de vil over i større bolig, det kan være ny samboer; alt mulig.

Det som skolen sier er at [...] det er mange utleieleiligheter hvor de med minoritetsbakgrunn blir sagt opp, så de må flytte til andre steder i byen, eller de må si opp selv.

Gentrifisering og forgubbing, som trolig også gjør seg gjeldende i sentrumsområdene, slår også ut i ansøkningen til de to barneskolene:

Trosvik [skole] har enda større ledig kapasitet [enn Trara skole], mens Nøkleby skole på Lisleby er smekkkfull.

En informant som bor i et villastrøk nord for jernbanen sier for eksempel:

Husene rundt her oppe kjøpes av innvandrere som har bodd her en stund, så de tar kneppet opp på den måten.

Innvandrerandelen lå nokså stabilt på rundt 29 prosent gjennom to-årsperioden 2016-2018 (Levekårskartleggingen, 2019). Det later også ut til å være en viss gjennomtrekk av unge, gjerne med utdanning, som har Holmen-Trosvik som sitt første trinn i en boligkarriere. I spørreundersøkelsen svarte en femtedel at de har bodd i området i mindre enn tre år. Mange av tilflytterne har innvandrerbakgrunn, og en ansatt i kommunen forteller:

Det er litt selvforsterkende. De vil bo nær de som de kjenner; somaliere og arabisktalende. Holmen-området er mest dominert av disse.

Som nevnt er det mange unge starter boligkarrieren i Holmen-Trosvik-området, og som deretter kjøper seg oppover andre steder i byen. I denne gruppen er det som sagt mange med høyere utdanning.

Det avtegner seg et bilde av et byområde med adskillig gjennomtrekk av beboere. På basis av intervjuene er vårt inntrykk er at dette i noen grad har sammenheng med at innvandrere utenbys fra flytter inn, men andre med innvandrerbakgrunn flytter ut, dels på grunn av mindre tilgang til leieboliger, og dels fordi de får råd til å komme inn på selveiermarkedet.

I spørreundersøkelsen svarte imidlertid nesten 90 prosent at de regner med å bo på Holmen-Trosvik i minst tre år framover.

4.2.2 Boligprisutviklingen i området

Boligprisene på Holmen-Trosvik er lavere enn i mange andre områder i byen, og det later til å være mange unge som kjøper sin første leilighet her. En av beboerne forteller:

Dette ble vår billett inn på boligmarkedet. Da vi endelig fikk muligheten til å kjøpe, hadde vi ikke mye å velge i. Vi hadde nok ikke valgt dette området hadde det ikke vært for at vi ikke hadde flere muligheter. Og da kjøpte vi denne boligen for 1,5 cirka, og det er ikke mye, så vi pusser opp og håper at vi klarer å få igjen de pengene når vi selger [...]. Så det er rimelige boliger, jeg vet om flere som har kjøpt bolig her som førstegangsbolig og deretter flytter vekk.

Men det ble også sagt at det ikke er på Holmen-Trosvik at man finner de rimeligste boligene i Fredrikstad. Lisleby og Sellebak ble av noen omtalt som områder med lavere priser (både kjøp og leie), og det ble også påpekt at disse har en større vekst i andelen beboere med innvandrerbakgrunn. Mens innvandrerandelen på Holmen-Trosvik som nevnt ligger nokså stabilt, økte andelen med 4,4 og 3,4 prosentpoeng for Sellebakk/Sorgenfri og Sellebak. Lisleby har for øvrig den høyeste innvandrerandelen i kommunen, 33 prosent.

De nye og relativt dyre leilighetene på Gamle stadion har en sterk verdistigning; vi ble fortalt om 15 prosent økning fra 2015 til 2016. Det er en utbredt oppfatning blant informantene om at også prisen på de eldre boligene på Holmen-Trosvik stiger raskere enn i byen og landet for øvrig.

4.2.3 Vedlikehold av boliger

Flere av beboerne påpeker at det er en del gamle og forfalne hus i området. Generelt blir utleieboligene omtalt som dårlig vedlikeholdt, men dette gjelder først og fremst småhusbebyggelsen. Noen av beboerne vi intervjuet mente at utleierne var opptatt av kortsiktig gevinst og ikke tok hensyn til behovet for vedlikehold.

En ansatt i kommunen:

Mange bor dårlig, og vil at vi skal gjøre noe med det. Mange er misfornøyde med å bo i så dårlige boliger.

Det er først og fremst i småhusområdene vedlikehold er en utfordring. I blokkene virker det som om det er såpass mange eiere blant beboerne at ytre vedlikehold blir ivaretatt:

De som leier ut, har ikke noe del i dette; de betaler bare. Eierne betaler det de skal og har ansvaret.

Selv om det er utfordringer knyttet til vedlikehold, gir informantene likevel uttrykk for at det er en merkbar oppgradering i området:

Mange unge etablerer seg med barn, og da pusser de opp husa sine. Det er nesten ingen slitte fasader lenger, og området begynner å bli pent.

I spørreundersøkelsen svarte bare 22 prosent at vedlikeholdet i nabolaget deres er «veldig bra». 24 prosent svarte «dårlig» eller «veldig dårlig». I de åpne svarene var manglende vedlikehold nevnt av flere som en kilde til mistriksel.

Hvor godt blir boligblokker og andre bolighus i nabolaget ditt vedlikeholdt?

Veldig bra	Bra	Greit nok	Dårlig	Veldig dårlig
22 %	33 %	22 %	16 %	8 %

Mindre uro i de kommunale boligene

Fredrikstad kommune disponerer rundt 1450 boliger.¹⁴ Informantene opplever at det tidligere har vært mye uro og bråk knyttet til noen av de kommunale boligene i området Holmen-Trosvik. Dette er forhold som har bedret seg betraktelig og informantene knyttet det til at kommunen har restrukturert noen av sine botilbud. En beboer:

Da vi kom til Holmen, var det to leiligheter som var som et hospits, og det påvirka nærmiljøet. Det var tyverier og uro om natta, og ustabile folk gate-langs om dagen.

En ansatt i kommunen forteller at tildelingskontoret for boliger har gjort en stor jobb med å bygge ned ventelister. De har også jobbet med å unngå konsentrasjon av samme type problematikk, og i stedet ha kombinasjon av utfordringer, der det tas hensyn til beboer-sammensetningen i en bygning og til lokalmiljøet rundt.

4.3 Nærmiljøkvaliteter

I dette avsnittet beskriver vi nærmiljøkvalitetene på Holmen-Trosvik. Vi gjengir beboernes refleksjoner rundt områdets omdømme, og deretter deres syn på kriminalitet og trygghet. Dernest formidler vi deres syn på kvalitetene som områdets beliggenhet bidrar med, samt hva de oppfatter som mest utfordrende i området. Til sist ser vi på folks oppfatning av de sosiale relasjonene, og vi beskriver noe av det frivillige arbeidet som utføres i området.

4.3.1 Stedstilørighet og erfaringer med omdømme

I spørreundersøkelsen svarte en tredjedel at de opplevde at oppfatningen av området blant folk flest ellers i byen var at det er «et dårlig sted å bo». Halvparten mente at den generelle oppfatningen er at Holmen-Trosvik er «et greit sted å bo». Hele tre firedeler erklærte seg «helt enig» i at området er et godt sted å bo, og rundt halvparten mente at området er et godt sted å vokse opp.

De fleste beboerne vi har intervjuet mente at Holmen-Trosvik-området er et langt bedre sted å bo enn det generelle omdømmet skulle tilsi. Flere pekte på at omdømmet ikke reflekterer de siste års positive utvikling i området.

Omdømmet er mye dårligere enn området fortjener. En bekjent av meg på to meter sier han ikke tør gå gjennom området, men jeg går tur med bikkja hver kveld. Det handler kanskje om de rus- og kriminalitetsproblemene som var her før. Tidligere måtte jeg stadig vekk rydde brukerutstyr og tomgods på lekeplassen.

Mange innflyttere fortalte om sin overraskelse over hvordan folk ellers i byen oppfatter området.

¹⁴ Kommunal boliger. Statistikkbanken. Hentet 20. april 2020 fra <https://www.ssb.no/statbank/table/12008/tableViewLayout1/>.

Det er flere som har flytta fra Oslo og kjøper hus her og syns de har kjøpt drømmehuset, nærme byen til en relativt bra pris. Og så kommer de på jobben og har fått høre, 'Åj bor du på Holmen'. Det har jeg hørt av nyinnflytta de siste 10 åra.

I det store og hele fortalte informantene om høy grad av trivsel i nærmiljøet.

For folk utafør blir Holmen sett på som mye ledighet og mye utlendinger, men de som bor der, er veldig glad for å bo der.

En informant mente også at omdømmet er i ferd med å endre seg.

Folk ser selv at det går oppover. At folk, barnefamilier med utdanning flytter inn i området. Bedre omdømme nå enn det var for 7-8 år siden. Har ikke hatt besøk av noen uønskede personer i hagen min på 6-7 år.

4.3.2 Trygghet og kriminalitet

Fredrikstad er generelt ikke en by som preges av høy grad av kriminalitet. En ansatt i kommunen beskrev det slik:

Fredrikstad er en relativt trygg by. Det er ikke noe åpent rusmiljø med samlingssteder som kunne skape utrygghet. Ungdata-undersøkelsen viser at unge opplever byen som trygg.

Han sier videre at en del av kriminaliteten som finns til dels er på Holmen området:

Det som er av kriminalitet, er stort sett på Holmen. Du har sentrumsnærhet, og så har du en del dårlige utleieboliger. Og så er det en opphopning av forskjellige elementer som trekker ned. Men jeg opplever ikke Holmen som utrygt likevel, selv om det er mye narkotikabruk, med tilhørende ordensforstyrrelser og innbrudd.

Det understrekes at kriminalitet ofte er noe som skjer mellom kriminelle ved at både utøver og offer er kriminelle. Men at dette likevel gjør noe med bomiljøet det foregår i. Det er heller ikke nødvendigvis samsvar mellom oppfatninger og realiteter når det gjelder omfang av kriminalitet.

Vårt inntrykk er at den kriminaliteten som forekommer ikke later til å føre til utstrakt utrygghet blant beboerne. Blant flere av beboerne vi har intervjuet blir kriminaliteten forbundet med svært lokale forhold, og særlig knyttet til de kommunale boligene som ble nevnt ovenfor.

Det var en del narkotrafikk i området, og det ble stjålet klær fra snora, ting fra garasjen og fra tomta. De første sju åra var det verre enn i dag. Så gikk kommunen inn i et hus der en del narkomane bodde. Det var nesten som et hospits. De som bodde der ble flytta, og så roa det seg for oss beboerne i området. Det har ikke vært noen kriminelle ting rundt min eiendom etter det.

De fleste informantene pekte på rusmisbruk som en viktig enkeltfaktor for kriminalitet, men flere mente at det var i et relativt lite omfang, og mindre nå enn i tidligere år.

Det er et åpent rusmiljø ved Evjekaia, og det har vært rusmiljøer i ulike kommunale leiligheter hvor elever hos oss har bodd som naboer, og det er ikke bra i det hele tatt. Men dette er veldig lokale ting.

Som beskrevet tidligere har de ulike informantene som jobber eller er engasjert på kommunenivå, i varierende grad spesifikk kunnskap om de enkelte byområdene. Selv om politiets forebyggingsavsnitt har en oppfatning av hvilke byområder som er utsatte – informanten pekte på noen områder nord for jernbanen i tillegg til Holmen-Trosvik og sentrum – har de ikke et sterkt geografisk fokus.

Ungdommene våre kommer fra hele byen. De trekker inn til sentrums-områdene, hvor det er vi treffer dem.

Trolig er det riktig å si at politiets forebyggende tiltak er enten individuelt rettet, eller rettet mot de stedene der uro og kriminalitet *kommer til uttrykk*, og ikke de byområdene hvor de angjeldende enkeltpersonene *kommer fra*.

Natteravnsrepresentanten vi har intervjuet mener ungdommene han treffer i sentrum kommer fra hele kommunen, altså alle bydelene, og fra alle samfunnslag, og både har og ikke har innvandrerbakgrunn.

Mange ungdommer kommer fra utafør sentrum, men det går litt i bølger fra årskull til årskull. Mange trekker inn fordi det ikke er noe annet å gjøre, eller fordi det ikke er noe bra å være hjemme. [...] De ungdommene vi plukker opp er en miks av ungdom, fra de som ikke har noe til de som har alt. [...] Ungane er ofte logga inn et annet sted enn der vi treffer dem. De har fortalt foreldra at de er hos venner, og det er skalkeskjul for det som skjer i sentrum. Så foreldre tror ofte ikke at det er deres barn vi ringer om.

Han har ikke noe bestemt inntrykk av at noen bydeler er mer «representert» i sentrum nattetid enn andre. Også her er fokuset på de områdene hvor uroen kommer til uttrykk, altså primært i sentrumsområdet.

I spørreundersøkelsen svarte tolv prosent av respondentene at de hadde opplevd eller sett vold eller annen kriminalitet i området i løpet av de siste fem årene. Åtte av de 51 respondentene (16 prosent) mente at det er «ganske mye» kriminalitet og/eller rusproblematikk i området.

Har du inntrykk av at det er mye kriminalitet og/eller rusproblematikk i byområdet?				
Ja, svært mye	Ja, ganske mye	Nei, ganske lite	Nei, svært lite	Vet ikke
0 %	16 %	38 %	40 %	6 %

Det store flertallet i spørreundersøkelsen opplever Holmen/Trosvik som «svært trygt» (38 prosent) eller «ganske trygt» (44 prosent).

Opplever du Fredrikstad sentrum, syd/vest som et trygt område?				
Ja, svært trygt	Ja, ganske trygt	Variere	Nei, ganske utrygt	Nei, svært utrygt
38 %	44 %	14 %	4 %	0 %

Åtti prosent erklærte seg også helt uenig i påstanden «Det hender jeg føler meg utrygg når jeg ferdes utendørs».

Nærhet til sentrum – og natur

Mange av informantene trakk fram beliggenheten til Holmen-Trosvik-området som attraktiv, og da var det først og fremst nærhet til sentrum som ble nevnt. Flere er også begeistret over utviklingen som har vært i selve sentrumsområdet i byen. En beboer:

Ellers så er det hyggelig her, vi har hage både foran og bak huset – ikke ofte man har den muligheten så sentralt. Veldig nære sentrum, kort vei til kultur og 7 minutter til byen.

Sentrum i Fredrikstad, det er jo helt fantastisk det som skjer i sentrum av byen.

Hele 39 av de 50 respondentene i spørreundersøkelsen svarte på det åpne spørsmålet om hva de liker best ved området at sentrumsnærhet og korte avstander til ulike tjenestetilbud var det de liker best ved å på Holmen-Trosvik. Noen var også opptatt av turmuligheter og friluftsliv.

Elva er fin, og det er nært til naturen. Fredrikstadmarka strekker seg inn mot deres område. Det er skog fra Glemmen og ut i marka. Det er bare en sju minutters løpetur fra meg og til naturen. Det er kort vei til Kråkerøy og Hvaler også.

Mye biltrafikk

Flere av informantene trakk frem trafikkbelastning som et problem i området Holmen-Trosvik. Selv om det bare er Holmegata som er en naturlig forbindelse mellom de to hovedveiene som avgrenser området i nord og syd, så var det mange som beklaget seg over den generelle trafikkbelastningen i området; også på villa-/småhusveiene.

På Holmen er det mye bilveier, så ungene mine har aldri lekt ute i gata.

Så er det fartsgrense 40 utenfor, men det er en lang strekning så bilene kjører veldig fort så det er leit, ikke fartsdumper, så ikke tilrettelagt for barn selv om mange barn bor her.

Flere nevnte også tungtrafikk i boligområdet som et problem, spesielt i tilknytning til anleggsarbeidene på Gamle stadion.

Så er det en utbygger på Gamle stadion som gjør akkurat som han vil; [navn på selskapet]. Alle vi andre må søke om ting, men de bare dunderer inn med tungtransport i det som var en blindvei. Her blir vi ikke hørt eller sett, og dette har vart i ti år.

4.3.3 Sosiale relasjoner og naboskap

Intervjuene gir et inntrykk av et relativt fredelig bomiljø med lite konflikter. Samtidig ble vi ikke fortalt om lokalpatriotisme og tett samhold. Området virker heller preget av gode men ikke spesielt nære naboforhold.

Du har alleen vi bor i, de fleste vet hvem hverandre er, men i gata bortenfor [og] på andre siden av veien, de ser vi ikke så ofte. Men vi har blitt kjent med flere, det blir litt små klikker da, med naboer som kjenner hverandre. Ikke noe besøkskultur her. Men det er ikke vanskelig å bli kjent med folk her på Holmen.

Lekeplassen Trosvik torg er blitt oppgradert av kommunen, og flere forteller at den har fått en viktig funksjon som samlingsplass i et lokalmiljø som ellers mangler slike arenaer. En av informantene opplever at lekeplassen er et møtested på tvers av ulike grupperinger:

Og så er det mye innvandrere, asylsøkere er det som bor her, og det er kjempeåltreit å komme til lekeplassen og bli kjent med naboer og kjente, da er man tilgjengelig.

En informant forteller om positiv sosial kontroll utøves i praksis på lekeplassen:

Kommunen tok lokalsamfunnet med på det, og nå er det slik at en del voksne passer litt på den. Rusmisbrukere sitter der, men voksne ber dem om å ikke bruke noe der eller drikke der, for dette er et sted for barn. Og det blir respektert. Det har blitt ungenes fristed, og det blir tatt vare på. Før var leikeplassen slitt og møkkete, og rusbrukerne hang der, og da ville ikke unga være der. [...] Det er ikke kommunens plass; det er vår! Forskjønnelse kan være viktig, for når det er slitent, så bryr ikke folk seg. I tillegg er det nå blitt nybebyggelse med verandaer som vender ut mot leikeplassen, så her er det eldre som nok ringer politiet om det skjer noe.

I spørreundersøkelsen var det rundt to tredjedeler av respondentene i spørreundersøkelsen som sa seg «Helt enig» i påstanden «Jeg trives med mine naboer».

Enkelte beskriver likevel spesielle utfordringer. En av respondentene i spørreundersøkelsen kommenterte at hun hadde fjernet buskvegetasjon på et lite felt kommunal grunn tilstøtende til eiendommen sin for å få slutt på at forbipasserende gjorde sitt fornødne der.

4.3.4 Frivillige organisasjoner i nærmiljøet (og i byen)

Det finnes ulike former for frivillig aktivitet på Holmen-Trosvik. Holmen velforening som etter noen år med lite aktivitet, er i ferd med å gjenoppta virksomheten. Flere informanter fortalte om nissefest, loppemarked og en lokal «Mesternes mester»-konkurranse på den nye lekeplassen på Trosvik torg i regi av velforeningen. En piknik-festival for matkultur er under planlegging.

En muslimsk menighet Fredrikstad – Masjid Darussalam – har nylig kjøpt Seiersten misjonshus på Holmen for å bruke det blant annet som moske. Selv om menigheten har mange medlemmer også utenfor Holmen-Trosvik, vil moskeen trolig utgjøre et viktig tilskudd til den i utgangspunktet noe sparsomme frivillige virksomheten i området. Vår informant fra menigheten deltar også i Dialogforum Østfold, som jobber for bedre samhandling mellom kristne og muslimer. På Kråkerøy er flere livssynsorganisasjoner i ferd med å etablere

Håpets katedral, som skal være livssynsnøytralt, og som ligger borte på Isegran. Det er en 120 kvadratmeters plattform som skal få plater over. Alle trossamfunn skal få bruke det. [...] Ideen er å samles om likheter og fellesskap. Det har en sterk symboleffekt med religiøse ledere som snakker sammen. Ungdommer begynner med å tenke på veggene mellom folk og ulikheter mellom dem, men vi fokuserer på likheter.

4.4 Barn og unges oppvekstmiljø

Vi gjengir her hvordan fattigdom og utenforskap ble beskrevet i intervjuene, med noe støtte i data fra levekårskartleggingen.

Spørreundersøkelsen viser at selv om tre firedeler av respondentene mener at Holmen-Trosvik er et godt sted å bo, så er de vesentlig mer forbeholdne når det gjelder påstanden om det er «et godt sted å vokse opp». Kun 60 prosent var «helt enig». En firedel svarte midt på treet, men ingen var «helt uenig».

4.4.1 Fattigdom og utenforskap blant barn og unge

Informantene beskrev et sammensatt bilde av fattigdom og utenforskap blant barn og unge. Noen familier med innvandrerbakgrunn blir beskrevet som lite integrert, også etter lang botid i Norge. Det påpekes at noen barn og unge vokser opp i familier som er i svært lite kontakt med det norske storsamfunnet. Dette preger også endel av ungdommene, som selv om de har vokst opp i Norge, i liten grad omgås sosialt med unge som ikke har innvandrerbakgrunn. Trangboddhet later også til å være et problem blant mange med innvandrerbakgrunn.

[Mange] lever i store familier i små leiligheter, så ungdommene vil ut, og da trekker de ned mot sentrum.

Men fattigdom oppfattes ikke som å være et rent innvandrerproblem. En frivillig aktør forteller:

Og så er det mange norske med sosiale og økonomiske utfordringer. Det er mange folk med lav utdanning, lav yrkesdeltakelse, enslige forsørgere.

En beboer legger til:

Det er også noen etnisk norske familier som er fattige. En gutt har vært hjemme hos oss en del, og der er det klassisk omsorgssvikt. Så det er både store innvandrerfamilier og norske familier med problemer.

For våre informanter kommer barnefattigdommen mest til syne i fritidsaktivitetene, dels i form av manglende deltakelse, og dels når voksne blir kjent med de som deltar

Jeg var med klubben på [turnering] i Gøteborg, og tre av jentene på laget hadde det som eneste ferie det året.

Vi ble fortalt at mange barn "kamouflerer" familiens svake økonomi ved å si at de ikke har lyst til å delta i idrettsaktiviteter som koster penger.

4.4.2 Organiserte aktiviteter og frivillig engasjement

Flere informanter påpekte at barnefattigdom innebærer at det blir vanskelig å delta i organiserte fritidsaktiviteter. Vi snakket med to representanter for et idrettslag som har Holmen/Trosvik i sitt nedslagsfelt, men som også rekrutterer ungdommer fra de mer velstående villaområdene nord for jernbanen. De opplever at klubben spiller en viktig rolle i å motvirke utenforskap, særlig siden det er få andre tilbud til barn og unge i området.

A: De voksne innvandrerne lever separert fra den norske virkeligheten, og det samme ser vi hos ungdommene. I fritida henger de sammen med andre [med innvandrerbakgrunn]. Her i [idretten] har de en felles aktivitet.

Idrettslaget har jobbet målbevisst med inkludering i en årrekke, og særlig etter flyktningestrømmen som kom i kjølvannet av Jugoslavia-krigene på nitti-tallet.

B: Vi lærte mye da. Vi starta med systemjobbing for å inkludere og integrere. Det handlet om både språk og penger.

De to informantene la vekt på at et blandet nedslagsfelt er viktig for at det skal være nok voksne til å «dra lasset».

B: Det er vanskeligere å få folk med på de usynlige jobbene, slik som kasserere, og til å skrive søknader og slikt. Vi får 50 eposter om dagen fra [forbundet], kommunene, alle mulige; arbeid med rapportering; og overganger.

Idrettslaget har etablert en modell med en betalt «hjelpetrener» på hvert alderstrinnslag som fungerer som et bindeledd mellom klubben og hjemmene, spesielt med tanke på barn med innvandrerbakgrunn.

A: Uten slik innsats så slutter unga etter første dugnad eller første regning.

Informantene la også vekt på at det også er mange foreldre som ikke har innvandrerbakgrunn som i liten grad følger opp med oppmøte på kamper og dugnader. De fortalte også at innvandrere med idrettsbakgrunn fra hjemlandet som regel involverer seg i klubben.

Det er etablert en støtteordning for subsidiering av medlemskontingent og innkjøp av personlig utstyr, som finansieres av Fredrikstad idrettsråd. Også hjelpetrenergodtgjørelsen kommer herfra.

Et viktig idrettstiltak er det såkalte Trara-prosjektet på Trara skole. På kveldstid åpner skolen for gratis aktiviteter, slik som fotball, tae-kwon-do, svømming, innebandy, karate, bueskyting, boksing, osv. Dette lavterskeltilbudet fungerer dels som et tilbud i seg selv, men er også en rekrutteringsarena for idrettslagene, som blant annet får informert interesserte ungdommer om støtteordningene som finnes.

Lek og fritidstilbud

Det er begrensede muligheter for lek og utfoldelse på Holmen-Trosvik.

Kommunens opprusting av lekeplassen Trosvik torg som ligger sentralt på Holmen-Trosvik og fyller et helt kvartal i boområdet, er blitt tatt godt imot av beboerne:

Trosvik torg ble totalrenovert for 4-5 år siden. Da inviterte de beboerne til å planlegge leikeplassen. Ungene mine var med på å tegne inn apparatene; datteren mi tegnet inn en zipline, og den fikk vi.

Flere informanter nevnte torget som en samlingsplass i lokalmiljøet, og et sted hvor velforeningen og andre arrangerer sosiale tiltak som garasjesalg og nissefest, og hvor folk ellers går for å grille eller for å ta med barn ut en tur. Utenom torget er likevel lekemulighetene i området stort sett begrenset til private hager.

Det drives også noe uorganisert idrett, dels i ballbingene på skolene, og dels på idrettsbanene som ligger rett nord for jernbanen. Men en informant mente at det er mindre uorganiserte aktiviteter enn før.

Tidligere var det mer uorganisert fotball nede på Merkur-kunstgresset. Men det har kokt bort. Da kunne de finne ut av det med hverandre uten at voksne stod og blåste i fløyta, men nå har de norske trukket mer inn hjemme.

Ellers er det ingen naturlige møteplasser for ungdom i dette området. Fritidsklubbene ligger i sentrum, og noen ungdommer mangler tilbud.

Vi har St. Croix-huset i sentrum, men det er for langt unna, og det er også et litt snevert miljø som er veldig kulturorientert med sang, teater og dans. De som ikke spiller fotball, har lite å gjøre, og blir lett rekende rundt.

Helhetsinntrykket er med andre ord at det er mangelfulle muligheter for uorganiserte aktiviteter blant barn og unge.

4.4.3 Skole og læringsmiljø

Som tidligere nevnt er det to barneskoler som har skolekretser som inngår i Holmen-Trosvik-området, og begge de to skolekretsene omfatter boområder som ikke regnes som utsatte. Vi intervjuet begge rektorene, samt enkelte beboerinformanter som har eller har hatt barn ved disse skolene; enkelte med fartstid fra foreldrearbeidsutvalg (FAU).

Mangfold og inkludering

Ved Trara skole har omtrent halvparten av elevene innvandringsbakgrunn, med 46 nasjoner representert, mens ved Trosvik har et flertall av elevene ikke innvandringsbakgrunn. Fordelingen av elever med og uten innvandringsbakgrunn på de ulike klassene ser ut til å være noe ujevn, eller tilfeldig. En beboer:

I fjerdeklasse er det én som ikke er helt norsk, men for minstemann er nesten alle guttene i klassen ikke-norske, om man kan si det slik.

Begge skolene har et fokus på inkludering, men med litt ulike tilnærminger. Trara later til å vektlegge mangfoldet, for eksempel forteller en forelder

Vi har gjort en greie [ut av FN-dagen] hvor alle foreldrene lager mat, og særlig de med minoritetsbakgrunn pleier å stille opp på dette. Vi fokuserer på at det skal være mat fra mange nasjoner. Da blomstrer de veldig, og føler at det kan være en arena de kan bidra. Særlig gjelder dette mødrene.

Mens på Trosvik legges det mer vekt på å bygge en felles identitet:

Vi setter pris på mangfoldet, men her er du en trosvikelev, om du er fra Somalia eller Polen eller har dansk mor eller er fra Finnmark. [...] Vi her i Norge tror at folk og nasjon henger sammen, men det finnes så mange folk som ikke har noen nasjon. [...] hva gjør du hvis du har en uigursk flyktning? Henger du opp det kinesiske flagget?

Ved begge skolene blir det lagt vekt på at norsk skal brukes både som undervisnings- og «fritidsspråk». Selv om den høye innvandrerskandelen ved skolene gjør det nødvendig å arbeide med mangfold og integrering, fikk vi ikke inntrykk av at dette skaper store problemer ved skolene.

Ved begge skolene ble lærernormen nevnt som en ordning som slår uheldig ut. Slik vi forstår informantene så gjør den nasjonale normen at kommunens omfordeling av ressurser til en skole fører til det til at det (statlige bestemte) tilskudd basert «lærernormen» reduseres.

[...] de to tiltaka slår hverandre i hjel. Lokale tilpasninger blir spist opp av nasjonale tiltak. I forslaget til ny opplæringslov så ser jeg at normen er tatt bort.

Læringsmiljø

Rektoren ved ene skolen fortalte at de har organisert leksehjelpen slik at den kun tilbys elever som har behov for det, og som selv ønsker det. Et mål med leksehjelpen er å engasjere foresatte.

Vi prøver å få dem ut av leksehjelp ved å få foreldrene til å legge til rette for at det blir gjort lekser hjemme. Alle skal kunne gjøre lekser uten faglig hjelp fra foreldre. Men kommunikasjonen er viktig, så foreldre kan følge med. [...] Leksehjelp gis av lærer, selv om ressursen skolen får er til assistent. Så vi har grupper på 10-12 elever på hvert trinn som går på dette helt frivillig. Ungene setter pris på det, og opplever det ikke som stigmatiserende.

Den ene skolen fikk vi høre har resultater på nivå med landsgjennomsnittet. Ved den andre skolen fikk vi følgende refleksjon:

Jeg tror at gevinsten av vårt arbeid med det sosiale ser vi først på ungdomsskolen. Minoritetsbarn kan bruke litt tid, for de må først lære seg språk og kultur, og når de først forstår det, så kommer annen læring veldig fort. De har en annen læringskurve enn de etnisk norske. Våre barn kommer ut av ungdomsskolen på snitt med norske barn.

Selv om en av foreldrene fortalte om et høyt innslag av barn med utfordringer i klassen til eget barn, later det ikke til å være alvorlige læringsmiljøutfordringer ved de to skolene. En informant med foreldrefartstid beskrev den ene skolen som

en sentrumsskole med utfordringer og begrensede midler, [og] klassesituasjoner kan skli ut.

Men beboere var stort sett fornøyde med læringsmiljøene. Som tidligere nevnt, er læringsmiljøet ved begge skolene i noen grad preget av gjennomtrekk i elevmassen.

Det er klart klassen påvirkes når noen flytter inn eller ut. En elev inn og en ut er nye personer som skal etablere relasjoner med alle de 25 andre. Men barna blir flinke til å inkludere nye elever.

Vårt materiale tyder dermed ikke på at levekårsutfordringer slår ut i form av generelt svake resultater ved de to barneskolene.

Skolene meldte ikke om generelle utfordringer med manglende foreldreengasjement. En av rektorene fortalte om enkelttilfeller der norske familier kunne utvikle manglende tillit til

offentlige instanser som NAV og barnevern, og om familier med bakgrunn fra land der tillit til myndigheter generelt er lav. Men i det store og hele ble foreldene ved skolen beskrevet som positivt engasjert.

Skolene spiller en viktig rolle i lokalmiljøene. Trara-prosjektet, der ulike fritidsaktiviteter presenteres i en lavterskel-modell, er allerede nevnt. FAU ved skolen driver utleie av et lokale som kan benyttes til bursdager og andre sammenkomster for familier som ikke kan arrangere det i eget hjem.

4.4.4 Små avstander og blandede skolemiljø

Fredrikstad har til dels svært korte geografiske avstander mellom områder som er kjennetegnet av veldig forskjellige levekårsforhold. Som nevnt er det ingen av barne- og ungdomsskolene som barna på fra Holmen-Trosvik sogner til som ligger i dette byområdet. Det medfører at elevmassen er blandet. Det samme gjelder i enda sterkere grad når elevene begynner på ungdomsskolen. En av informantene forteller:

De går på en felles ungdomsskole som også henter unger fra Ambjørnrød. Der er det en helt annen status. Rektor snakka om hentesløyfa utafor skolen, der noen hentes på fredagene for å dra på hytta, mens andre bare tusler hjem. Så han ba oss om å være mer bevisst, og kanskje ta med noen også. Det spriket der er ganske stort.

Villaområdet Ambjørnrød/Veum ligger et par kilometer nord for Holmen-Trosvik. Statistikken viser at det bare var 3,8 prosent av husholdene som var under EU-60 i 2018. Barna går på felles skole, dette har fordeler slik vi har beskrevet, men det kan også være utfordringer slik denne informanten forteller:

Men det kan nok også være tøft å se de norske ungdommene som blir henta i fine biler, med klær og ferier.

En informant i kommunen mente at blandede skolemiljøer kan være både til fordel og ulempe.

Fattigdommen er kombinert med følelse av skam. Følelse av utenforskap forsterkes i et blanda område. Om du bor på Lisleby, er det mange i klassen som er i samme situasjon, så du får ikke så sterk følelse av annerledeshet som om du bodde på Nordre Kråkerøy. Men på den andre sida er det bedre beskyttelsesfaktorer i et mindre belasta område.

4.5 Offentlige tiltak og tjenester

I denne siste delen av Holmen-Trosvik-kapitlet redegjør vi for informantenes svar på spørsmål om hvordan de vurderer offentlige tiltak og tjenester i området.

4.5.1 Infrastruktur – veianlegg og avløp

To negative ting ved det fysiske miljøet ble trukket fram både blant informanter og i spørreundersøkelsen; avløp og trafikk. Flere beskrev prekære oppgraderings- og utbedringsbehovene på avløp og avrenning.

[...] så har du flommen sist september. Der gikk det en halv million. Hele leiligheten i underetasjen måtte tas. [...]

Flere beboere fortalte om planene om å åpne en bekk som nå går i kulvert gjennom området for å avhjelpe avrenningsproblemet, men de opplever at kommunen ikke prioriterer slike investeringer på Holmen-Trosvik.

De sier det var en 100-årsflom, men det skjedde jo sist for bare 10 år siden. [...] Noen bydeler prioriteres framfor andre. På Ambjørnrød eller Kråkerøy ville de gjort noe med det. På Ambjørnrød lagde de et helvete over en bomstasjon, så om de hadde hatt flom der, så ...

Også kapasiteten på rørsystemet ble beskrevet som et forsømt felt.

Kloakken i området er veldig gammel og underdimensjonert. Nå settes det på blokk etter blokk etter blokk. Vi har blitt lovet av kommunen at de skal begynne i mange år, så neste sommer er byggearbeidene på tomte gjennom ti år ferdig, så da skal vel kommunen begynne med kloakken. Folk får kloakk i kjelleren. Jeg har vært skånet for det.

Manglende vedlikehold av veinettet var også opphav til misnøye og følelse av å bli forfordelt i kommunen.

Vi kan melde inn ting på en webside. En nabo melder inn i overkant ofte, men han blir ikke hørt. Det er for eksempel et hull i veien som gjør at det rister i hele huset når bussen kjører over. Vi føler oss litt glemte.

4.5.2 Lokal innflytelse og medvirkning

Lokalsamfunnsutvalg

Fredrikstad kommune har etablert 21 lokalsamfunnsutvalg, som skal være et element i en nærdemokratimodell. Innbyggere som er engasjert i velforeninger og annen frivillig aktivitet «og andre ildsjeler i nærmiljøet» er invitert til å delta.¹⁵ Formålet er i hovedsak å mobilisere til frivillig innsats i nærmiljøene.

Utvalgenes oppdeling følger i hovedsak skolekretsene, slik at det er utvalgene for Trara og Trosvik som hever sine deler av Holmen-Trosvik-området. Blant annet mottar hvert utvalg årlige midler som kan deles ut til ulike formål og aktiviteter i lokalmiljøet. Til tross for at hensikten også er å skape medvirkning, er dialogen med kommunen i liten grad formalisert. Et utvalgsmedlem fortalte:

Det fungerer sånn både og, og det er ganske avhengig av hvem som sitter der. Det å holde kontakt med de rette politikerne er som en fulltidsstilling, så det er viktig å ha med de rette folkene; de som kanskje har en del kontakter fra før. Det er ikke alltid at vi blir lytta så mye til; noen ganger føler jeg at vi bare skal bifalle det som kommer, men vi når gjennom på noe. Likevel skulle vi gjerne hatt et bedre talerør. Og ordningen skal omorganiseres med tettere kontakt med kommunen; de skal bruke oss istedenfor at vi må bruke kommunen, og kommunen skal trekke oss inn på tidligere stadier i prosessene.

Den planlagte omleggingen av ordningen i 2020 omfatter blant annet oppretting av ressurs- og referansegrupper med deltakelse fra etatsjefer og ansatte i kommuneadministrasjonen, noe som trolig vil øke utvalgenes påvirkningskraft og eventuelt gjøre medvirkningen mindre personavhengig enn beskrevet av representanten ovenfor.

Medvirkning gjennom ABCD-prosjektet

Fredrikstad kommune driver lokalmiljøutvikling ved hjelp av den såkalte ABCD-metoden (Asset Based Community Development), og flere beboere uttrykte positive erfaringer med dette medvirkningsbaserte arbeidet. To ansatte i kommunen har ansvaret for opp-

¹⁵ Lokalsamfunn i Fredrikstad. Hentet 18. april 2020 fra <https://www.fredrikstad.kommune.no/lokalsamfunn-foreninger/lokalsamfunn/>.

søkende virksomhet på Holmen-Trosvik. En beboer fortalte fra et samarbeidsprosjekt for å skape medvirkning blant ungdom.

For eksempel har vi brukt kommunebilen. Det er egentlig en campingvogn. Vi har stått der og brukt spørreskjema til ungdommene, og så får de en kinobillett. Vi spør mye innvandrerungdom, og vi spør, hva vil dere bruke fritida deres til? Hva trenger dere? Hva kan vi gjøre for å heve området? Vi snakka med mange ungdommer da jeg var frivillig på den vogna.

Resultatene av arbeidet er per første halvdel av mars 2020 ennå ikke gjort kjent for beboerne.

4.6 Oppsummering

Holmen-Trosvik er et sammensatt område både når det gjelder aldersstruktur, klasse-tilhørighet, etnisitet og bebyggelse, og det ser ut til å pågå en endringsprosess som kan beskrives som gentrifisering. Ny blokkbebyggelse tiltrekker seg mange eldre. Gammel trehusbebyggelse er dels forfallen, og dels under rehabilitering av yngre familier, gjerne med høyere utdanning. I tillegg omgjøres deler av denne bebyggelsen til små, billige utleieleiligheter. Det er mange barnefamilier, blant dem mange med innvandrerbakgrunn, som bor trangt og dårlig.

Flere informanter opplever at det er en gjennomtrekk av beboere i området, blant annet ved at mange starter boligkarrieren på Holmen-Trosvik og deretter «kjøper seg opp» andre steder i kommunen. Men det later også til å pågå en viss utskiftning av beboere ved at mange lavinntektsfamilier, blant dem mange innvandrere, presses ut av økende prisnivå og flytter til lavprisområder som Sellebakk og Lisleby lenger unna sentrum.

I hovedsak beboerne at de trives med å bo på Holmen-Trosvik. En opprydning i kommunens utleiepraksis knyttet til et fåtall boliger har vist seg å ha en stor positiv effekt på kriminalitet og trivsel i området.

Det er en relativt høy andel av minoritetsspråklige barn i de to barneskolene. Likevel ivaretar utformingen av skolekretsene en viss heterogenitet, ved at de omfatter også andre, mer velstående byområder. Vi ble ikke fortalt om utstrakt grad av alvorlige læringsmiljøproblemer, men det arbeides systematisk med mangfold og integrering – ut fra litt ulike filosofier – ved begge skolene, og begge skolene opplever en ressursmangel sett i forhold til utfordringsbildet. Likevel mente verken skoleledelse eller foresatte at det var grunn til å bekymre seg over elevenes resultater og læringsutbytte.

Noen informanter påpekte at det kunne være mindre kontakt mellom barn og ungdom med og uten innvandrerbakgrunn enn innad i disse gruppene. Gitt sammensetningen av boområder i skolekretsene, er det vanskelig å si om dette handler om hvor barn og unge bor, klassetilhørighet eller etnisitet.

Idrettsrådet i Fredrikstad har tatt konsekvensen av barnefattigdommen i kommunen ved å subsidiere hjelpetrenerne i klubbene og kontingentrabatt for barn i familier med anstrengt økonomi. Spesielt hjelpetrenerordningen ser ut til å være et viktig tiltak for å øke foreldreengasjementet, ved siden av at det øker deltakelsen blant utsatte barn og unge. Også her jobbes det i noen klubber systematisk med integrering og rekruttering blant barn med innvandringsbakgrunn. Særlig Trara skole er en viktig lokalmiljøfaktor gjennom sine lavterskel-fritidstilbud.

Kommunen satser på lokaldemokrati og lokalmiljøutvikling gjennom lokalsamfunnsutvalg og ABCD-prosjektet. Oppgraderingen av lekeplassen på Trosvik torg må ses i denne sammenhengen. Likevel blir mulighetene for lek og uteaktiviteter sett på som mangelfulle. Det er heller ingen fritidsklubber eller andre tilbud til ungdom på Holmen-Trosvik. Det er også utstrakt misnøye med kommunen knyttet til manglende ivaretagelse av fysisk infrastruktur. Flere antydte at kommuneledelsen forskjellsbehandler de ulike bydelene i så måte.

5 Sammenligning av byområdene

5.1 Levekårsutfordringer i disse byområdene

Alle byområdene har en høy andel beboere med innvandrerbakgrunn. En del av disse er utenfor arbeid på grunn av manglende språkferdigheter og manglende formell kompetanse. For øvrig er det en del levekårsproblematikk i alle områdene som har sammenheng med rus og sosial arv. Inntrykket er at dette først og fremst gjelder beboere uten innvandrerbakgrunn. Statistikk fra områdene og til dels informantuttalelser fra ansatte i velferdstjenestene tyder på at utfordringer knyttet til marginalisering på grunn av språkproblemer og utenforskap har vært økende på Grorud og Slettheia de senere årene. Dette ser i mindre grad ut til å ha vært gjeldende på Holmen-Trosvik. Dette byområdet kan i noen grad se ut til å ha blitt mer attraktivt for personer med høyere utdanning og inntekt i senere år.

Grorud har høyest andel beboere med innvandrerbakgrunn av disse tre områdene. Det er også på Grorud at den øvrige befolkningen i størst grad omtaler mangelfull integrering som et problem.

5.1.1 Bomiljø

Alle tre områdene er sammensatte både bomiljømessig og befolkningsmessig. Det er også store lokale forskjeller innenfor hvert byområde, selv om områdene er relativt små geografisk sett. Deler av byområdene er preget av boliger med mer utleie, flere innvandrere og mer synlig levekårsutfordringer enn andre deler. Til dels er utfordringene lokalisert til enkeltbebyggelse eller blokker.

I alle byområdene er det en del utleievirksomhet. Særlig gjelder det Holmen-Trosvik området. Det er en felles erfaring fra områdene at en del av utleieboligene har dårlig standard, og at det er større utfordringer knyttet til vedlikehold i bygninger/blokker med mye utleie enn i borettslag. En del selveierleiligheter blir kjøpt for å leies ut, noe som bl.a. kan gå utover vedlikeholdsstandard. En del av leietakerne, særlig de med innvandrerbakgrunn, opplever det som vanskelig å finne leilighet. Ifølge andre aktører betaler de ofte relativt mye for leilighetene de leier.

Både Slettheia og Grorud har mange boliger som er organisert i borettslag. Det er svært lite av dette på Holmen-Trosvik. Enkelte av beboerne på Slettheia forteller om konflikter i borettslaget knyttet til oppussing. Vi har ikke datagrunnlag for å si noe om hvor vanlig eller uvanlig det er å ha slike konflikter i borettslag.

Boligprisene i disse tre områdene er lave, men prisutviklingen er i tråd med øvrige områder i de byene de ligger. Lave boligpriser gjør at disse områdene for mange blir en inngangsport til å eie egen bolig, og dette ser ut til å gjelde både innvandrere og andre i etableringsfasen. En utfordring på Slettheia er samtidig at det er en del som kjøper boliger og eiendommer med behov for oppussing, men som ikke har økonomi til å pusse opp. Til dels gjør beboere boligkarriere innen byområdet, spesielt ser dette ut til å gjelde på Slettheia. Men det er også en erfaring at mange flytter ut av områdene etter hvert. Vi har ikke inntrykk av at lave boligpriser hindrer folk i å flytte fra disse områdene.

Blant disse områdene er det Holmen-Trosvik som har størst flyttheppighet. Det må antas å ha sammenheng med at det er en høy andel som leier bolig. Både på Slettheia og på Holmen-Trosvik opplever skolene at det er relativt høy flyttheppighet, og at det i noen grad skaper utfordringer for skolemiljøet. På Grorud oppfattes det ikke som å være spesiell høy flyttheppighet. På Slettheia fortelles det om at det er noen utfordringer knyttet til utleiemarkedet, der familier for eksempel kan oppleve å miste botilbudet og måtte flytte fra boligen på kort frist. Flere påpeker at det er en utfordring når familier som

mottar ulike former for bistand, flytter ut av bydelen, ikke minst gjelder dette når familier må flytte fra den kommunale boligen de bor i. Oslo har svært høye boligpriser, og på Grorud er det flere informanter som nevner at lave priser medfører at flere flytter fra andre bydeler fordi de ved hjelp av startlån får mulighet til å kjøpe leilighet. Dette fører til en opphopning av levekårsproblemer, ettersom dette i noen grad dreier seg om personer som kan ha rusproblemer og fortsatt har behov for ulike former for støtte for å bo.

Vi finner for øvrig at mange beboere i alle de tre områdene både planlegger og ønsker å bli boende i områdene. Blant respondentene i spørreundersøkelsen er det 21 prosent som svarer at de ønsker å flytte fra Slettheia de nærmeste tre årene, det samme gjelder 22 prosent på Grorud og 10 prosent på Holmen-Trosvik.

På Holmen-Trosvik kan man se tegn til gentrifisering. Dette skjer dels ved at flere unge familier, ofte med høy utdanning flytter dit, og dels ved at mange eldre anskaffer sin siste bolig i boligkarrieren i et nybygd blokkområde. På Grorud oppfatter vi at det i større grad er en bekymring for at levekårsproblematikken er økende. Skolene opplever at det er flere elever som har utfordringer på skolen og hjemme. Det er også noen erfaringer med at eneboliger blir kjøpt opp og gjort om til utleiemaskiner for arbeidsinnvandrere. Beboerne er kritiske til slike omgjøringer, og frykter at det vil bidra til å ødelegge bomiljøet.

5.1.2 Nærmiljøkvaliteter

Manglende vedlikehold av fasader og uteområder er mest uttalt på Holmen-Trosvik og Slettheia. På Holmen-Trosvik er manglende vedlikehold særlig knyttet til småhusbebyggelsen. På Grorud oppfatter beboerne at tidligere bydelssatsinger har bidratt til en oppgradering av området, og at manglende vedlikehold i dag er knyttet til enkeltblokker. På Holmen-Trosvik gis det uttrykk for at området forfordes når det gjelder investeringer i og vedlikehold av kommunal infrastruktur, særlig avløp og veinett. Det er også mye trafikk gjennom området. Informantene har et inntrykk av dette er forhold som ville blitt utbedret raskere i andre mer velstående bydeler.

Vi finner at alle tre områdene av de fleste beboere oppleves som relativt trygge. Både intervjuene og spørreundersøkelsen tyder på at Grorud oppleves som noe mindre trygt enn Slettheia- og Holmen-Trosvik-området. Det er særlig knyttet bekymringer til barn og unges opplevelse av utrygghet. Svarene på spørreundersøkelsen viser at det er en høyere andel på Grorud som svarer at det varierer hvor trygge de føler seg, og det er litt flere som svarer at det er ganske utrygt. På Holmen-Trosvik svarer over 80 prosent at området er ganske trygt eller svært trygt.

Når det gjelder kriminalitet og/eller rus er det flere som har sett eller erfart dette på Slettheia og Grorud, 32 og 23 prosent mot 12 prosent på Holmen-Trosvik. 34 prosent av respondentene på Slettheia tror det er ganske mye eller svært mye kriminalitet i området. På Grorud gjelder dette 25 prosent, og på Holmen-Trosvik under ti prosent. I alle områdene er det en relativt høy andel som svarer vet ikke på dette spørsmålet. Intervjuene tyder på at det tidligere var en del kriminalitet og uro knyttet til noen få kommunale boliger på Holmen-Trosvik, som kommunen nå har fått gjort noe med.

Det er litt ulike faktorer som bidrar til opplevelse av utrygghet. På Grorud er det særlig ungdomsgjenger som henger ute ved senteret som gjør at beboerne føler seg utrygge. I tillegg har beboere hørt om, og noen har sett, episoder med vold. Det er også noe narkotikaomsetning. Tilstedeværelse av politi, vektore på senteret og natteravner bidrar til at beboere føler seg trygge. Beboere og næringsdrivende vi har intervjuet gir uttrykk for at kriminelle episoder har blitt tatt tak i. Dette har vært viktig for å bidra til opplevelse av trygghet.

På Slettheia knyttes kriminalitet hovedsakelig til tyveri og brann i garasjer, knusing av vinduer samt narkotika. Flere forteller at det forekommer kjøp/salg av narkotika fra enkelte eiendommer og at det er en del rusa folk enkelte steder. Beboere og ansatte forteller at

dette ikke bidrar til at de selv føler seg særlig utrygge i området, men at enkelte områder og eiendommer kan oppleves utrygge for barna.

Mange opplever godt naboskap og at de kjenner naboene sine. Men noen forteller at de ikke kjenner noen i blokka der de bor, og at de ikke vet hvem naboene er. Noen opplever at enkelte naboer har en atferd som skaper utrygghet. Dette er først og fremst knyttet til rus og psykisk helse. Vi har i liten grad hørt om samarbeidskonflikter, men i noen sameier er det utfordrende å få eiere til å ta ansvar for vedlikehold. Dette gjelder først og fremst eiere som ikke selv bor i boligen sin. Erfaringer fra Slettheia viser dessuten at faktorer som økonomi og språk kan gjøre prosesser knyttet til vedlikehold og utbedringer i borettslag utfordrende. Blant respondentene på spørreundersøkelsen er det på Grorud og Holmen-Trosvik 70 prosent av respondentene som svarer at de trives med naboene sine. På Slettheia er andelen 75 prosent.

I alle tre områdene opplever beboerne at områdets omdømme er dårlig, og at det ryktet bydelen har ikke samsvarer med realitetene. Mange beboere opplever det som stigmatiserende å fortelle hvor de bor. Spørreundersøkelsen tyder på at beboerne på Slettheia i størst grad opplever at området har rykte for å være et dårlig sted å bo. 52 prosent svarer at Slettheia har rykte for å være et dårlig sted å bo, mens 26 prosent svarer et greit sted å bo. På Grorud svarer 40 prosent at Grorud går for å være et dårlig sted å bo, og tilsvarende andel på Holmen-Trosvik er 33 prosent. Her svarte for øvrig halvparten at de mente området går for å være "greit".

Vi finner at mange som bor på Grorud uttrykker en ganske sterk stedsidentitet og opplevelse av tilhørighet. Dette er i mindre grad tilfelle for Slettheia og Holmen-Trosvik.

5.1.3 Oppvekst

I alle tre byområdene oppfatter informantene det at det er utfordringer knyttet til barn og unges oppvekstmiljø. I svarene på spørreundersøkelsen sier et stort flertall av respondenter seg enig i en påstand om at området er et godt sted å bo, men respondentene er mer forbeholdne når det gjelder påstanden om det er et godt sted å vokse opp.

I alle byområdene er det enkelte områder som mangler lekeplasser og muligheter for utfoldelse for barn. Samtidig er det andre deler som er oppgradert og som har bidratt positivt i nærmiljøet.

Barn og unge har mange fritidstilbud i form av organiserte aktiviteter. Men lav deltakelse er en utfordring. Informantene mener dårlig økonomi begrenser barn og unges deltakelse. I alle disse byområdene erfarer frivillige aktører at mange har problemer med å betale kontingent. På Slettheia erfarer de også at transport/mobilitet en utfordring, og at mange barn ikke starter på organisert aktivitet dersom det ikke tilbys i umiddelbar nærhet/ ort gåavstand, som for eksempel på skolen.

Idrettslagene erfarer at det er mindre oppfølging fra foreldrene; det gjelder både innsats i dugnadsvirksomhet og oppfølging på trening og kamper. Dette kan handle om at foreldrene ikke har tid, men det kan også være manglende kjennskap og forståelse for organisert aktivitet, og hva som kreves for å drive med organisert aktivitet. Det er etablert flere tiltak for å øke deltakelsen, spesielt innenfor idrett. Erfaringer med disse tiltakene viser at når tiltak er gratis fylles de raskt opp.

Vi finner at skole- og læringsmiljøene til dels er preget av å ligge i et område med levekårsutfordringer. Det er en voksende andel elever med utfordringer i skolene. Bildet er sammensatt, men mange elever har språklige utfordringer, det er også utfordringer knyttet til atferd og til manglende oppfølging fra hjemmet. Språkproblemer kan skape utfordringer både faglig og sosialt. Det er særlig informantene fra skolene på Grorud og Slettheia som forteller om utfordringer. Skolene som barna fra Trosvik-Holmen går på ligger ikke i dette byområdet, og har mange elever som kommer fra andre bydeler med mindre levekårsutfordringer.

Skolene er usikre på om de klarer å ivareta elevenes behov – de opplever at det er mange skjulte behov. Skolene mener at særlig behov for ressurser i form av flere ansatte er nødvendig for å gi alle elever et godt tilbud. Alle skolene er kritiske til konsekvensene av lærernormen som er innført i skolen. For øvrig uttrykkes et behov for blant annet å styrke kompetansen på traumbasert omsorg og på norsk som annetspråk.

Foreldrene vi har intervjuet er i stor grad fornøyde med skolen og læringsmiljøet, men de opplever at enkelte klasser har relativt store problemer med bråk og uro. Enkelte av foreldrene har opplevd at barna deres ikke får de faglige utfordringene de trenger.

Det har vært oppgraderinger av uteområder på både Grorud og Slettheia. Dette er beboerne fornøyde med, de opplever at det har gitt barn og unge flere aktivitetsmuligheter, og at det kan bidra til at områdene blir tatt mer vare på. Samtidig forteller beboerne at det fortsatt er områder der det er behov for flere lekemuligheter for barn i disse områdene. På Trosvik-Holmen uttrykker beboerne at det er relativt dårlige lekemuligheter for barn, men at det er en lekeplass som er oppgradert, og at dette har vært viktig.

Det er særlig på Grorud og Slettheia at vi har fått et inntrykk av at en del ungdommer har tydelig behov for et sted å være hvor de også kan møte trygge voksne. Videre påpekes det at mange ungdommer kommer fra familier med dårlig økonomi, og at det er stort behov for sommerjobber og ekstrajobber til ungdom. På Grorud fortelles det om en tils dels utfordrende ungdomskultur.

5.1.4 Tiltak

Velferdstjenestene erfarer at utfordringene i disse byområdene tils dels har sammenheng med en økende andel innvandrere som har utfordringer knyttet til arbeid, bolig, språk og kvalifisering. Det er dessuten en økende gruppe barn med minoritetsbakgrunn som har krevende oppvekstforhold. I tillegg er det en viss opphopning av personer med rus og psykiatriproblematikk i disse områdene.

Denne levekårsproblematikken krever tiltak på flere politikkområder, der utdannings- og arbeidsmarkedspolitikk er sentralt. Det samme gjelder boligpolitikk og integrering. Utfordringene er sammensatte – tiltak må sees i sammenheng.

Arbeid og kvalifisering har ikke vært et sentralt tema for vår undersøkelse, men vi erfarer at tiltak relatert til språkopplæring og opplæring er svært viktig. Arbeidslivskvalifisering er et felt der det allerede gjøres mye, men mange opplever hindringer på grunn av manglende norskkunnskaper. Dette gjelder både voksne og ungdom med minoritetsbakgrunn. Etablering av flere lokale arbeidsplasser vil være gunstig, ikke minst for å bidra til at flere kvinner kan komme i arbeid.

Bomiljø

For å unngå opphopning av levekårsproblemer i enkelte byområder, er det viktig å ha en variert bebyggelse. Det i seg selv vil bidra til en mer variert beboermasse etter livsfase, klassetilhørighet og familietype. Det er videre ønskelig å unngå opphopning av mange rimelige leieleiligheter eller kommunale leiligheter i én og samme blokk eller bygning. Det er svært uheldig for bomiljøet at eneboliger blir gjort om til «hybelhus». Det er viktig å unngå å stimulere til konsentrasjoner av vanskeligstilte i områder som i utgangspunktet synes å være mindre attraktive for boligkjøpere.

Alle disse byområdene har en variert beboermasse. Det er svært viktig at det fortsatt er bomiljøer som er attraktive for personer som ikke har spesielle levekårsutfordringer. Det vil bidra til å gi bedre livssjanser for alle barn og unge som vokser opp i området. Det er særlig barn og unge som opplever uheldige konsekvenser av bokonsentrasjoner i enkelte bydeler. Dersom andelen elever med minoritetsbakgrunn blir svært høy, fører det i seg selv til at mange familier vil velge bort disse byområdene, fordi de frykter at

læringsmiljøet på skolen blir for preget av mange elever med språkutfordringer. Slik kan en ond sirkel oppstå.

Bomiljøene blir mer attraktive av å ha godt vedlikeholdte uteområder såvel som vedlikeholdte fasader og bygninger. Generelle oppgraderingstiltak som områdesatsinger bidrar til dette. Det er dessuten viktig å ikke forfordle byområder når det gjelder vedlikehold og infrastruktur. Bomiljøene blir også mer attraktive av å tilby gode tjenester til befolkningen. Dette gjelder særlig gode skoler.

Nærmiljø

Oppgradering av utemiljøer og bebyggelse er viktig for beboernes trivsel. Særlig er det viktig å ha gode muligheter for utfoldelse for barn og unge. Det bidrar til at beboerne føler et eierskap til området, og stimulerer til fellesskap og engasjement. Fysiske oppgraderinger er ikke tilstrekkelige, men bidrar til å gjøre områdene attraktive. Et godt vedlikeholdt fysisk miljø er viktig for alle beboere, og bidrar til å gjøre byområdene attraktive.

Tiltak som forebygger kriminalitet og bidrar til trygghet er viktige. Dette omfatter tiltak som lys, tilstedeværelse av personer som natteravnere, vektere og politi. Samt at politiet reagerer raskt dersom noe skjer.

Oppvekst

Vi ser at det er gode erfaringer med å ha skolen som en møteplass for mange aktiviteter. Det er en lav terskel for å oppsøke aktiviteter som foregår på skolen. Det gir barn og unge aktivitetstilbud, muligheter til å møte trygge voksne, og det kan bidra til at skolen får en sterkere og tydeligere rolle i lokalmiljøet. Det er viktig å ha tiltak som bidrar til å skape trygghet for barn og unge.

Vi tror også at en organisering der offentlige instanser som barnevern og PPT i større grad er til stede på skolene vil være fornuftig. Spesielt virker det hensiktsmessig at barnevernet i større grad kan jobbe forebyggende og bistå før møter med barnevernet blir nødvendig som følge av bekymringsmeldinger.

Måltrettet subsidiering av idrettslag i utsatte byområder ser ut til å være nødvendig for å sikre deltakelse og inkludering. Tilskudd fra kommunens idrettsråd til subsidiering av kontingent, til støtte til kjøp av personlig utstyr og til hjelpetrenerordninger i idrettslagene framstår som effektive tiltak til relativt lave kostnader. Spesielt hjelpetrenerne ser ut til å bidra til å øke foreldres deltakelse i ulike aktiviteter, noe som i sin tur kan bidra til inkludering og deltakelse av barn og unge.

For å styrke læringsmiljøet i skolene, er det essensielt at skoler i utsatte områder har tilstrekkelig med lærerressurser. Alle skolene vi har besøkt har negative erfaringer med innføring av ny lærernorm, fordi den undergraver effekten av at kommunen bevilger ekstra midler. Vi erfarer også at skolene har behov for flere lærere med kompetanse på traumbasert omsorg og norsk som annet språk.

Vi ser at det i utsatte byområder kan oppstå en utfordrende ungdomskultur. Det er viktig å ha lavterskeltilbud i form av for eksempel fritidsklubber, og vi ser at det er svært viktig at det er tilstrekkelig antall voksne på disse tilbudene. Det er viktig for å skape trygghet, og for å kompensere for mangel på voksne i hverdagen. Unge er en sammensatt kategori, og det er viktig at tilbudene i så stor grad som mulig gjenspeiler mangfoldet av interesser og behov. Det ser ut til at en del unge opplever utrygghet, og at for noen er dette knyttet til andre ungdommer som skaper uro lokalt.

Sosiale tiltak i samarbeid med frivillig sektor

Vi ser at sosiale møteplasser som for eksempel kvinnekafeen til Røde Kors og mødregrupper på Slettheia er populære, både som arenaer for sosialisering og informasjon. Dette er en type lavterskel relasjonsskapende møtesteder basert på samarbeid med

frivillige aktører som bør opprettholdes og utvides. Sosiale tilbud med matservering er attraktive.

Noen bydeler som for eksempel Grorud har en økende andel eldre. Det er viktig at disse også har et tilbud.

Mange beboere i disse områdene har et engasjement for området sitt. Det er viktig å legge til rette for at de kan bidra til aktiviteter på skolen, i idrettslaget, i borettslaget, i menigheter og i fritidsklubben og andre sosiale og miljøskapende tiltak. I den forbindelse vil vi påpeke at ABCD-tilnærmingen i Fredrikstad ser ut til å bli tatt godt imot, og ser ut til å styrke medvirkning og frivillig innsats på lokalt plan. Også lokalmiljøutvalgene ser ut til å ha et potensiale for økt medvirkning og engasjement.

6 Litteratur

- Brattbakk, I. m.fl. (2017). *På sporet av det nye Grønland. Sosiokulturell stedsanalyse av Grønland i bydel Gamle Oslo* (AFI Rapport 04:2017). Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods* (4th Ed). Oxford: Oxford University Press.
- Byrådsavdeling for byutvikling (2016) *Riktig kunnskap – viktig kunnskap. Kilder, metoder og analyser i områderettet arbeid*. Oslo: Oslo kommune.
- By- og levekårsutvalget (u.å.) Mandat for norsk offentlig utredning om levekårs- og integreringsutfordringer i byområder. Hentet 19. november 2019 fra <https://nettsteder.regjeringen.no/byoglevekarutvalget/mandat/>.
- Folkehelseinstituttet. (2019). Trygt og godt oppvekstmiljø i kommunen. Hentet 20. november 2019 fra <https://www.fhi.no/hn/folkehelse/artikler/trygt-og-godt-oppvekstmiljo-i-kommunen/>.
- Fredrikstad kommune (2019) *Levekårskartleggingen 2018 – et virkemiddel for å nå langsiktige mål*.
- Kjenn og Bakosgjelten (2018) *Barne- og ungdomskriminaliteteten i Oslo*. Oslo: Oslo kommune og Oslo politidistrikt
- Kristiansand kommune (2013) «*Et boligområde blir aldri helt ferdig*» *Fortetting med strøksanalyser som verktøy*. Rapport. Plan og bygningsetaten, Kristiansand kommune.
- Kristiansand kommune (2018) *Nye Kristiansand utfordringsbilde 2018*. Hentet fra https://www.kristiansand.kommune.no/contentassets/766ac8414a5940f78cb205d3fb51afb0/utfordringsbildet-for-nye-kristiansand_2018.pdf
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen* (Meld. St. nr. 21 (2016-2017)). Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- NOU 2017:2. (2017). *Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser av høy innvandring*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.
- Opplæringsloven. (1998). *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen* (LOV-1998-07-17-61). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61#KAPITTEL_11.
- Oslo kommune og Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2016). Programbeskrivelse for Groruddalssatsingen. Hentet fra <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13163694-1478527954/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/Groruddalssatsingen%202007-2016/Dokumenter%20Groruddalssatsingen%202007-2016/Programbeskrivelse%20for%20Groruddalssatsingen%202017%20%E2%80%93%202026.pdf>
- Paulsen, V., Magnus, E., Kittelsaa, A. & Høyland, K. (2012). *Barn, bolig og nærmiljø. En kvalitativ studie med bruk av bilder på Saupstad og Kolstad*, Rapport 2012. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.
- Plan- og bygningsetaten (2013) «*Et boligområde blir aldri helt ferdig*». *Fortetting med strøksanalyser som verktøy*. Kristiansand: Kristiansand kommune.
- Proba Samfunnsanalyse (2017) *Evaluering av forsøk med gratis deltids plass i AKS*. Rapport 2017-10. Hentet fra <https://proba.no/wp-content/uploads/proba-rapport-2017-10-evaluering-av-forsok-med-gratis-deltids-plass-i-aks-sluttrapport.pdf>.

Rambøll (2018) *Analyserapport. Stedsanalyse Holmlia Syd*. Hentet fra https://no.ramboll.com/-/media/files/rno/publikasjoner/20181023_rapport-stedsanalyse-holmlia-syd.pdf?la=no.

Statistisk sentralbyrå (u.å.) *Befolkning*. Hentet 15. april 2020 fra <https://www.ssb.no/statbank/table/07459/>.

Veiviseren.no (2019) *Områdesatsing i etablerte boområder*. Hentet 15. mai 2020 fra <https://www.veiviseren.no/stotte-i-arbeidsprosess/bo-og-naermiljo/omradesatsing-i-etablerte-boomrader>.

Voksne for barn (u.å.) *Om Zippis venner*. Hentet 5. mai fra <https://www.vfb.no/produkter-og-tjenester/skoleprogrammer/zippy/om-zippys-venner/>.

Vedlegg

Svar fra spørreundersøkelsen – alle byområdene

Hva syns du om nabolaget ditt?

Slettheia					Gorud					Fredrikstad, sentrum syd/vest				
Antall respondenter 45					Antall respondenter 32					Antall respondenter 51				
Veldig bra	Bra	Greit nok	Dårlig	Veldig dårlig	Veldig bra	Bra	Greit nok	Dårlig	Veldig dårlig	Veldig bra	Bra	Greit nok	Dårlig	Veldig dårlig
0 %	49 %	20 %	0 %	0 %	38 %	47 %	16 %	0 %	0 %	53 %	20 %	22 %	6 %	0 %

Hvor godt blir boligblokker og andre bolighus i nabolaget ditt vedlikeholdt?

Slettheia					Gorud					Fredrikstad, sentrum syd/vest				
Antall respondenter 46					Antall respondenter 32					Antall respondenter 51				
11 %	61 %	22 %	4 %	2 %	16 %	59 %	19 %	6 %	0 %	22 %	33 %	22 %	16 %	8 %

Hvor godt blir felles uteområder i ditt nabolag vedlikeholdt?

Slettheia					Gorud					Fredrikstad, sentrum syd/vest				
Antall respondenter 46					Antall respondenter 31					Antall respondenter 48				
20 %	41 %	28 %	9 %	2 %	16 %	42 %	32 %	6 %	0 %	39 %	24 %	17 %	13 %	7 %

Har barn og unge i ditt nabolag et bra nærmiljø for lek og utfoldelse?

Slettheia					Gorud					Fredrikstad, sentrum syd/vest				
Antall respondenter 46					Antall respondenter 28					Antall respondenter 42				
24 %	30 %	26 %	17 %	2 %	25 %	21 %	32 %	4 %	18 %	29 %	33 %	21 %	12 %	5 %

Opplever du byområdet som et trygt område?

Slettheia					Gorud					Fredrikstad, sentrum syd/vest				
Antall respondenter 45					Antall respondenter 31					Antall respondenter 50				
Ja, svært trygt	Ja, ganske trygt	Varierer	Nei, ganske utrygt	Nei, svært utrygt	Ja, svært trygt	Ja, ganske trygt	Varierer	Nei, ganske utrygt	Nei, svært utrygt	Ja, svært trygt	Ja, ganske trygt	Varierer	Nei, ganske utrygt	Nei, svært utrygt
20 %	49 %	31 %	0 %	0 %	16 %	58 %	23 %	3 %	0 %	38 %	44 %	14 %	4 %	0 %

Har du inntrykk av at det er mye kriminalitet og/eller rusproblematikk i byområdet?

Antall respondenter					Antall respondenter					Antall respondenter				
Ja, svært mye	Ja, ganske mye	Nei, ganske lite	Nei, svært lite	Vet ikke	Ja, svært mye	Ja, ganske mye	Nei, ganske lite	Nei, svært lite	Vet ikke	Ja, svært mye	Ja, ganske mye	Nei, ganske lite	Nei, svært lite	Vet ikke
7 %	27 %	27 %	24 %	16 %	0 %	21 %	35 %	9 %	34 %	0 %	16 %	38 %	40 %	6 %

Har du sett eller erfart vold eller annen kriminalitet i byområdet i løpet av siste fem år?

Antall respondenter		Antall respondenter		Antall respondenter	
Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei
32 %	68 %	23 %	77 %	24 %	76 %

Hva slags rykte opplever du at byområdet har blant folk flest ellers i byen?

Slettheia					Grorud					Fredrikstad, sentrum syd/vest				
Antall respondenter					Antall respondenter					Antall respondenter				
Slettheia er et svært bra sted å bo	Slettheia er et greit sted å bo	Slettheia er et dårlig sted å bo	er et	et	Grorud er et svært bra sted å bo	Grorud er et greit sted å bo	Grorud er et dårlig sted å bo	er et	et	Fredrikstad, sentrum syd/vest er et svært bra sted å bo	Fredrikstad, sentrum syd/vest er et greit sted å bo	Fredrikstad, sentrum syd/vest er et dårlig sted å bo	er et	et
11 %	36 %	52 %			30 %	30 %	40 %			17 %	50 %	33 %		

Dette byområdet er et godt sted å vokse opp

Slettheia					Grorud					Fredrikstad, sentrum syd/vest				
Antall respondenter					Antall respondenter					Antall respondenter				
Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1	Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1	Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1
29 %	36 %	22 %	7 %	7 %	25 %	22 %	28 %	13 %	13 %	60 %	12 %	24 %	5 %	0 %

Dette byområdet er et godt sted å bo

Antall respondenter					Antall respondenter					Antall respondenter				
Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1	Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1	Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1
33 %	44 %	18 %	2 %	2 %	42 %	29 %	16 %	6 %	6 %	75 %	14 %	6 %	4 %	2 %

Det er trygge uteområder for barn og unge i dette byområdet

Antall respondenter	45					Antall respondenter	29					Antall respondenter	48				
Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1		Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1		Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1	
27 %	31 %	31 %	9 %	2 %		42 %	29 %	24 %	3 %	7 %		52 %	27 %	17 %	0 %	4 %	

Jeg bor i en bolig som jeg trives i

Antall respondenter	45					Antall respondenter	31					Antall respondenter	51				
Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1		Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1		Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1	
58 %	24 %	9 %	4 %	4 %		52 %	23 %	10 %	10 %	6 %		86 %	2 %	4 %	4 %	4 %	

Jeg trives med mine naboer

Antall respondenter	43					Antall respondenter	30					Antall respondenter	50				
Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1		Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1		Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1	
42 %	33 %	19 %	5 %	2 %		50 %	20 %	13 %	7 %	10 %		70 %	14 %	12 %	4 %	0 %	

Det hender jeg føler meg utrygg når jeg ferdes utendørs

Antall respondenter	44					Antall respondenter	24					Antall respondenter	51				
Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1		Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1		Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1	
2 %	11 %	11 %	23 %	52 %		13 %	21 %	13 %	21 %	33 %		2 %	8 %	6 %	4 %	80 %	

Jeg regner med å bo i dette byområdet i minst tre år framover

Antall respondenter	44					Antall respondenter	27					Antall respondenter	52				
Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1		Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1		Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1	
57 %	23 %	9 %	2 %	9 %		74 %	7 %	7 %	0 %	11 %		88 %	0 %	4 %	2 %	6 %	

Jeg ønsker å flytte fra dette byområdet i løpet av de neste tre årene

Antall respondenter	43					Antall respondenter	27					Antall respondenter	51				
Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1		Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1		Helt enig - 5	4	3	2	Helt uenig - 1	
16 %	5 %	7 %	9 %	69 %		7 %	15 %	7 %	4 %	67 %		12 %	0 %	4 %	2 %	82 %	

Er du?

Slettheia

Antall respondenter 42

Mann Kvinne

36 % 64 %

Grorudd

Antall respondenter 25

Mann Kvinne

36 % 64 %

Fredrikstad, sentrum syd/vest

Antall respondenter 49

Mann Kvinne

45 % 55 %

Hva er din alder?

Antall respondenter 42

15-19 20-29 30-39 40-49 50-59 60 og over

10 % 5 % 29 % 36 % 10 % 12 %

Antall respondenter 30

15-19 20-29 30-39 40-49 50-59 60 og over

0 % 13 % 13 % 20 % 3 % 50 %

Antall respondenter 50

15-19 20-29 30-39 40-49 50-59 60 og over

0 % 10 % 8 % 8 % 26 % 48 %

Hvor lenge har du bodd i området?

Antall respondenter 42

Under 1 år 1-3 år 3-5 år 5-10 år Over 10 år

2 % 5 % 10 % 12 % 71 %

Antall respondenter 28

Under 1 år 1-3 år 3-5 år 5-10 år Over 10 år

4 % 4 % 11 % 7 % 75 %

Antall respondenter 50

Under 1 år 1-3 år 3-5 år 5-10 år Over 10 år

14 % 6 % 6 % 30 % 44 %

Har du hjemmeboende barn under 18 år?

Antall respondenter 41

Ja Nei

66 % 34 %

Antall respondenter 32

Ja Nei

41 % 59 %

Antall respondenter 50

Ja Nei

18 % 82 %